

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
VI kadencja
Prezes Rady Ministrów
RM 10-192-08

Druk nr 1394
Warszawa, 21 listopada 2008 r.

Pan
Bronisław Komorowski
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. przedstawiam Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy

- o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy - Kodeks postępowania karnego, ustawy - Kodeks karny wykonawczy, ustawy - Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw wraz z projektami aktów wykonawczych.

W załączeniu przedstawiam także opinię dotyczącą zgodności proponowanej regulacji z prawem Unii Europejskiej.

Ponadto uprzejmie informuję, że do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych został upoważniony Minister Sprawiedliwości.

(-) Donald Tusk

U S T A W A
z dnia

**o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego,
ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz
niektórych innych ustaw¹⁾**

Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.²⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 10 § 2 i 3 otrzymują brzmienie:

„§ 2. Nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3 lub 4, art. 252 § 1 lub 2 oraz w art. 280, może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne.

§ 3. W wypadku określonym w § 2:

1) jeżeli czyn jest zagrożony co najmniej karą 25 lat pozbawienia wolności, sąd może orzec tę karę,

¹⁾ Niniejszą ustawą zmienia się także ustawy: ustawę z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń, ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny, ustawę z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawę z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary oraz ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

²⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1997 r. Nr 128, poz. 840, z 1999 r. Nr 64, poz. 729 i Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 48, poz. 548, Nr 93, poz. 1027 i Nr 116, poz. 1216, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 121, poz. 1142, Nr 179, poz. 1750, Nr 199, poz. 1935 i Nr 228, poz. 2255, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889 i Nr 243, poz. 2426, z 2005 r. Nr 86, poz. 732, Nr 90, poz. 757, Nr 132, poz. 1109, Nr 163, poz. 1363, Nr 178, poz. 1479 i Nr 180, poz. 1493, z 2006 r. Nr 190, poz. 1409 i Nr 226, poz. 1648, z 2007 r. Nr 89, poz. 589, Nr 123, poz. 850, Nr 124, poz. 859 oraz z 2008 r. Nr 90, poz. 560 i Nr 122, poz. 782.

- 2) jeżeli czyn zagrożony jest inną karą, orzeczona kara nie może przekroczyć dwóch trzecich górnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego za przypisane sprawcy przestępstwo,
- 3) sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.”;

2) w art. 25 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Nie podlega karze, kto przekracza granice obrony koniecznej pod wpływem strachu lub wzburzenia, usprawiedliwionych okolicznościami zamachu.”;

3) w art. 33 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Grzywnę wymierza się w stawkach dziennych, określając liczbę stawek oraz wysokość jednej stawki; jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, najniższa liczba stawek wynosi 10, zaś najwyższa 540.”;

4) w art. 34 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W czasie odbywania kary ograniczenia wolności skazany:

- 1) nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu,
- 2) jest obowiązany do wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne,
- 3) ma obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary.”;

5) art. 35 otrzymuje brzmienie:

„Art. 35. § 1. Nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne jest wykonywana w wymiarze od 20 do 40 godzin w stosunku miesięcznym.

§ 2. W stosunku do osoby zatrudnionej sąd, zamiast obowiązku, o którym mowa w art. 34 § 2 pkt 2, może orzec potrącenie od 10 do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd; w okresie odbywania kary skazany nie może rozwiązać bez zgody sądu stosunku pracy.”;

6) w art. 36:

- a) uchyla się § 1,

b) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Wymierzając karę ograniczenia wolności, sąd może orzec wobec skazanego obowiązki wymienione w art. 72.”;

7) w art. 38 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Kara nadzwyczajnie obostrzona nie może przekroczyć 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 15 lat pozbawienia wolności; karę ograniczenia wolności wymierza się w miesiącach i latach.”;

8) w art. 39 pkt 5 otrzymuje brzmienie:

„5) obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.”;

9) w art. 43 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, pozbawienie praw publicznych oraz zakazy wymienione w art. 39 pkt 2 i 3 orzeka się w latach, od roku do lat 10, a zakazy oraz obowiązek wymienione w art. 39 pkt 2a i 2b orzeka się w latach, od roku do lat 15.”;

10) art. 46 otrzymuje brzmienie:

„Art. 46. § 1. W razie skazania sąd może orzec, a na wniosek pokrzywdzonego lub innej osoby uprawnionej orzeka, obowiązek naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody w całości albo w części lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; przepisów prawa cywilnego o przedawnieniu roszczenia oraz możliwości zasądzenia renty nie stosuje się.

§ 2. Zamiast obowiązku określonego w § 1 sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego.”;

11) art. 49a otrzymuje brzmienie:

„Art. 49a. § 1. Organizacje społeczne, fundacje i stowarzyszenia, o których mowa w art. 47 i 49, muszą obejmować swoją działalnością terytorium całego kraju.

§ 2. Minister Sprawiedliwości prowadzi wykaz, do którego wpisuje instytucje, organizacje społeczne, fundacje i stowarzyszenia, o których mowa w art. 47 i 49. Wpisu do wykazu dokonuje się na wniosek zainteresowanego podmiotu. Wykaz jest publikowany co najmniej raz w roku, w formie obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Ministra Sprawiedliwości.”;

12) uchyla się art. 57a;

13) w art. 58:

a) po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. Kary ograniczenia wolności związanej z obowiązkiem, o którym mowa w art. 35 § 1, nie orzeka się, jeżeli stan zdrowia oskarżonego lub jego właściwości i warunki osobiste uzasadniają przekonanie, że oskarżony nie wykona tego obowiązku.”,

b) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Jeżeli przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 5 lat, sąd może orzec zamiast kary pozbawienia wolności grzywnę albo karę ograniczenia wolności do lat 2, w szczególności jeżeli orzeka równocześnie środek karny; karę ograniczenia wolności wymierza się w miesiącach i latach.”,

c) uchyla się § 4;

14) art. 59 otrzymuje brzmienie:

„Art. 59. Jeżeli przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 3 lat albo karą łagodniejszą i społeczna szkodliwość czynu nie jest znaczna, sąd może odstąpić od wymierzenia kary, jeżeli orzeka równocześnie środek karny, a cele kary zostaną przez ten środek spełnione.”;

15) w art. 60 § 6 otrzymuje brzmienie:

„§ 6. Nadzwyczajne złagodzenie kary polega na wymierzeniu kary poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia albo kary łagodniejszego rodzaju według następujących zasad:

- 1) jeżeli czyn stanowi zbrodnię zagrożoną co najmniej karą 25 lat pozbawienia wolności, sąd wymierza karę pozbawienia wolności nie niższą od 8 lat,
- 2) jeżeli czyn stanowi inną zbrodnię, sąd wymierza karę pozbawienia wolności nie niższą od jednej trzeciej dolnej granicy ustawowego zagrożenia,
- 3) jeżeli czyn stanowi występki, przy czym dolną granicą ustawowego zagrożenia jest kara pozbawienia wolności nie niższa od roku, sąd wymierza grzywnę, karę ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności,
- 4) jeżeli czyn stanowi występki, przy czym dolną granicą ustawowego zagrożenia jest kara pozbawienia wolności niższa od roku, sąd wymierza grzywnę albo karę ograniczenia wolności.”;

16) w art. 69 uchyla się § 4;

17) w art. 71 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Zawieszając wykonanie kary pozbawienia wolności, sąd może orzec grzywnę w wysokości do 270 stawek dziennych, jeżeli jej wymierzenie na innej podstawie nie jest możliwe; zawieszając wykonanie kary ograniczenia wolności sąd może orzec grzywnę w wysokości do 135 stawek dziennych.”;

18) w art. 78 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Skazanego można warunkowo zwolnić po odbyciu co najmniej połowy kary.

§ 2. Skazanego określonego w art. 64 § 1 można warunkowo zwolnić po odbyciu dwóch trzecich kary, natomiast określonego w art. 64 § 2 po odbyciu trzech czwartych kary.”;

19) w art. 86:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Sąd wymierza karę łączną w granicach od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 810 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 15 lat pozbawienia

wolności; karę ograniczenia wolności wymierza się w miesiącach i latach. Kara łączna grzywny określonej w art. 71 § 1 nie może przekraczać 270 stawek dziennych – jeżeli jest ona związana z zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności oraz nie może przekraczać 135 stawek dziennych – jeżeli jest ona związana z zawieszeniem wykonania kary ograniczenia wolności.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Jeżeli suma orzeczonych kar pozbawienia wolności wynosi 25 lat albo więcej, a chociażby jedna z podlegających łączeniu kar wynosi nie mniej niż 10 lat, sąd może orzec karę łączną w wysokości 25 lat pozbawienia wolności.”,

c) po § 2 dodaje się § 2a i § 2b w brzmieniu:

„§ 2a. Jeżeli chociażby jedna z podlegających łączeniu grzywien jest wymierzona kwotowo, karę łączną grzywny wymierza się kwotowo.

§ 2b. Jeżeli chociażby jedna z podlegających łączeniu grzywien została orzeczona na podstawie art. 309, sąd wymierza karę łączną grzywny w granicach od najwyższej z kar tego rodzaju wymierzonych za poszczególne przestępstwa do ich sumy, nie przekraczając jednak 4500 stawek dziennych grzywny.”;

20) w art. 89:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. W razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności, ograniczenia wolności albo grzywny z warunkowym zawieszeniem i bez warunkowego zawieszenia ich wykonania sąd może w wyroku łącznym warunkowo zawiesić wykonanie kary łącznej, jeżeli zachodzą przesłanki określone w art. 69.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. W razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania sąd może w wyroku łącznym orzec karę łączną pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania.”;

21) w art. 112 uchyla się pkt 1a;

22) w art. 115:

a) § 5 i 6 otrzymują brzmienie:

„§ 5. Mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 złotych.

§ 6. Mieniem wielkiej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 1 000 000 złotych.”,

b) uchyla się § 8 i § 21;

23) uchyla się art. 132a;

24) po art. 165 dodaje się art. 165a w brzmieniu:

„Art. 165a. Kto gromadzi, przekazuje lub oferuje środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchome w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.”;

25) w art. 202 § 5 otrzymuje brzmienie:

„§ 5. Sąd może orzec przepadek narzędzi lub innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstw określonych w § 1-4a, chociażby nie stanowiły własności sprawcy.”;

26) po art. 202 dodaje się art. 202a i art. 202b w brzmieniu:

„Art. 202a. § 1. Kto utrwała treści pornograficzne z udziałem osoby bez jej zgody,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto sprowadza, przechowuje lub posiada treści pornograficzne z udziałem osoby, która nie wyraziła zgody na utrwalanie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 202b. Kto rozpowszechnia obraz nagiej osoby bez jej zgody, utrwalony z użyciem przemocy, przez nadużycie zaufania lub podstępem,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.”;

27) art. 205 otrzymuje brzmienie:

„Art. 205. Ściganie przestępstw określonych w art. 197, art. 199 § 1, art. 202a, art. 202b, jak również w art. 198, jeżeli określony w tym przepisie stan ofiary nie jest wynikiem trwałych zaburzeń psychicznych, następuje na wniosek pokrzywdzonego.”;

28) art. 212 otrzymuje brzmienie:

„Art. 212. § 1. Kto pomawia inną osobę, grupę osób, instytucję, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć ją w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności,
podlega grzywnie albo karze ograniczenia wolności.

§ 2. W razie skazania sąd może orzec nawiązkę na rzecz pokrzywdzonego, Polskiego Czerwonego Krzyża albo na inny cel społeczny wskazany przez pokrzywdzonego.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.”;

29) w art. 213 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Nie popełnia przestępstwa określonego w art. 212 § 1, kto publicznie podnosi lub rozgłasza prawdziwy zarzut; jeżeli zarzut dotyczy życia prywatnego lub rodzinnego, dowód prawdy może być przeprowadzony tylko wtedy, gdy zarzut ma zapobiec niebezpieczeństwu dla życia lub zdrowia człowieka albo demoralizacji małoletniego.”;

30) w art. 270 po § 2 dodaje się § 2a w brzmieniu:

„§ 2a. W wypadku mniejszej wagi, sprawca
podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.”;

31) art. 309 otrzymuje brzmienie:

„Art. 309. W razie skazania za przestępstwo określone w art. 296 § 3, art. 297 § 1 lub art. 299, grzywnę orzeczoną obok kary pozbawienia wolności można wymierzyć w wysokości do 3000 stawek dziennych.”.

Art. 2. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.³⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 88 otrzymuje brzmienie:

„Art. 88. Pełnomocnikiem może być adwokat lub radca prawny. Do pełnomocnika stosuje się odpowiednio art. 77, 78, 83, 84 i 86 § 2.”;

2) art. 91 otrzymuje brzmienie;

„Art. 91. Dopuszczony do udziału w postępowaniu sądowym przedstawiciel organizacji społecznej może uczestniczyć w rozprawie, wypowiadać się, składać wnioski dowodowe oraz oświadczenia na piśmie.”;

3) w art. 203 § 1 – 4 otrzymują brzmienie:

„§ 1. W razie zgłoszenia przez biegłych takiej konieczności, badanie stanu zdrowia psychicznego oskarżonego może być połączone z obserwacją w zakładzie leczniczym tylko wtedy, gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo. Przepis art. 259 § 2 stosuje się odpowiednio, chyba że oskarżony wnosi o poddanie go obserwacji.

§ 2. O obserwacji w zakładzie leczniczym orzeka sąd, określając miejsce obserwacji. W postępowaniu przygotowawczym sąd orzeka na wniosek prokuratora. Przepisy art. 249 § 3 i 5 stosuje się odpowiednio.

³⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 50, poz. 580, Nr 62, poz. 717, Nr 73, poz. 852 i Nr 93, poz. 1027, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 i Nr 106, poz. 1149, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, z 2003 r. Nr 17, poz. 155, Nr 111, poz. 1061 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 51, poz. 514, Nr 69, poz. 626, Nr 93, poz. 889, Nr 240, poz. 2405 i Nr 264, poz. 2641, z 2005 r. Nr 10, poz. 70, Nr 48, poz. 461, Nr 96, poz. 821, Nr 141, poz. 1181, Nr 143, poz. 1203, Nr 163, poz. 1363, Nr 169, poz. 1416 i Nr 178, poz. 1479, z 2006 r. Nr 66, poz. 467, Nr 95, poz. 659, Nr 104, poz. 708 i 711, Nr 141, poz. 1013, Nr 167, poz. 1192 oraz Nr 226, poz. 1647 i 1648, z 2007 r. Nr 64, poz. 432, Nr 80, poz. 539, Nr 89, poz. 589, Nr 99, poz. 664, Nr 112, poz. 766 i Nr 123, poz. 849 oraz z 2008 r. Nr 100, poz. 648 i Nr 107, poz. 686.

§ 3. Obserwacja w zakładzie leczniczym nie powinna trwać dłużej niż 30 dni; na wniosek zakładu sąd może przedłużyć ten termin na czas określony, niezbędny do zakończenia obserwacji; łączny czas trwania obserwacji w danej sprawie nie może przekroczyć 3 miesięcy. O zakończeniu obserwacji biegli niezwłocznie zawiadamiają sąd.

§ 4. Na postanowienia, o których mowa w § 2 i 3, przysługuje zażalenie. Sąd rozpoznaje zażalenie niezwłocznie.”;

4) art. 236 otrzymuje brzmienie:

„Art. 236. Na postanowienie dotyczące przeszukania, zatrzymania rzeczy i w przedmiocie dowodów rzeczowych oraz na inne czynności przysługuje zażalenie osobom, których prawa zostały naruszone; zażalenie rozpoznaje sąd rejonowy, w którego okręgu toczy się postępowanie.”;

5) w art. 247 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Prokurator może zarządzić zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie osoby podejrzanej, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że nie stawi się ona na wezwanie w celu przeprowadzenia czynności procesowej, w inny bezprawny sposób będzie utrudniała przeprowadzenie tej czynności albo jeżeli zachodzi potrzeba niezwłocznego zastosowania środka zapobiegawczego. W tym celu wolno zarządzić przeszukanie. Przepisy art. 220-222 i 224 stosuje się odpowiednio.”;

6) w art. 275:

a) § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Oddany pod dozór ma obowiązek stosowania się do wymagań zawartych w postanowieniu sądu lub prokuratora. Obowiązek ten może polegać na zakazie opuszczania określonego miejsca pobytu, zgłaszaniu się do organu dozoru w określonych odstępach czasu, zawiadamianiu go o zamierzonym wyjeździe oraz o terminie powrotu, zakazie kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami, zakazie przebywania w określonych miejscach, a także na innych ograniczeniach jego swobody, niezbędnych do wykonywania dozoru.”;

b) po § 2 dodaje się § 3 – 5 w brzmieniu:

„§ 3. Jeżeli zachodzą przesłanki zastosowania tymczasowego aresztowania wobec oskarżonego o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej na szkodę osoby najbliższej albo innej osoby zamieszkującej wspólnie ze sprawcą, zamiast tymczasowego aresztowania można zastosować dozór, pod warunkiem że oskarżony w wyznaczonym terminie opuści lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym oraz określi miejsce swojego pobytu.

§ 4. Oddany pod dozór Policji ma obowiązek stawiania się we wskazanej jednostce organizacyjnej Policji z dokumentem stwierdzającym tożsamość, wykonywania poleceń mających na celu dokumentowanie przebiegu dozoru oraz udzielania informacji koniecznych dla ustalenia, czy stosuje się on do wymagań nałożonych w postanowieniu sądu lub prokuratora. W celu uzyskania takich informacji można wzywać oskarżonego do stawiennictwa w wyznaczonym terminie.

§ 5. W wypadku niestosowania się przez oddanego pod dozór do wymagań określonych w postanowieniu, organ dozoru niezwłocznie zawiadamia o tym sąd lub prokuratora, który wydał postanowienie.”;

7) w art. 297 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Celem postępowania przygotowawczego jest:

- 1) ustalenie, czy został popełniony czyn zabroniony, i czy stanowi on przestępstwo,
- 2) wykrycie i w razie potrzeby ujęcie sprawcy,
- 3) zebranie danych stosownie do art. 213 i 214,
- 4) wyjaśnienie okoliczności sprawy, w tym ustalenie osób pokrzywdzonych i rozmiarów szkody,
- 5) zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu.”;

8) w art. 310 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. W uzasadnionych wypadkach okres śledztwa może być przedłużony na dalszy czas oznaczony przez prokuratora nadzorującego śledztwo lub prokuratora

bezpośrednio przełożonego wobec prokuratora, który prowadzi śledztwo, nie dłuższy jednak niż rok. W szczególnie uzasadnionych wypadkach właściwy prokurator nadrzędny nad prokuratorem nadzorującym lub prowadzącym śledztwo może przedłużyć jego okres na dalszy czas oznaczony.”;

9) w art. 334 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. O przesłaniu aktu oskarżenia do sądu oraz o treści przepisów art. 335 i 387 oskarżyciel publiczny zawiadamia oskarżonego i ujawnionego pokrzywdzonego, a także osobę lub instytucję, która złożyła zawiadomienie o przestępstwie. Pokrzywdzonego należy pouczyć o uprawnieniach związanych z dochodzeniem roszczeń majątkowych oraz o treści przepisu art. 49a, a w razie potrzeby także o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego.”;

10) w art. 439 w § 1 pkt 10 otrzymuje brzmienie:

„10) oskarżony w postępowaniu sądowym nie miał obrońcy w wypadkach określonych w art. 79 § 1 i 2 oraz art. 80 lub obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których jego udział był obowiązkowy,”;

11) rozdział 54a otrzymuje brzmienie:

„Rozdział 54a

Postępowanie przyspieszone

Art. 517a. W postępowaniu przyspieszonym stosuje się przepisy o postępowaniu uproszczonym, jeżeli przepisy niniejszego rozdziału nie stanowią inaczej.

Art. 517b. § 1. W postępowaniu przyspieszonym mogą być rozpoznawane sprawy o przestępstwa podlegające rozpoznaniu w trybie uproszczonym, jeżeli sprawca został ujęty na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub bezpośrednio potem, zatrzymany oraz w ciągu 48 godzin doprowadzony przez Policję i przekazany do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przyspieszonym, zwanym dalej „wnioskiem o rozpoznanie sprawy”.

§ 2. Można odstąpić od zatrzymania i przymusowego doprowadzenia do sądu sprawcy ujętego w warunkach określonych w § 1 lub zwolnić zatrzymanego, zobowiązując go do stawienia się w sądzie w wyznaczonym miejscu i czasie, w okresie nieprzekraczającym 72 godzin od chwili zatrzymania albo oddania sprawcy w ręce Policji, ze skutkiem wezwania. Wniosek o rozpoznanie sprawy przekazuje się w takim wypadku sądowi wraz z materiałem dowodowym w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania albo oddania sprawcy w ręce Policji, a gdy termin ten upływa w dniu wolnym od pracy – w najbliższym dniu roboczym, tak jednak aby sąd mógł przystąpić do rozpoznania sprawy przed upływem 72 godzin od chwili zatrzymania albo oddania sprawcy w ręce Policji.

Art. 517c. § 1. Dochodzenie można ograniczyć do przesłuchania osoby podejrzanej w charakterze podejrzanego oraz zabezpieczenia dowodów w niezbędnym zakresie. W toku dochodzenia czynności procesowych określonych w art. 303 i 321 można nie dokonywać.

§ 2. Podejrzanego poucza się o jego uprawnieniach: do składania wyjaśnień, do odmowy składania wyjaśnień lub odmowy odpowiedzi na pytania, do korzystania z pomocy obrońcy, do złożenia – już w toku dochodzenia – wniosku, o którym mowa w art. 387, a także o możliwości złożenia przez prokuratora wniosku, o którym mowa w art. 335, oraz o obowiązkach i konsekwencjach wskazanych w art. 74, 75, 138, 139 i 517e § 2. Pouczenie to należy wręczyć podejrzanemu na piśmie za potwierdzeniem odbioru.

§ 3. Jeżeli zachodzą warunki do wystąpienia z wnioskiem, o którym mowa w art. 335, lub gdy podejrzanym złożył wniosek określony w art. 387, podejrzanego przesłuchuje prokurator.

Art. 517d. § 1. W razie istnienia podstaw do wystąpienia z wnioskiem o rozpoznanie sprawy, Policja sporządza taki wniosek i przekazuje go do sądu wraz ze zgromadzonym materiałem dowodowym, zawiadamiając o tym niezwłocznie prokuratora; wniosek ten zastępuje akt oskarżenia.

§ 2. Jeżeli zachodzą warunki do wystąpienia z wnioskiem, o którym mowa w art. 335, lub gdy podejrzanym złożył wniosek, określony w art. 387, Policja

przedstawia wniosek o rozpoznanie sprawy prokuratorowi do zatwierdzenia. Prokurator może odmówić zatwierdzenia wniosku o rozpoznanie sprawy, podejmując decyzję co do dalszego toku sprawy; zatwierdzając wniosek o rozpoznanie sprawy może też dołączyć do niego wniosek, o którym mowa w art. 335.

§ 3. Wniosek o rozpoznanie sprawy powinien zawierać dane, o których mowa w art. 332 § 1 pkt 1-5; przepisy art. 333 § 1-3 i art. 334 § 1 stosuje się odpowiednio; art. 334 § 2 nie stosuje się. Policja doręcza pokrzywdzonemu pisemne pouczenie o uprawnieniach wynikających z art. 46 § 1 Kodeksu karnego i art. 387 oraz o treści art. 49a i 474a, a także o prawie do złożenia oświadczenia o działaniu w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego.

§ 4. Każda osoba wezwana przez Policję w charakterze świadka, biegłego, tłumacza lub specjalisty jest obowiązana stawić się w sądzie we wskazanym terminie.

Art. 517e. § 1. Odpis wniosku o rozpoznanie sprawy przez sądu lub sąd doręcza oskarżonemu oraz jego obrońcy, jeżeli został ustanowiony, oznaczając czas na przygotowanie do obrony. Oskarżonemu należy umożliwić kontakt z obrońcą bez obecności osób trzecich.

§ 2. W razie niestawiennictwa oskarżonego, o którym mowa w art. 517b § 2, bez należytego usprawiedliwienia, sąd może prowadzić rozprawę pod jego nieobecność, a wydany wyrok nie uważa się za zaoczny; w takim wypadku odpis wniosku o rozpoznanie sprawy załącza się do akt sprawy.

§ 3. Sąd przystępuje niezwłocznie do rozpoznania sprawy; przepisów art. 339 § 1 pkt 1 i 2 i § 3-5, art. 351 § 1 oraz art. 353 i 474a § 2 nie stosuje się.

§ 4. Powództwo cywilne jest niedopuszczalne.

Art. 517f. § 1. Postępowanie przyspieszone prowadzi się również w razie potrzeby przerwania rozprawy; łączny czas zarządzonych przerw nie może przekroczyć 14 dni.

§ 2. W razie zarządzenia przerwy sąd rozstrzyga w przedmiocie zastosowania środka zapobiegawczego.

§ 3. Przepisów art. 98 § 2 i art. 411 § 1 nie stosuje się.

Art. 517g. § 1. Jeżeli sąd przed rozprawą główną lub w jej toku stwierdzi, że sprawa nie podlega rozpoznaniu w trybie przyspieszonym albo nie można jej rozpoznać z zachowaniem dopuszczalnego czasu przerw w rozprawie, o którym mowa w art. 517f § 1, rozpoznaje sprawę w dalszym ciągu w trybie uproszczonym w tym samym składzie. W razie niemożności rozpoznania sprawy także w trybie uproszczonym, sąd rozstrzyga w przedmiocie środka zapobiegawczego i przekazuje sprawę prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych, zawiadamiając o tym pokrzywdzonego.

§ 2. Jeżeli na podstawie okoliczności ujawnionych po rozpoczęciu przewodu sądowego sąd stwierdzi, że zachodzi potrzeba uzupełnienia postępowania dowodowego, zaś dokonanie niezbędnych czynności w postępowaniu sądowym powodowałoby znaczne trudności, przekazuje sprawę prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych, zawiadamiając o tym pokrzywdzonego; przed przekazaniem sprawy sąd rozstrzyga w przedmiocie środka zapobiegawczego.

§ 3. Jeżeli na podstawie okoliczności ujawnionych po rozpoczęciu przewodu sądowego sąd przewiduje możliwość wymierzenia kary powyżej 2 lat pozbawienia wolności, rozstrzyga w przedmiocie środka zapobiegawczego i przekazuje sprawę prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych; sędzia, który brał udział w wydaniu postanowienia, jest z mocy prawa wyłączony od dalszego udziału w sprawie.

§ 4. W razie skazania oskarżonego na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania sąd, po wysłuchaniu stron, rozstrzyga w przedmiocie środka zapobiegawczego.

Art. 517h. § 1. Wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku może być zgłoszony ustnie do protokołu rozprawy lub posiedzenia albo złożony na piśmie w terminie 3 dni od ogłoszenia wyroku. Wniosek nie pochodzący od oskarżonego powinien wskazywać tego z oskarżonych, którego dotyczy.

§ 2. Sąd sporządza uzasadnienie wyroku w terminie 3 dni od daty złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia.

§ 3. Termin do wniesienia apelacji wynosi 7 dni i biegnie dla każdego uprawnionego od daty doręczenia mu wyroku z uzasadnieniem.

§ 4. W razie złożenia apelacji przekazuje się ją niezwłocznie wraz z aktami sądowi odwoławczemu, który rozpoznaje sprawę najpóźniej w ciągu miesiąca od daty jej wpływu do tego sądu. Przepisu art. 448 nie stosuje się.

§ 5. W wypadku wniesienia apelacji przez prokuratora, obrońcę lub pełnomocnika sąd odwoławczy dołącza do zawiadomienia o terminie rozprawy apelacyjnej odpis apelacji strony przeciwnej.

Art. 517i. § 1. Jeżeli po rozpoznaniu środka odwoławczego sąd stwierdza, że zachodzi potrzeba uzupełnienia postępowania dowodowego co do istoty sprawy, może – uchylając wyrok – przekazać sprawę prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych.

§ 2. W wypadku uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania dalsze postępowanie toczy się w trybie uproszczonym. W razie niemożności rozpoznania sprawy w postępowaniu uproszczonym, uchylając wyrok, sąd przekazuje sprawę prokuratorowi w celu przeprowadzenia postępowania przygotowawczego na zasadach ogólnych.

Art. 517j. § 1. Dla umożliwienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym ustanawia się obowiązek pełnienia przez adwokatów dyżurów w czasie i miejscu ustalonym w odrębnych przepisach.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy i możliwości jego wyboru w postępowaniu przyspieszonym, w tym organizacji dyżurów, o których mowa w § 1, mając na uwadze prawidłowy przebieg postępowania przyspieszonego oraz konieczność zapewnienia oskarżonemu możliwości wyboru obrońcy.”;

12) w art. 538 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. W razie uchylenia prawomocnego wyroku o warunkowym umorzeniu postępowania lub orzekającego karę z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, w wypadku ponownego orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania lub kary

z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, na poczet okresu próby zalicza się okres próby, który upłynął od uprawomocnienia się wyroku do daty jego uchylecia.”;

13) w art. 540 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Postępowanie wznowia się na korzyść strony, jeżeli w wyniku orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego stracił moc lub uległ zmianie przepis prawny będący podstawą orzeczenia; wznowienie nie może nastąpić na niekorzyść oskarżonego.”;

14) art. 607a otrzymuje brzmienie:

„Art. 607a. W razie podejrzenia, że osoba ścigana za przestępstwo podlegające jurysdykcji polskich sądów karnych może przebywać na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej, właściwy miejscowo sąd okręgowy, na wniosek prokuratora, a w postępowaniu sądowym i wykonawczym – z urzędu lub na wniosek właściwego sądu rejonowego, może wydać europejski nakaz aresztowania, zwany w niniejszym rozdziale „nakazem”.”;

15) art. 607d otrzymuje brzmienie:

„Art. 607d. § 1. Jeżeli istnieje podejrzenie, że osoba ścigana może przebywać na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej, a jej miejsce pobytu nie jest znane, prokurator, a w postępowaniu sądowym i wykonawczym sąd okręgowy, który wydał nakaz, przesyła jego odpis do centralnej jednostki Policji współpracującej z Interpolem z wnioskiem o wszczęcie poszukiwań międzynarodowych.

§ 2. Jeżeli miejsce pobytu osoby ściganej jest znane lub zostało ustalone w wyniku poszukiwań, o których mowa w § 1, prokurator, a w postępowaniu sądowym i wykonawczym sąd okręgowy, który wydał nakaz, przekazuje go bezpośrednio organowi sądowemu państwa wykonania nakazu; odpis nakazu przekazuje się Ministrowi Sprawiedliwości.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy państwo wykonania nakazu zwróciło się o przedstawienie dodatkowych informacji lub dokumentów.

§ 4. Przekazanie nakazu oraz wszystkich związanych z nim informacji i dokumentów może nastąpić również z wykorzystaniem urządzeń służących do automatycznego przesyłania danych w sposób umożliwiający stwierdzenie autentyczności tych dokumentów.”;

16) w art. 607e w § 3 pkt 8 otrzymuje brzmienie:

„8) organ sądowy państwa wykonania nakazu, który przekazał osobę ściganą, na wniosek sądu właściwego do wydania nakazu, wyraził zgodę na ściganie lub wykonanie kar pozbawienia wolności albo innych środków polegających na pozbawieniu wolności za przestępstwa określone w pkt 1.”;

17) art. 607h otrzymuje brzmienie:

„Art. 607h. § 1. Właściwy sąd lub prokurator może wystąpić do organu sądowego państwa wykonania nakazu o zajęcie i wydanie przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa, przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa lub mogących stanowić dowód w sprawie rzeczy, korespondencji, przesyłek, wykazów połączeń telekomunikacyjnych lub innych przekazów informacji lub danych przechowywanych w systemie informatycznym lub na nośniku, w tym korespondencji przesyłanej pocztą elektroniczną.

§ 2. Można wystąpić o zatrzymanie i wydanie dowodów i przedmiotów, o których mowa w § 1, również wtedy, gdy wykonanie nakazu nie jest możliwe ze względu na śmierć lub ucieczkę osoby ściganej.

§ 3. Przekazane przedmioty, o których mowa w § 1, zwraca się państwu wykonania nakazu, jeżeli przy ich przekazaniu zastrzeżono zwrot lub gdy podlegają one zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi, przebywającemu na terytorium państwa wykonania nakazu.

§ 4. Przepisy rozdziału 62a stosuje się odpowiednio.”;

18) w art. 607k:

a) § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Na wniosek prokuratora sąd okręgowy może zastosować tymczasowe aresztowanie oznaczając jego termin na czas niezbędny do przekazania osoby ściganej. Łączny okres stosowania tymczasowego aresztowania nie może przekroczyć 100 dni. Samoistną podstawą zastosowania tymczasowego aresztowania jest istnienie wydanego w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej prawomocnego wyroku skazującego lub innej decyzji stanowiącej podstawę pozbawienia wolności osoby ściganej.”,

b) po § 3 dodaje się § 3a w brzmieniu:

„§ 3a. Przed wpływieniem nakazu europejskiego sąd może zastosować wobec osoby ściganej tymczasowe aresztowanie na czas nie dłuższy niż 7 dni, jeżeli zwraca się o to właściwy organ sądowy, który wydał nakaz europejski, zapewniając, że wobec osoby ściganej zapadł prawomocny wyrok skazujący lub wydano inną decyzję będącą podstawą pozbawienia wolności.”;

19) w art. 607l § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Na postanowienie sądu w przedmiocie przekazania przysługuje zażalenie. Zażalenie wnosi się w terminie 3 dni od dnia ogłoszenia postanowienia, a jeżeli osoba ścigana pozbawiona jest wolności i nie została sprowadzona na posiedzenie sądu – od dnia jego doręczenia. Art. 252 stosuje się odpowiednio.”;

20) w art. 607m:

a) § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Postanowienie w przedmiocie przekazania sąd okręgowy wydaje w terminie 40 dni od dnia zatrzymania osoby ściganej. Jeżeli osoba ścigana złożyła oświadczenie, o którym mowa w art. 607l § 2, termin ten wynosi 3 dni i biegnie od dnia złożenia oświadczenia.”,

b) po § 1 dodaje się § 1a w brzmieniu:

„§ 1a. Postępowanie w przedmiocie przekazania powinno zakończyć się prawomocnie w terminie 60 dni od dnia zatrzymania osoby ściganej lub 10 dni od złożenia przez nią oświadczenia, o którym mowa w art. 607l § 2.”,

c) w § 2 zdanie pierwsze otrzymuje brzmienie:

„W szczególnie uzasadnionych wypadkach, gdy terminy określone w § 1a nie mogą być dotrzymane, postanowienie w przedmiocie przekazania można wydać w terminie kolejnych 30 dni od dnia upływu tych terminów.”;

21) art. 607o otrzymuje brzmienie:

„Art. 607o. § 1. Jeżeli przeciwko osobie ściganej jest prowadzone w kraju postępowanie karne o inny czyn niż wskazany w nakazie europejskim lub osoba ta ma odbyć w kraju za taki czyn karę pozbawienia wolności, sąd, wydając postanowienie o przekazaniu, może odroczyć jego wykonanie do czasu zakończenia w kraju postępowania karnego lub do czasu wykonania w kraju kary pozbawienia wolności.

§ 2. W sytuacji określonej w § 1 sąd – po powiadomieniu o jej zaistnieniu organu, który wydał nakaz europejski – może, na jego wniosek, czasowo przekazać osobę ściganą na warunkach określonych w porozumieniu zawartym z tym organem. Porozumienie takie powinno być sporządzone na piśmie i określać warunki przekazania, w tym zwłaszcza termin powrotnego przekazania osoby ściganej.”;

22) po art. 607w dodaje się art. 607wa w brzmieniu:

„Art. 607wa. § 1. Właściwy sąd lub prokurator na wniosek organu sądowego państwa wydania nakazu europejskiego dokonuje zajęcia i wydania przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa, przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, albo mogących stanowić dowód w sprawie rzeczy, korespondencji, przesyłek, wykazów połączeń telekomunikacyjnych lub innych przekazów informacji lub danych przechowywanych w systemie informatycznym lub na nośniku, w tym korespondencji przesyłanej pocztą elektroniczną.

§ 2. Zatrzymania i wydania dowodów i przedmiotów, o których mowa w § 1, należy dokonać również wtedy, gdy wykonanie nakazu europejskiego nie jest możliwe ze względu na śmierć lub ucieczkę osoby ściganej.

§ 3. Przy przekazaniu przedmiotów, o których mowa w § 1, można zastrzec ich zwrot, w szczególności gdy podlegają one zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi, przebywającemu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 4. Przepisy rozdziału 62b stosuje się odpowiednio.”;

23) art. 612 otrzymuje brzmienie:

„Art. 612. § 1. O każdorazowym wypadku zastosowania tymczasowego aresztowania wobec obywatela państwa obcego, na jego prośbę, zawiadamia się niezwłocznie właściwy miejscowo urząd konsularny tego państwa lub – w braku takiego urzędu – przedstawicielstwo dyplomatyczne tego państwa.

§ 2. W razie zatrzymania obywatela państwa obcego należy zatrzymanemu umożliwić, na jego prośbę, nawiązanie w dostępnej formie kontaktu z właściwym urzędem konsularnym lub przedstawicielstwem dyplomatycznym, a w razie zatrzymania osoby nie posiadającej żadnego obywatelstwa – z przedstawicielem państwa, w którym ma ona stałe miejsce zamieszkania.”.

Art. 3. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, z późn. zm.⁴⁾) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 53 uchyla się § 3;

2) art. 54 otrzymuje brzmienie:

„Art. 54. Karę ograniczenia wolności wykonuje się w miejscu stałego pobytu lub zatrudnienia skazanego albo w niewielkiej odległości od tego miejsca, chyba że ważne względy przemawiają za wykonaniem kary w innym miejscu.”;

⁴⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1997 r. Nr 160, poz. 1083, z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 60, poz. 701, Nr 120, poz. 1268 i Nr 122, poz. 1318, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, Nr 111, poz. 1194 i Nr 151, poz. 1686, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, Nr 121, poz. 1033 i Nr 200, poz. 1679, z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 142, poz. 1380 i Nr 179, poz. 1750, z 2004 r. Nr 93, poz. 889, Nr 210, poz. 2135, Nr 240, poz. 2405, Nr 243, poz. 2426 i Nr 273, poz. 2703, z 2005 r. Nr 163, poz. 1363 i Nr 178, poz. 1479 z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i Nr 226, poz. 1648 oraz z 2007 r. Nr 123, poz. 849.

3) w art. 55 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Czynności związane z organizowaniem i kontrolowaniem wykonywania kary ograniczenia wolności oraz obowiązków nałożonych na skazanego odbywającego tę karę wykonuje sądowy kurator zawodowy. Przepisy o dozorze i kuratorze sądowym stosuje się odpowiednio.”;

4) art. 56 otrzymuje brzmienie:

„Art. 56. § 1. W celu wykonania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne sąd przesyła odpis orzeczenia właściwemu sądowemu kuratorowi zawodowemu.

§ 2. Właściwy wójt, burmistrz lub prezydent miasta, zwani dalej „właściwym organem gminy”, wyznacza miejsca, w których może być wykonywana nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne; podmioty, dla których organ gminy, powiatu lub województwa jest organem założycielskim, a także państwowe lub samorządowe jednostki organizacyjne oraz spółki prawa handlowego z wyłącznym udziałem Skarbu Państwa lub gminy, powiatu, bądź województwa, mają obowiązek umożliwienia skazanym wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne.

§ 3. Praca, o której mowa w § 2, może być także wykonywana na rzecz instytucji lub organizacji reprezentujących społeczność lokalną oraz w placówkach oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, placówkach służby zdrowia, jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, fundacjach, stowarzyszeniach i innych instytucjach lub organizacjach użyteczności publicznej, niosących pomoc charytatywną, za ich zgodą.”;

5) po art. 56 dodaje się art. 56a w brzmieniu:

„Art. 56a. § 1. Wydatki związane z ubezpieczeniem następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych, wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne oraz pracę społecznie użyteczną, ponosi Skarb Państwa.

§ 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne oraz pracę społecznie użyteczną, a także minimalną i maksymalną sumę ubezpieczenia, na którą umowa taka może zostać zawarta, podmioty uprawnione do zawierania umów ubezpieczenia oraz termin zawierania umów, mając na uwadze potrzebę zagwarantowania skazanym, wykonującym nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne lub pracę społecznie użyteczną, odpowiedniej rekompensaty w przypadku zaistnienia przy wykonywaniu tej pracy nieszczęśliwego wypadku oraz sprawne wykonywanie czynności związanych z zawieraniem umowy ubezpieczenia.”;

6) art. 57 otrzymuje brzmienie:

„Art. 57. § 1. Sądowy kurator zawodowy w terminie 7 dni od doręczenia orzeczenia wzywa skazanego oraz poucza go o prawach i obowiązkach oraz konsekwencjach wynikających z uchylania się od odbywania kary, a także określa, po wysłuchaniu skazanego, rodzaj, miejsce i termin rozpoczęcia pracy, o czym niezwłocznie informuje właściwy organ gminy i podmiot, na rzecz którego będzie wykonywana praca.

§ 2. W wypadku gdy skazany nie stawia się na wezwanie lub pouczone o prawach, obowiązkach i konsekwencjach związanych z wykonywaniem nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne oświadczy sądowemu kuratorowi zawodowemu, że nie wyraża zgody na podjęcie pracy, kurator kieruje do sądu wniosek o orzeczenie kary zastępczej.

§ 3. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio w wypadkach, gdy skazany nie podejmie pracy w wyznaczonym terminie lub w inny sposób uchyla się od odbywania kary ograniczenia wolności lub wykonania ciążących na nim obowiązków.

§ 4. Zmiana rodzaju, miejsca lub terminu rozpoczęcia pracy może nastąpić na podstawie decyzji sądowego kuratora zawodowego, w szczególnie uzasadnionych wypadkach; przepis § 1 stosuje się odpowiednio.”;

7) w art. 57a dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Wykonywanie nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne może odbywać się także w dni ustawowo wolne od pracy i dni wolne od pracy u danego podmiotu, na rzecz którego jest ona wykonywana.”;

8) art. 58 otrzymuje brzmienie:

„Art. 58. § 1. Właściwy organ gminy informuje sądowego kuratora zawodowego o wyznaczonych dla skazanych miejscach pracy, rodzaju pracy oraz osobach odpowiedzialnych za organizowanie pracy i kontrolowanie jej przebiegu.

§ 2. Osoby, o których mowa w § 1, obowiązane są do niezwłocznego informowania sądowego kuratora zawodowego o istotnych okolicznościach dotyczących przebiegu pracy i zachowania się skazanego, a w szczególności o terminie rozpoczęcia i zakończenia pracy, liczbie godzin przepracowanych przez skazanego, rodzaju wykonywanej przez niego pracy, niezgłoszeniu się do pracy, niepodjęciu przydzielonej pracy, przeszkodzie uniemożliwiającej wykonanie pracy, opuszczeniu pracy bez usprawiedliwienia, każdym przypadku niesumiennego wykonywania pracy oraz uporczywego nieprzestrzegania ustalonego porządku i dyscypliny pracy.

§ 3. Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej oraz ministrem właściwym do spraw pracy, określi, w drodze rozporządzenia, tryb wyznaczania przez właściwy organ gminy podmiotów wskazanych w art. 56 § 2, w których wykonywana jest kara ograniczenia wolności i praca społecznie użyteczna, czynności tych podmiotów, a także podmiotów, o których mowa w art. 56 § 3, w zakresie wykonywania tej kary i pracy, w tym dotyczące organizowania miejsc pracy i przydziału pracy oraz kontroli skazanych, a także dopuszczalny dzienny wymiar czasu pracy skazanych, mając na względzie konieczność zapewnienia warunków do sprawnego wykonywania kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej.”;

9) w art. 66 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. W przypadku zwolnienia skazanego od odbycia reszty kary ograniczenia wolności, sądowy kurator zawodowy zawiadamia o tym zakład pracy, placówkę, instytucję lub organizację, w której skazany odbywa karę.”;

10) w art. 196a § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Instytucje, fundacje, stowarzyszenia lub organizacje społeczne, które w wyniku wykonania prawomocnie orzeczonego środka karnego w postaci nawiązki określonej w art. 47 Kodeksu karnego lub świadczenia pieniężnego określonego w art. 49 Kodeksu karnego otrzymały środki finansowe, są obowiązane do sporządzania i przekazywania Ministrowi Sprawiedliwości rocznych sprawozdań dotyczących wykorzystania tych środków, w terminie do dnia 20 lutego roku następującego po roku, w którym je otrzymały, oraz do wyodrębnienia tych środków w ewidencji księgowej.”;

11) w art. 217 po § 1 dodaje się § 1a –1e w brzmieniu:

„§ 1a. Odmowa wyrażenia zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym może nastąpić wyłącznie w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego w tej lub innej sprawie albo w celu zapobieżenia popełnieniu przestępstwa.

§ 1b. Na zarządzenie o odmowie wyrażenia zgody na widzenie tymczasowo aresztowanego z osobą najbliższą, tymczasowo aresztowanemu oraz ubiegającej się o widzenie osobie dla niego najbliższej przysługuje zażalenie do sądu, do którego dyspozycji pozostaje tymczasowo aresztowany. Zażalenie na zarządzenie prokuratora rozpoznaje prokurator nadrzędny.

§ 1c. W razie utrzymania w mocy zaskarżonego zarządzenia o odmowie wyrażenia zgody na widzenie, wniesienie zażalenia na zarządzenie o odmowie wyrażenia zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym tej samej osoby, wydanego w ciągu trzech miesięcy od wydania utrzymanego w mocy zarządzenia, jest niedopuszczalne.

§ 1d. Małoletni może uzyskać zgodę na widzenie z tymczasowo aresztowanym na wniosek przedstawiciela ustawowego.

§ 1e. Małoletni do lat 15 korzysta z widzenia z tymczasowo aresztowanym pod opieką pozostającego na wolności przedstawiciela ustawowego lub pełnoletniej osoby najbliższej, a w razie gdy uprawniony do opieki nad małoletnim podczas widzenia nie uzyskał zgody na widzenie, nie chce lub nie może z niego skorzystać - pod opieką kuratora sądowego.”.

Art. 4. W ustawie z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765 i Nr 112, poz. 766 oraz z 2008 r. Nr 66, poz. 410) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 20 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Przepisy art. 18 § 2 i 3, art. 19-20, 21 § 2 i 3, art. 22-24, 27 § 1, art. 40 § 1, art. 41, 43 § 2, art. 51, 57-58 § 1 i 2a, art. 60 § 1 i 2, art. 62-63, 66 § 1, art. 67-68, 69 § 1 i 2, art. 70, 72-77, art. 78 § 1 i 3, art. 79, 80 § 1 i 3, art. 81-83, 85, 86 § 1a, 2 i 3, art. 87-88, art. 89 § 1, 1a i 3, art. 90, 92-98, 103 § 1, art. 106-108 oraz 114, a także wskazane w innych przepisach niniejszego rozdziału, przepisy części ogólnej Kodeksu karnego stosuje się odpowiednio do przestępstw skarbowych; do żołnierzy, którzy dopuścili się czynu zabronionego jako przestępstwo skarbowe, stosuje się odpowiednio także przepisy art. 318, 321, 322 § 1 i 3, art. 323, 324 § 1, art. 326-333 oraz art. 335-336 Kodeksu karnego.”;

2) w art. 28 § 2 otrzymuje brzmienie:

„§ 2. Kara nadzwyczajnie obostrzona nie może przekroczyć 1.080 stawek dziennych kary grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 10 lat kary pozbawienia wolności; karę ograniczenia wolności wymierza się w miesiącach i latach.”;

3) w art. 39 § 1 otrzymuje brzmienie:

„ § 1. Sąd wymierza karę łączną w granicach od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa skarbowe do ich sumy, nie przekraczając jednak 1.080 stawek dziennych grzywny, 2 lat ograniczenia wolności albo 15 lat pozbawienia wolności; karę ograniczenia wolności wymierza się w miesiącach i latach.”;

4) w art. 42 § 1 i 2 otrzymują brzmienie:

„§ 1. Jeżeli sprawca skazany za umyślne przestępstwo skarbowe na karę pozbawienia wolności popełnił w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej roku tej kary umyślnie przestępstwo skarbowe tego samego rodzaju, sąd może go warunkowo zwolnić po odbyciu dwóch trzecich kary.

§ 2. Skazanego określonego w art. 37 § 1 pkt 2 i 5 można warunkowo zwolnić po odbyciu trzech czwartych kary.”;

5) w art. 128 § 1 otrzymuje brzmienie:

„§ 1. Do interwenienta oraz jego pełnomocnika stosuje się odpowiednio przepisy art. 232 § 3, art. 305 § 4, art. 315 § 1, art. 316 § 1, art. 318, 321, 323 § 2, art. 334 § 2, art. 338 § 1, art. 343 § 5, art. 475, 482 § 1 zdanie pierwsze, art. 540 § 2, art. 549 oraz 550 § 2 Kodeksu postępowania karnego.”.

Art. 5. W ustawie z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2007 r. Nr 109, poz. 756 i Nr 141, poz. 888) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 52a otrzymuje brzmienie:

„Art. 52a. Kto:

- 1) publicznie nawołuje do popełnienia przestępstwa lub przestępstwa skarbowego,
- 2) publicznie nawołuje do przeciwdziałania przemocą aktowi stanowiącemu źródło powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej,
- 3) publicznie pochwała popełnienie przestępstwa, jeżeli zasięg czynu albo jego skutki nie były znaczne

podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.”;

2) art. 82 otrzymuje brzmienie:

„Art. 82 § 1. Kto dokonuje czynności, które mogą spowodować pożar, jego rozprzestrzenianie się, utrudnienie prowadzenia działania ratowniczego lub ewakuacji, polegających na:

- 1) niedozwolonym używaniu otwartego ognia, paleniu tytoniu i stosowaniu innych czynników mogących zainicjować zapłon materiałów palnych,
- 2) wykonywaniu prac niebezpiecznych pod względem pożarowym bez ich wymaganego zabezpieczenia,
- 3) używaniu instalacji, urządzeń i narzędzi nie poddanych wymaganej kontroli lub niesprawnych technicznie albo użytkowaniu ich w sposób niezgodny z przeznaczeniem lub warunkami określonymi przez producenta, jeżeli może się to przyczynić do powstania pożaru, wybuchu lub rozprzestrzeniania ognia,
- 4) napełnianiu gazem płynnym butli na stacjach paliw, stacjach gazu płynnego i w innych obiektach nieprzeznaczonych do tego celu,
- 5) nieprzestrzeganiu zasad bezpieczeństwa przy używaniu lub przechowywaniu materiałów niebezpiecznych pożarowo, w tym gazu płynnego w butlach,
- 6) garażowaniu pojazdu silnikowego w obiektach i pomieszczeniach nieprzeznaczonych do tego celu z nie opróżnionym zbiornikiem paliwa i nieodłączonym na stałe zasilaniem akumulatorowym,
- 7) składowaniu materiałów palnych na drogach komunikacji ogólnej służących ewakuacji lub umieszczaniu przedmiotów na tych drogach w sposób zmniejszający ich szerokość albo wysokość poniżej wymaganych wartości,
- 8) składowaniu materiałów palnych na nieużytkowych poddaszach lub na drogach komunikacji ogólnej w piwnicach,
- 9) składowaniu materiałów palnych pod ścianami obiektu bądź przy granicy działki, w sposób naruszający zasady bezpieczeństwa pożarowego,
- 10) uniemożliwianiu lub ograniczaniu dostępu do urządzeń przeciwpożarowych, gaśnic, urządzeń uruchamiających instalacje gaśnicze i sterujących takimi instalacjami oraz innymi instalacjami wpływającymi na stan bezpieczeństwa pożarowego obiektu, wyłączników i tablic rozdzielczych prądu elektrycznego, kurków głównej instalacji gazowej, a także wyjść ewakuacyjnych oraz okien dla ekip ratowniczych,

11) uniemożliwianiu lub ograniczaniu dostępu do źródeł wody do celów przeciwpożarowych,

podlega karze aresztu, grzywny albo karze nagany.

§ 2. Kto będąc obowiązany na podstawie przepisów o ochronie przeciwpożarowej do zapewnienia warunków ochrony przeciwpożarowej obiektu lub terenu nie dopełnia obowiązków polegających na:

- 1) zapewnieniu osobom przebywającym w obiekcie lub na terenie odpowiednich warunków ewakuacji,
- 2) wyposażaniu obiektu lub terenu w urządzenia przeciwpożarowe i gaśnice,
- 3) utrzymywaniu urządzeń przeciwpożarowych i gaśnic w stanie pełnej sprawności technicznej i funkcjonalnej,
- 4) umieszczeniu w widocznych miejscach instrukcji postępowania na wypadek pożaru wraz z wykazem telefonów alarmowych oraz wymaganych informacji,
- 5) oznakowaniu obiektu odpowiednimi znakami bezpieczeństwa,
- 6) utrzymywaniu dróg pożarowych w stanie umożliwiającym wykorzystanie tych dróg przez pojazdy jednostek ochrony przeciwpożarowej,
- 7) zapewnieniu usuwania zanieczyszczeń z przewodów dymowych i spalinowych,
- 8) zachowaniu pasa ochronnego o szerokości minimum 2 m i nawierzchni z materiałów niepalnych lub gruntowej oczyszczonej, wokół placów składowych, składowisk przy obiektach oraz przy obiektach tymczasowych o konstrukcji palnej,
- 9) przestrzeganiu zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego podczas zbioru, transportu składowania palnych płodów rolnych,
- 10) zapobieganiu powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożarów w lesie poprzez wykonywanie wymaganych zabiegów ochronnych,

podlega karze aresztu, grzywny albo karze nagany.

§ 3. Kto na terenie lasu, na terenach śródleśnych, na obszarze łąk, torfowisk i wrzosowisk, jak również w odległości do 100 m od nich roznieca ogień, poza miejscami wyznaczonymi do tego celu, albo pali tytoń, z wyjątkiem miejsc na drogach

utwardzonych i miejsc wyznaczonych do pobytu ludzi,

podlega karze aresztu, grzywny albo karze nagany.

§ 4. Kto wypala słomę i pozostałości roślinne na polach w odległości mniejszej niż 100 m od zabudowań, lasów, zboża na pniu i miejsc ustawienia stert lub stogów, bądź w sposób powodujący zakłócenia w ruchu drogowym, a także bez zapewnienia stałego nadzoru miejsca wypalania,

podlega karze aresztu, grzywny albo karze nagany.

§ 5. Kto w inny sposób nieostrożnie obchodzi się z ogniem,
podlega karze aresztu, grzywny albo karze nagany.

§ 6. Kto zostawia małoletniego do lat 7 w okolicznościach, w których istnieje prawdopodobieństwo wzniesienia przez niego pożaru,

podlega karze grzywny albo karze nagany.”;

3) po art. 82 dodaje się art. 82a w brzmieniu:

„Art. 82a. § 1. Kto w razie powstania pożaru nie dopełnia obowiązku określonego w przepisach o ochronie przeciwpożarowej oraz Państwowej Straży Pożarnej w postaci:

- 1) niezwłocznego zawiadomienia osób znajdujących się w strefie zagrożenia oraz jednostki ochrony przeciwpożarowej bądź Policji lub wójta albo sołtysa,
- 2) podporządkowania się zarządzeniu kierującego działaniem ratowniczym,
- 3) udzielenia niezbędnej pomocy kierującemu działaniem ratowniczym, na jego żądanie,

podlega karze aresztu, grzywny albo karze nagany.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto utrudnia prowadzenie działań ratowniczych, a w szczególności utrudnia dojazd do obiektów zagrożonych jednostkom ochrony przeciwpożarowej, prowadzącym działania ratownicze.

§ 3. Kto uniemożliwia lub utrudnia przeprowadzenie czynności kontrolno-rozpoznawczych z zakresu ochrony przeciwpożarowej przez uprawnionego strażaka Państwowej Straży Pożarnej,

podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.”;

4) w art. 99 w § 1 uchyla się pkt 1 i 4;

5) art. 109 otrzymuje brzmienie;

„Art. 109 § 1. Kto:

- 1) zanieczyszcza wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi lub
- 2) dostarcza wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi, nie spełniając wymagań określonych w przepisach o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, lub
- 3) nie będąc do tego uprawnionym dostarcza wodę przeznaczoną do spożycia przez ludzi w myśl przepisów o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków,
podlega karze grzywny albo karze nagany.

§ 2. Kto zanieczyszcza wodę służącą do pojenia zwierząt, znajdującą się poza urządzeniami przeznaczonymi do zaopatrywania ludności w wodę,

podlega karze grzywny do 1 500 złotych albo karze nagany.

§ 3. Tej samej karze podlega, kto umyślnie zanieczyszcza wodę w pływalni, kąpielisku lub w innym obiekcie o podobnym przeznaczeniu lub dostarcza do tych obiektów wodę niespełniającą wymagań określonych w przepisach o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków.”;

6) art. 117 otrzymuje brzmienie:

„Art. 117 § 1. Kto, mając obowiązek utrzymania czystości i porządku w obrębie nieruchomości, nie wykonuje swoich obowiązków lub nie stosuje się do wskazań i nakazów wydanych przez właściwe organy w celu zabezpieczenia należytego stanu sanitarnego i zwalczania chorób zakaźnych,

podlega karze grzywny do 1 500 złotych albo karze nagany.

§ 2. Tej samej karze podlega przewoźnik obowiązany do zapewnienia podróżnym odpowiednich warunków higieny, który nie utrzymuje środka transportu we właściwym stanie sanitarnym.”.

Art. 6. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 554 i Nr 160, poz. 1083 oraz z 1998 r. Nr 113, poz. 715), w art. 11 dodaje się § 3 i 4 brzmieniu:

„§ 3. Grzywnę, którą ustawa szczególna określa kwotowo, wymierza się z uwzględnieniem dochodów sprawcy, jego warunków osobistych, rodzinnych, stosunków majątkowych i możliwości zarobkowych.

§ 4. Ilekroć ustawa szczególna nie określa dolnej granicy ustawowego zagrożenia grzywną określoną kwotowo, granicę tę ustala się na 100 złotych.”.

Art. 7. W ustawie z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2008 r. Nr 133, poz. 848) w art. 90 § 3 otrzymuje brzmienie:

„§ 3. Postępowanie przyspieszone stosuje się także wobec sprawców wykroczeń popełnionych w związku z imprezą masową, określoną w przepisach o bezpieczeństwie imprez masowych:

- 1) przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu, określonych w art. 50, 51 i 52a Kodeksu wykroczeń;
- 2) przeciwko mieniu i urządzeniom użytku publicznego, określonych w art. 124 i 143 Kodeksu wykroczeń.”.

Art. 8. W ustawie z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz. U. Nr 197, poz. 1661, z późn. zm.⁵⁾) w art. 16 w ust. 1 pkt 12 otrzymuje brzmienie:

„12) o charakterze terrorystycznym lub określone w art. 165a Kodeksu karnego;”.

Art. 9. W ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493) uchyla się art. 14.

Art. 10. Sprawy, w których przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy rozpoczęto rozprawę główną, toczą się do końca postępowania w danej instancji według przepisów dotychczasowych, jednakże w razie zawieszenia postępowania,

⁵⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U z 2004 r. Nr 93, poz. 889, Nr 191, poz. 1956 i Nr 243, poz. 2442, z 2005 r. Nr 157, poz. 1316, Nr 178, poz. 1479, Nr 180, poz. 1492 oraz Nr 183, poz. 1538, z 2006 r. Nr 120, poz. 826 oraz z 2007 r. Nr 75, poz. 492 i Nr 166, poz. 1172.

odroczenia rozprawy lub ponownego rozpoznania sprawy albo po zapadnięciu prawomocnego orzeczenia postępowanie toczy się według przepisów tej ustawy.

Art. 11. Czynności procesowe dokonane przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy są skuteczne, jeżeli dokonano ich z zachowaniem przepisów dotychczasowych.

Art. 12. W razie wątpliwości, czy stosować prawo dotychczasowe, czy przepisy niniejszej ustawy, stosuje się tę ustawę.

Art. 13. Przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 517j ustawy, o której mowa w art. 2, oraz art. 58 § 4 ustawy, o której mowa w art. 3, zachowują moc do czasu wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 517j § 2 ustawy, o której mowa w art. 2, oraz art. 58 § 3 ustawy, o której mowa w art. 3, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, jednak nie dłużej niż przez okres 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 14. Ustawa wchodzi w życie po upływie 6 miesięcy od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Podstawowymi celami projektowanej ustawy są:

- wyeliminowanie błędów wprowadzonych do kodyfikacji karnych w wyniku licznych nowelizacji,
- dostosowanie przepisów do standardów konstytucyjnych określonych w wyrokach Trybunału Konstytucyjnego oraz do wymogów wynikających z członkostwa Polski w Unii Europejskiej,
- podniesienie efektywności kryminalnopolitycznego oddziaływania za pomocą kary ograniczenia wolności oraz usprawnienie etapu wykonywania tej kary,
- poszerzenie możliwości stosowania warunkowego przedterminowego zwolnienia,
- wprowadzenie rozwiązań poszerzających uprawnienia pokrzywdzonego oraz zakres ochrony jego interesów, w toku postępowania karnego,
- wprowadzenie nowych typów czynów do rozdziału XXV Kodeksu karnego, kryminalizujących coraz częściej występujące zachowania godzące w sferę wolności seksualnej oraz obyczajności, nieobjęte penalizacją na mocy obowiązującego stanu prawnego.

W zakresie Kodeksu karnego

Zawarty w art. 10 § 2 k.k. katalog czynów zabronionych, za które na zasadach określonych w Kodeksie karnym może odpowiadać nieletni, jeżeli popełnił je po ukończeniu 15 lat, uzupełniono o zbrodnię zgwałcenia z art. 197 § 4 k.k. W obowiązującym stanie prawnym katalog z art. 10 § 2 k.k. obejmuje zbrodnię zgwałcenia z art. 197 § 3 k.k. zagrożoną karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3, natomiast nie obejmuje drugiego kwalifikowanego typu przestępstwa, określonego w § 4 tego artykułu, zagrożonego karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5.

Projekt obejmuje zmianę art. 10 § 3 k.k., przewidującego obniżenie maksymalnego wymiaru kary orzekanej wobec nieletniego, który na podstawie art. 10

§ 2 k.k. został pociągnięty do odpowiedzialności karnej na zasadach określonych w kodeksie.

Projekt nie odstępuje od zasady limitowania maksymalnego wymiaru kary orzekanej wobec takiego sprawcy do 2/3 górnej granicy ustawowego zagrożenia, jak również utrzymuje zawartą w obecnym przepisie podstawę zastosowania instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Zmiana, w stosunku do obowiązującego stanu prawnego, polega na wprowadzeniu do art. 10 § 3 k.k. (przy modyfikacji jego konstrukcji, skutkującej posłużeniem się w przepisie punktowanym wyliczeniem, w miejsce zapisu ciągłego) odrębnego zapisu odnoszącego się do sytuacji pociągnięcia do odpowiedzialności karnej nieletniego, o którym mowa w § 2 tego artykułu, za czyn zagrożony co najmniej karą 25 lat pozbawienia wolności.

Potrzeba wprowadzenia takiego rozwiązania jest następstwem niespójności normy określającej przyjęty w art. 10 § 3 k.k. sposób limitowania maksymalnego wymiaru kary orzekanej wobec nieletniego sprawcy, o którym mowa w art. 10 § 2 k.k., w sytuacji skazania za zbrodnię zagrożoną karą dożywotniego pozbawienia wolności.

Z uwagi bowiem na istotę kary dożywotniego pozbawienia wolności, która ma charakter punktowy, choć liczbowo nieoznaczony, a tym samym uniemożliwia jakiegokolwiek miarkowanie jej wymiaru, do czynów zagrożonych karą dożywotniego pozbawienia wolności przepis art. 10 § 3 k.k. w obecnym brzmieniu nie może znaleźć zastosowania wprost. Możliwe jest jedynie zastosowanie na korzyść sprawcy metody analogia legis.

Rezultat wnioskowania per analogiam prowadzi do wskazania kary 25 lat pozbawienia wolności, stanowiącej alternatywną karę w każdym wypadku zbrodni zagrożonej w polskim prawie karą dożywotniego pozbawienia wolności (za wyjątkiem zbrodni określonych w dekreście z dnia 31 sierpnia 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego) jako maksymalnego wymiaru kary dla nieletniego sprawcy, o którym mowa w art. 10 § 2 k.k., przy akceptacji ugruntowanego w nauce prawa karnego i orzecznictwie poglądu, że

przewidziany w art. 54 § 2 k.k. zakaz orzekania kary dożywotniego pozbawienia wolności, na gruncie przepisu art. 10 § 3 k.k. nie redukuje wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia.

Projektowane rozwiązanie normatywne wprowadza jednoznaczny zapis odnoszący się do powyżej opisanej sytuacji, usuwając podstawę do wątpliwości wynikających z obecnego brzmienia art. 10 § 2 k.k., jak również usuwając potrzebę posługiwania się, z uwagi na lukę obecnych unormowań, wnioskowaniem per analogiam.

W odniesieniu do art. 25 § 3 k.k. projekt realizuje podnoszony przez praktyków postulat, aby w wypadku gdy przekroczenie granic obrony koniecznej nastąpiło pod wpływem strachu lub wzburzenia usprawiedliwionych okolicznościami zamachu, w miejsce dotychczasowego obligatoryjnego odstąpienia przez sąd od wymierzenia kary wprowadzić instytucję niepodlegania karze. W płaszczyźnie procesowej zmiana ta będzie miała bardzo istotne znaczenie – umożliwi bowiem w takiej sytuacji umorzenie postępowania karnego w oparciu o przesłankę z art. 17 § 1 pkt 4 k.p.k. już na etapie postępowania przygotowawczego. Uniknie się dzięki temu rozwiązaniu zbędnych procesów sądowych w takich sprawach, łączących się z nimi kosztów, w tym kosztów ponoszonych przez strony postępowania, jak również często traumatycznych przeżyć ekscedenta, będących skutkiem stygmatyzacji płynącej z faktu skierowania przeciwko niemu aktu oskarżenia i występowania w procesie sądowym w charakterze oskarżonego.

W projekcie podwyższono górną granicę kary grzywny, z dotychczasowych 360 do 540 stawek dziennych (art. 33 § 1 k.k.). Zmiana ta – mająca zastosowanie wobec wszystkich przestępstw zagrożonych karą grzywny bez określania jej górnej granicy – spowoduje, że zwiększy się potencjalna liczba osób, wobec których sąd będzie mógł orzec grzywnę jako karę odpowiadającą stopniowi społecznej szkodliwości czynu oraz stopniowi winy, realizując w ten sposób wyrażoną w art. 58 § 1 k.k. dyrektywę traktowania kary pozbawienia wolności jako ultima ratio.

Zmiana wpłynie również na maksymalną wysokość grzywny kumulatywnej, orzekanej obok kary pozbawienia wolności, w wypadkach określonych w art. 33 § 2 k.k.

Konsekwencją tej zmiany jest podniesienie górnej granicy grzywny akcesoryjnej, określonej w art. 71 § 1 k.k., orzekanej obok kary pozbawienia wolności lub kary ograniczenia wolności, których wykonanie zostało warunkowo zawieszona, jak również górnej granicy grzywny nadzwyczajnie obostrzonej (art. 38 § 2 k.k.).

Kolejne zmiany dotyczą kary ograniczenia wolności. Konsekwencję dotyczących tego rodzaju kary zmian przepisów Kodeksu karnego stanowią projektowane zmiany w obrębie Kodeksu karnego wykonawczego, które zostaną przedstawione w dalszej części uzasadnienia.

Odnosząc się do projektowanych zmian w obu kodeksach dotyczących kary ograniczenia wolności, należy na wstępie zaakcentować następujące kwestie.

Z zebranych w 2005 roku przez Ministerstwo Sprawiedliwości opinii sędziów, zawodowych kuratorów sądowych oraz organów samorządu terytorialnego wynika, że istnieje pilna potrzeba podjęcia działań legislacyjnych odnoszących się do przepisów normujących karę ograniczenia wolności, w obrębie zarówno Kodeksu karnego, jak i Kodeksu karnego wykonawczego, w tym skutkujących także zmianą delegacji ustawowej do wydania przepisów wykonawczych.

Obowiązujące przepisy, zarówno prawa materialnego, jak i wykonawcze, stwarzają bariery, w wyniku których kara ograniczenia wolności jest niejednokrotnie wykonywana niedostatecznie sprawnie i nazbyt długo, wymaga podejmowania w postępowaniu wykonawczym zbyt wielu czynności przez sąd i kuratora oraz pociąga za sobą nakłady finansowe ponoszone przez podmioty zatrudniające. Trudności związane z jej wykonaniem stanowią, jak można sądzić, jeden z powodów stosunkowo rzadkiego orzekania tej kary.

Kara ograniczenia wolności wykonywana w obecnym kształcie nie spełnia w dostatecznym stopniu funkcji resocjalizacyjnych, nie może też stanowić w szerokim zakresie realnej alternatywy dla kary pozbawienia wolności. Istotą kary ograniczenia wolności jest indywidualnoprewencyjne oddziaływanie na skazanego,

realizujące cel wychowawczy kary wskutek oddziaływania na skazanego obowiązkami należącymi do istoty kary ograniczenia wolności, w szczególności obowiązkiem świadczenia pracy. Projekt wprowadza zmiany przepisów prawa materialnego i wykonawczego, likwidujące bariery, w wyniku których kara ograniczenia wolności jest obecnie wykonywana nieefektywnie.

W projekcie zaproponowano możliwie najszersze, zgodnie z aktualną praktyką wykonawczą, określenie kręgu podmiotów, w których może być przez skazanych wykonywana nieodpłatna kontrolowana praca na cele społeczne, a także praca społecznie użyteczna. Zadania podmiotu zatrudniającego sprowadza się zaś, w myśl projektowanych unormowań, do niezbędnego zakresu poprzez zredukowanie do minimum administracyjnych czynności związanych z organizacją i dokumentowaniem przebiegu wykonywania pracy.

Dla zwiększenia zainteresowania zatrudnieniem skazanych, proponuje się nieobciążanie podmiotów, w których wykonywana będzie praca skazanego, jakimikolwiek kosztami jego zatrudnienia. Pozostawia się koszty obowiązkowego ubezpieczenia osób wykonujących wyznaczoną pracę od następstw nieszczęśliwych wypadków, które przejmuje Skarb Państwa.

Proponowane zmiany zwiększą liczbę miejsc, w których skazani będą mogli wykonywać nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne. Zarówno zapewnienie, jak i pozyskiwanie nowych miejsc pracy, będzie należało do samorządu, co uaktywni władze samorządowe i włączy je do systemu wykonywania kary ograniczenia wolności.

Zmiany umożliwiają bardziej elastyczne dostosowanie organizacji pracy skazanego do jej charakteru oraz specyfiki podmiotu zatrudniającego.

Proponowane rozwiązania wprowadzają osobę zawodowego kuratora sądowego jako organu wykonującego większość czynności postępowania wykonawczego w zakresie kary ograniczenia wolności, sprowadzając czynności zastrzeżone dla sądu do niezbędnego minimum.

Kurator będzie podejmował czynności związane z organizowaniem i kontrolowaniem wykonywania kary ograniczenia wolności, m.in. będzie wskazywał

rodzaj, miejsce oraz termin rozpoczęcia przez skazanego pracy, jak również udzielał skazanemu pouczeń o konsekwencjach wynikających z uchylania się od obowiązku jej wykonywania. Będzie również monitorował przebieg wykonywania obowiązku pracy i utrzymywał w tym celu kontakt z podmiotami zatrudniającymi skazanego.

Proponowane w projekcie rozwiązania uwzględniają postulaty uproszczenia i przyspieszenia procedur dotyczących wykonywania kary ograniczenia wolności, a także pracy społecznie użytecznej.

Przepis art. 35 § 1 k.k. w projektowanym brzmieniu stanowi, że nieodpłatna kontrolowana praca na cele społeczne jest wykonywana w wymiarze od 20 do 40 godzin w stosunku miesięcznym, nie określając jednak, jak ma to miejsce w obecnym stanie prawnym, kategorii miejsc pracy, ponieważ jest to materia związana z wykonaniem kary ograniczenia wolności, a nie z jej orzekaniem. Kategorie podmiotów (miejsc pracy), w których praca ta może być wykonywana, określać będzie art. 56 Kodeksu karnego wykonawczego. Projekt przewiduje również uchylenie przepisu nakazującego sądowi określenie miejsca, czasu, rodzaju lub sposobu wykonywania obowiązku pracy (art. 35 § 3 k.k.), którą to czynność przesunięto na etap postępowania wykonawczego i przekazano do kompetencji zawodowego kuratora sądowego (art. 57 § 1 k.k.w.). Równocześnie projekt przewiduje dostosowawczą zmianę art. 34 § 2 k.k., w celu usunięcia sprzeczności pomiędzy dotychczasowym sformułowaniem zawartym w pkt 2 tego przepisu („jest obowiązany do wykonywania pracy wskazanej przez sąd”) a przyjętym w projekcie i omówionym powyżej rozwiązaniem, polegającym na przekazaniu kompetencji w zakresie określenia miejsca, czasu, rodzaju lub sposobu wykonywania obowiązku pracy zawodowemu kuratorowi sądowemu działającemu na etapie wykonania kary.

W stosunku do stanowiącego surogat obowiązku wykonywania pracy w ramach kary ograniczenia wolności potrącenia części wynagrodzenia skazanej na tę karę osoby pozostającej w stosunku zatrudnienia, projekt przewiduje, że potrącenie takie będzie możliwe jedynie na cel społeczny wskazany przez sąd, nie zaś – jak ma to miejsce na gruncie obowiązującego przepisu – również na rzecz Skarbu Państwa.

Uchylenie § 1 w art. 36 k.k. ma na celu wyeliminowanie mającego miejsce w obowiązującym stanie prawnym dualizmu podstaw do wykonywania czynności w zakresie kary ograniczenia wolności przez dwóch zawodowych kuratorów sądowych – jednego, wyznaczonego w trybie uchylanego przepisu i drugiego – wykonującego tzw. uproszczony dozór z art. 55 § 2 k.k.w. Zmiana ta skutkuje koniecznością nałożenia na zawodowego kuratora sądowego wykonującego tzw. dozór uproszczony także obowiązku kontrolowania wykonywania przez skazanego obowiązków nałożonych przez sąd (proj. art. 55 § 2 k.k.w.).

Projektowana zmiana art. 36 § 2 k.k. umożliwi sądowi orzeczenie wobec skazanego na karę ograniczenia wolności każdego obowiązku spośród wymienionych w art. 72 k.k. Zmiana ta koresponduje z celem projektowanej nowelizacji, jakim jest uczynienie z kary ograniczenia wolności realnej alternatywy dla kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania.

Temu samemu celowi służy projektowana zmiana w art. 58 § 3 k.k.

W odniesieniu do kary ograniczenia wolności jest to przepis szczególny. W ramach przez siebie określonych pozwala bowiem sądowi na odstępstwo od zasady orzekania kary ograniczenia wolności w wymiarze do 12 miesięcy, umożliwiając orzekanie tego rodzaju kary w wymiarze do 2 lat.

Odpowiednią zmianę wprowadzono w art. 38 § 2 k.k. również wydłużając do 2 lat górny próg nadzwyczajnie obostrzonej kary ograniczenia wolności.

Aby umożliwić osiągnięcie pożądanego rezultatu w postaci częstszego orzekania kary ograniczenia wolności, w art. 58 k.k. uchylono przepis § 4, wyłączający możliwość przejścia na karę nieizolacyjną, w ramach instytucji kary zamiennej, w wypadku sprawcy występku umyślnego, który był już uprzednio skazany na karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 6 miesięcy bez warunkowego zawieszenia jej wykonania.

Natomiast w nowym przepisie § 2a w art. 58 k.k. wprowadzono istotną normę gwarancyjną.

Zgodnie z projektowanym brzmieniem § 2a kara ograniczenia wolności związana z obowiązkiem, o którym mowa w art. 35 § 1 k.k., a więc obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne, nie byłaby orzekana wobec oskarżonych, co do których ze względu na stan zdrowia lub ich właściwości i warunki osobiste, istniałoby uzasadnione przekonanie, że nie wykonają takiej pracy. Wprowadzenie projektowanego przepisu uzasadnia okoliczność, iż w praktyce zdarzają się wypadki, że kara ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania pracy jest orzekana – zwłaszcza w wyrokach wydawanych na posiedzeniu, bez udziału oskarżonych – wobec osób niezdatnych do wykonywania takiej pracy. Projektowany zapis nie nakłada na sąd żadnych nowych obowiązków, ponieważ niezbędne informacje o stanie zdrowia oskarżonego powinny znajdować się wśród danych dotyczących jego osoby. Właściwości i warunki osobiste, o jakich mowa w proponowanym zapisie, to zwłaszcza sytuacja rodzinna oskarżonego, który np. sprawuje bezpośrednią opiekę nad małoletnimi dziećmi bądź starszymi, schorowanymi członkami rodziny i nie jest w stanie zapewnić im opieki na czas wykonywania pracy.

Przepis ten będzie miał również zastosowanie w sytuacji, gdy oskarżony był uprzednio skazany na karę ograniczenia wolności i uchylał się od jej wykonania, co może uzasadniać pogląd o niecelowości ponownego stosowania wobec tej osoby kary tego rodzaju.

Należy zaakcentować okoliczność, że wynikająca z projektowanego przepisu niedopuszczalność orzekania w określonych w nim wypadkach kary ograniczenia wolności związanej z obowiązkiem, o którym mowa w art. 35 § 1 k.k., nie będzie stać na przeszkodzie orzeczeniu kary ograniczenia wolności z potrąceniem stosownej części wynagrodzenia za pracę (art. 35 § 2 k.k.), w stosunku do oskarżonych pozostających w stosunku zatrudnienia.

W art. 39 zawierającym katalog środków karnych, treść punktu 5 odnoszącego się do środka karnego z art. 46 § 1 k.k., wobec projektowanej zmiany tego przepisu, zostanie zmodyfikowana, w celu odzwierciedlenia w nazwie środka karnego, że

obowiązek ten może dotyczyć zarówno naprawienia szkody, jak i zadośćuczynienia pokrzywdzonemu.

Projekt przewiduje zmianę przepisu art. 43 § 1 k.k., określającego granice temporalne orzekania terminowych środków karnych, w celu usunięcia wady obecnego unormowania. Z obowiązującego brzmienia art. 43 § 1 k.k. nie wynika bowiem, na jaki maksymalny okres czasu (o ile ustawa nie stanowi inaczej) można orzec środek karny w postaci pozbawienia praw publicznych, a mianowicie czy limitem w tym zakresie jest 10 czy też 15 lat. Projektowana zmiana przesądzi, że pozbawienie praw publicznych będzie mogło być orzekane maksymalnie na 10 lat.

Zmiana dotycząca art. 46 k.k. jest zmianą znacznie poszerzającą zakres uprawnień pokrzywdzonego dochodzącego kompensaty w toku postępowania karnego. Kierując się priorytetem zapewnienia pełnej ochrony interesów pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w projekcie przyznano pokrzywdzonemu prawo żądania naprawienia wyrządzonej szkody, jak również żądania zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, w wypadku skazania za każde przestępstwo, w wyniku którego taka szkoda lub krzywda zaistniała. Sąd może w takich przypadkach orzec tylko odszkodowanie bądź tylko zadośćuczynienie, albo zarówno odszkodowanie, jak i zadośćuczynienie, i to zarówno z urzędu (fakultatywnie), jak i na wniosek (obligatoryjnie). Brak bowiem racjonalnego uzasadnienia dla istniejącego ograniczenia odnośnie rodzajów przestępstw (aktualnie regulacja z art. 46 § 1 k.k. dotyczy jedynie skazania za przestępstwo spowodowania śmierci, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, naruszenia czynności narządu ciała lub rozstroju zdrowia, przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji lub przestępstwo przeciwko środowisku, mieniu lub obrotowi gospodarczemu), w wypadku których możliwe jest złożenie przez pokrzywdzonego wniosku o orzeczenie wobec sprawcy przestępstwa obowiązku naprawienia szkody, jak również wyłączenia możliwości orzekania przez sąd o tym środku karnym z urzędu, co może znajdować pełne uzasadnienie zwłaszcza w wypadkach oczywistej nieporadności pokrzywdzonego, skutkującej niemożnością realizacji przysługujących mu uprawnień procesowych.

Brak również dostatecznego uzasadnienia dla orzekania przez sąd nawiązki jako środka stanowiącego surogat jedynie obowiązku naprawienia szkody. Niezależnie od uprawnienia do domagania się przez pokrzywdzonego (lub inną uprawnioną osobę) zadośćuczynienia w razie skazania za każde przestępstwo, do projektowanego brzmienia przepisu wprowadzono możliwość orzeczenia nawiązki w miejsce obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem, w oderwaniu jednak od przesłanek zadośćuczynienia. Projektowana zmiana treści art. 46 k.k. pozwoli w większości przypadków na pełną realizację przez pokrzywdzonego w procesie karnym jego roszczeń restytucyjnych i kompensacyjnych związanych z przestępstwem stanowiącym przedmiot postępowania, usuwając konieczność ich dochodzenia na drodze cywilnej w odrębnym postępowaniu, co skutkuje zazwyczaj istotnym wydłużeniem terminu uzyskania przez pokrzywdzonego należnego odszkodowania i zadośćuczynienia, a nadto wiąże się z istotnymi ciężarami dla pokrzywdzonego. Wśród ciężarów tych na czoło wysuwa się konieczność poniesienia znacznych kosztów związanych z wytoczeniem powództwa oraz uczestnictwem w częstokroć długotrwałym postępowaniu cywilnym, rządzącym się zasadą kontrydiktoryjności, która wymusza na stronach procesu istotną aktywność oraz biegłość merytoryczną, względnie korzystanie z pomocy adwokata lub radcy prawnego, co wiąże się z dodatkowymi kosztami.

Projektowane zmiany w przepisach art. 49a i art. 59 oraz uchylenie art. 57a, art. 69 § 4 i art. 115 § 21 wynikają z rezygnacji z instytucji występku o charakterze chuligańskim, którego definicja budzi poważne wątpliwości interpretacyjne. Częściowo dotyczy to też przewidzianego w projekcie uchylenia art. 58 § 4 k.k., oprócz dodatkowych względów przemawiających za uchyleniem tego przepisu, które wskazano wyżej.

W szczególności, definiując w art. 115 § 21 k.k. występki o charakterze chuligańskim i powielając tym samym niemal w całości art. 120 § 14 Kodeksu karnego z 1969 r., nie zdecydowano się na taki zapis, który rozstrzygnąłby spór dotyczący ostatniego elementu tej definicji. Chodzi o to, że sprawca takiego występku musi okazać „rażące lekceważenie porządku prawnego”. Rzecz w tym, że takie ujęcie

obowiązującej definicji nie daje jasnej odpowiedzi na pytanie, czy przytoczona okoliczność ma być obiektywną cechą działania sprawcy, wyróżniającą się zdolnością do wywołania u postronnych obserwatorów – w rozumieniu powszechnym – przekonania o rażącym lekceważeniu porządku prawnego, czy też ma ona stanowić pobudkę działania sprawcy, rozumianą jako chęć okazania lekceważenia wspomnianych zasad, co wiązałoby się z koniecznością każdorazowego ustalania subiektywnego nastawienia sprawcy. Przepis ten zaś winien być skonstruowany tak, aby wykluczyć możliwość rozbieżnych jego interpretacji, zwłaszcza że chodzi tutaj o kwestię o istotnym znaczeniu, skutkującą zaostreniem odpowiedzialności karnej sprawcy występku tego rodzaju.

W wypadku art. 59 k.k. projekt ponadto przewiduje zastąpienie zawartego obecnie w przepisie § 1 sformułowania „albo alternatywnie karami wymienionymi w art. 32 pkt 1-3” sformułowaniem „albo karą łagodniejszą”, co pozwoli na stosowanie określonej w nim instytucji odstąpienia od wymierzenia kary z orzeczeniem samoistnego środka karnego również do przewidzianych przez ustawy szczególne typów przestępstw zagrożonych jedynie jednym rodzajem kary o charakterze nieizolacyjnym (w szczególności zagrożonych wyłącznie grzywną). W sytuacji przewidzianej przez projekt równoczesnej rezygnacji z przepisu zawartego w obecnym § 2, zgodnie z zasadami techniki prawodawczej nowelizacja skutkować będzie nadaniem temu artykułowi zmodyfikowanej treści, przy równoczesnej rezygnacji z wyodrębniania w jego strukturze paragrafów.

Potrzeba dokonania projektowanej modyfikacji art. 60 § 6 k.k. jest konsekwencją zmiany art. 148 § 2 k.k., dokonanej przez ustawę z dnia 27 lipca 2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego i ustawy – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 163, poz. 1363), która wprowadziła do sankcji tego przepisu, znajdującej zastosowanie również do zbrodni określonej w § 3 tego artykułu, alternatywne zagrożenie dwoma rodzajami kar: karą 25 lat pozbawienia wolności albo karą dożywotniego pozbawienia wolności.

Następstwo wejścia w życie tej nowelizacji Kodeksu karnego, w ramach której zaniechano równoczesnej modyfikacji art. 60 § 6 k.k., stanowi brak możliwości zastosowania wobec sprawcy zbrodni z art. 148 § 2 lub § 3 k.k. przepisu art. 60 § 6 k.k., określającego zasady łagodzenia kary w ramach instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Przepis ten, w zakresie odnoszącym się do zbrodni, określa sposób łagodzenia kary możliwy do zastosowania jedynie w wypadku kary pozbawienia wolności, o której mowa w art. 32 pkt 3 k.k., a więc tzw. terminowej kary pozbawienia wolności, nie zawiera natomiast zapisu określającego sposób złagodzenia kary w wypadku czynów zagrożonych w dolnej granicy ustawowego zagrożenia karą 25 lat pozbawienia wolności.

Kara 25 lat pozbawienia wolności stanowi odrębny rodzaj kary w stosunku do kary pozbawienia wolności wskazanej w art. 32 pkt 3 k.k., a przy tym mając charakter punktowy nie podlega miarkowaniu w zakresie jej wymiaru. Jej istota uniemożliwia więc jakiegokolwiek złagodzenie jej wymiaru w ramach instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary, przy zastosowaniu obecnego brzmienia art. 60 § 6 k.k. Wysuwane są poglądy o dopuszczalności posłużenia się w tym wypadku metodą analogia legis, i wymierzeniu w takiej sytuacji – w ramach instytucji nadzwyczajnego złagodzenia – kary pozbawienia wolności nie niższej niż wyznaczona w drodze zastosowania normy z pkt 1 omawianego przepisu, przy potraktowaniu kary 25 lat pozbawienia wolności jako podstawy łagodzenia (stanowiącej ekwiwalent pojęcia „dolnej granicy ustawowego zagrożenia”, o którym mowa w art. 60 § 6 pkt 1 k.k.).

Należy jednak zauważyć, że możliwość zastosowania w takiej sytuacji wnioskania per analogiam, niezależnie od faktu, że konieczność posłużenia się taką metodą w prawie karnym zawsze zdaje się wskazywać na deficyt obowiązującego stanu normatywnego, w tym wypadku jest jednak sporna i kwestionowana przez wielu przedstawicieli nauki prawa karnego.

Podkreślić należy negatywne konsekwencje obecnego stanu normatywnego, który w wypadku odrzucenia możliwości posłużenia się metodą analogia legis uniemożliwia zastosowanie instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec sprawcy zbrodni z art. 148 § 2 lub § 3 k.k., pomimo wielości stanów faktycznych

i prawnych, które mogą uzasadniać zastosowanie instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Sytuacje takie to m.in.: kara wymierzana nieletniemu sprawcy, o którym mowa w art. 10 § 2 k.k. (art. 10 § 3 k.k.); usiłowanie nieudolne (art. 14 § 2 k.k.); czynny żal nieskuteczny (art. 15 § 2 k.k.); przekroczenie granic obrony koniecznej (art. 25 § 2 k.k.); znaczne ograniczenie poczytalności sprawcy (art. 31 § 2 k.k.); orzekanie kary za pomocnictwo (art. 19 § 2 k.k.); orzekanie kary za podżeganie lub pomocnictwo, gdy czynu nie usiłowano dokonać (art. 22 § 2 k.k.); instytucja tzw. małego świadka koronnego (art. 60 § 3 i 4 k.k.).

Niemożność zastosowania instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary może mieć szczególnie rażące konsekwencje wtedy, gdy przepis przewiduje obligatoryjność jej zastosowania, jak ma to miejsce w wypadku art. 60 § 3 k.k.

Niezastosowanie obligatoryjnej instytucji stanowi bowiem obrazę przepisów prawa materialnego, skutkującą, w wypadku zaskarżenia orzeczenia, z mocy art. 438 pkt 1 k.p.k. jego uchyleniem lub zmianą, a nawet uzasadniającą, w wypadku niezaskarżenia orzeczenia w tym zakresie, rozważenie przez sąd odwoławczy uchylenia orzeczenia na podstawie art. 440 k.p.k., jak również może uzasadniać zarzut kasacyjny (por. J. Giezek, „Komentarz do art. 60 kodeksu karnego”, w: J. Giezek (red.), N. Kłaczyńska, G. Łabuda, „Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz.” LEX 2007).

Zaakcentowania wymaga również aktualna niemożność zastosowania instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary w drodze zastosowania przepisu art. 60 § 6 k.k., wobec osoby, która odpierając bezprawny zamach z użyciem broni palnej dopuściła się przekroczenia granic obrony koniecznej. Sytuacja taka może dotyczyć w szczególności zarówno obywateli posiadających zezwolenie na posiadanie broni palnej, jak również np. funkcjonariuszy organów ochrony porządku publicznego (np. policjantów), którzy po służbie podejmą obronę konieczną interwencyjną.

Projektowane rozwiązanie, przewidując zapis określający metodę łagodzenia kary za zbrodnię zagrożoną co najmniej karą 25 lat pozbawienia wolności, usuwa obecną lukę prawną i jej negatywne konsekwencje.

Zgodnie z proponowanym zapisem, w takim wypadku sąd stosujący instytucję nadzwyczajnego złagodzenia kary zobowiązany byłby do orzeczenia kary pozbawienia wolności w wymiarze nie niższym niż 8 lat pozbawienia wolności. Górna granica możliwej do wymierzenia złagodzonej kary wynosiłaby 15 lat pozbawienia wolności, a więc byłaby tożsama z górną rodzajową granicą terminowej kary pozbawienia wolności.

Następstwo proponowanego dodania nowego punktu do przepisu art. 60 § 6 k.k. stanowi konieczna zmiana numeracji pozostałych zapisów, umiejscowionych w pkt 1 – 3 w obecnym brzmieniu tego przepisu.

Projekt w odniesieniu do art. 78 § 1 i 2 k.k. rezygnuje z tzw. progu ściśle oznaczonego minimalnego czasu odbywania kary pozbawienia wolności, niezależnego od tego, jaką część wymierzonej kary okres ten stanowi, którego odbycie warunkuje możliwość zastosowania wobec skazanego instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia (w obecnym stanie prawnym okres ten wynosi 6 miesięcy, zaś w przypadku skazanych określonych w art. 64 § 1 i 2 k.k. 1 rok odbytej kary pozbawienia wolności).

Zmiana ta umożliwi sądom penitencjarnym bardziej elastyczne stosowanie tej instytucji niż jest to możliwe na bazie obowiązującego prawa. Aktualne uregulowanie zawiera ograniczenie w tym zakresie, z natury rzeczy odnoszące się również do kar krótkoterminowych, w odniesieniu do których z uwagi na wymóg odbycia przez skazanego, odpowiednio, co najmniej 6 miesięcy oraz co najmniej 1 roku kary zastosowanie instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia może być in concreto niemożliwe, bądź dotyczyć bardzo niewielkiej części kary.

Zmiana w art. 86 § 1 k.k. jest konsekwencją podwyższenia maksymalnej liczby stawek grzywny z 360 do 540 w art. 33 § 1 k.k. oraz podwyższenia górnej granicy kary ograniczenia wolności w art. 58 § 3 k.k. z 12 miesięcy do lat 2.

Projektowany art. 86 § 1a k.k. rozwiązuje problem łączenia kar pozbawienia wolności, których suma wynosi więcej niż 25 lat, zaś art. 86 § 2a k.k. – problem łączenia kar grzywny orzeczonych w stawkach i kwotowo.

Z kolei projektowany art. 86 § 2b k.k. określa sposób łączenia grzywien, z których przynajmniej jedna została orzeczona na podstawie art. 309 k.k. Przepis ten wprowadza rozwiązanie znajdujące poparcie w nauce prawa karnego (m.in. Jarosław Majewski, „O niektórych wątpliwościach związanych z wykładnią przepisów dotyczących orzekania grzywny w nowym Kodeksie karnym”, *Palestra* 1998, z. 3-4, s. 17 i n.; Piotr Kardas, „Komentarz do art. 86 Kodeksu karnego”, w: G. Bogdan, Z. Cwiakalski, P. Kardas, J. Majewski, J. Raglewski, M. Szewczyk, W. Wróbel, A. Zoll, „Kodeks karny. Część ogólna” Komentarz, tom I, komentarz do art. 1-116 k.k., Zakamycze 2004, wyd. II), zgodnie z którym górną granicę kary łącznej grzywny wyznacza w takim wypadku suma wymierzonych grzywien, modyfikowana przez podwyższoną o połowę granicę wymiaru grzywny orzekanej na podstawie art. 309 k.k. Rozwiązanie takie jest spójne z wynikającą z przepisu art. 86 § 1 k.k., zarówno w obowiązującym, jak i projektowanym brzmieniu, zasadą, zgodnie z którą kara łączna grzywny nie może przekroczyć górnego limitu wymiaru tej kary powiększonego o połowę, określonego w przepisach stanowiących podstawę orzeczenia podlegających łączeniu grzywien jednostkowych.

Zmiana w art. 89 § 1 k.k. wskazuje wprost, że o warunkowym zawieszeniu kary łącznej sąd orzeka w wyroku łącznym. Z kolei dodanie § 1a umożliwi sądowi orzekanie kary bezwzględnej pozbawienia wolności, także w wyroku łącznym, w sytuacji orzeczenia za zbiegające się przestępstwa kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem ich wykonania.

W projekcie wprowadzono rozwiązanie rezygnujące z systemu parametrycznego, a przyjmujące system kwotowy przy definiowaniu pojęcia mienia znacznej wartości oraz pojęcia mienia wielkiej wartości (art. 115 § 5 i § 6 k.k.). Rozwiązanie takie wykazuje znaczną przewagę w stosunku do rozwiązania opartego na systemie parametrycznym, zarówno dlatego, że ułatwia stosowanie prawa przez organy postępowania karnego, zwolnione w takim wypadku od konieczności dokonywania przeliczeń relacjonowanych do czasu popełnienia przestępstwa i ówczesnej wysokości wskaźników, jak i z uwagi na wynikający z gwarancyjnej roli prawa karnego postulat jednoznaczności przepisów prawa karnego o charakterze

definicji regulujących, określających okoliczności stanowiące znamiona ustawowej określoności czynu zabronionego, a także z uwagi na realizację postulatu określania okoliczności stanowiących warunków karalności czynu w akcie prawnym rangi ustawy.

Jednocześnie – do kwoty 1 000 000 zł – podnosi się dolną granicę mienia wielkiej wartości.

W obecnym stanie prawnym wielkość ta jest określona parametrycznie – 1000-krotnością najniższego miesięcznego wynagrodzenia i stanowi pięciokrotność granicy wartości mienia uznawanego za mienie znacznej wartości (dolna granica mienia znacznej wartości to kwota 200 000 złotych). Proponowana zmiana pozwoli zachować relację pięciokrotności pomiędzy „mieniem znacznej wartości” i „mieniem wielkiej wartości”.

Projekt uchyla § 8 w art. 115 k.k., gdyż po wprowadzeniu jego zapisów w życie żaden z przepisów kodeksu karnego nie będzie odwoływał się do pojęcia „najniższego wynagrodzenia”. Ponadto projekt przewiduje uchylenie § 21, zawierającego normatywną definicję pojęcia „występek o charakterze chuligańskim”, co związane jest z rezygnacją ze szczególnych obostrzeń odnoszących się do sprawców czynów tego rodzaju.

Wprowadzenie do Kodeksu karnego art. 132a k.k. było błędem.

Przepis ten poprzez niedookreśloność znamion takich jak „Naród Polski” (można pomówić nawet kilka ze zbioru jednostek, jakim jest naród) czy też „pomawia” (publiczny prawdziwy zarzut lub tylko opis faktu też będzie pomówieniem) rodzi uzasadnione wątpliwości co do zgodności ze standardami konstytucyjnymi. W tych warunkach pilne wyeliminowanie tego przepisu z obowiązującego porządku prawnego staje się konieczne. Konsekwencją tej zmiany jest uchylenie pkt 1a w art. 112.

W projekcie przewiduje się wprowadzenie nowego przepisu – oznaczonego jako art. 165a k.k. – kryminalizującego czyn polegający na gromadzeniu, przekazywaniu lub oferowaniu środków płatniczych, instrumentów finansowych, papierów wartościowych, wartości dewizowych, praw majątkowych lub innego mienia

ruchomego lub nieruchomego, w celu sfinansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Przepis ten jest wyrazem realizacji zobowiązań Rzeczypospolitej Polskiej wynikających z zaleceń Komitetu Antyterrorystycznego Rady bezpieczeństwa ONZ, monitorującego przestrzeganie przez państwa członkowskie ONZ Rezolucji Rady Bezpieczeństwa 1373 (2001), jak również konwencji ONZ z 1999 r. o zwalczaniu finansowania terroryzmu. Konwencja ta zobowiązuje państwa będące jej stronami do wprowadzenia rozwiązań przewidujących odpowiedzialność karną osób lub organizacji finansujących terroryzm, zamrażania rachunków bankowych osób, co do których istnieją uzasadnione podejrzenia, że są one zaangażowane w działalność terrorystyczną, powstrzymania się od udzielania pomocy podmiotom lub osobom zaangażowanym w działalność terrorystyczną oraz dzielenia się z innymi państwami informacjami dotyczącymi działalności terrorystycznej.

W art. 202 § 5 k.k. naprawiono oczywisty błąd polegający na nieuwzględnieniu w tym przepisie dodanego przez jedną z poprzednich nowelizacji Kodeksu karnego przepisu § 4a w art. 202.

Idea wprowadzenia nowych przepisów, zawartych w art. 202a i 202b, jest następująca.

Kodeks karny w obowiązującym brzmieniu nie zawiera przepisów chroniących partnerów kontaktów seksualnych przed nadużyciem ich zaufania przez drugiego uczestnika tych kontaktów, polegającym na potajemnym utrwaleniu przez niego przebiegu kontaktu lub obrazu nagiego ciała partnera. Do czasu upowszechnienia sieci telekomunikacyjnych i dostępu do nich niebezpieczeństwa płynące z braku tego rodzaju unormowań nie były nadmierne, gdyż nawet w sytuacji nadużycia zaufania w tym zakresie prawdopodobieństwo rozpowszechnienia tak utrwalonych treści nie było znaczne.

Będąca rezultatem postępu technicznego popularyzacja metod rejestracji obrazu i dźwięku, jak również nowe możliwości bezpośredniego, szybkiego i praktycznie nieograniczonego rozpowszechniania i udostępniania informacji za pośrednictwem Internetu i innych sieci telekomunikacyjnych, tworzą dogodną sposobność do podejmowania tego rodzaju, jak wyżej wskazane, nagannych zachowań, godzących

w prawa osób, których zachowania lub wizerunek zostały przez sprawcę utrwalone.

W ostatnim czasie media kilkakrotnie informowały o wypadkach rozpowszechniania zdjęć nagich osób lub zapisów wideo prezentujących aktywności seksualne osób, które na wykonanie takich zdjęć lub utrwalenie filmów nie tylko nie wyraziły zgody, ale wręcz temu się sprzeciwiały albo wobec potajemnego działania sprawcy nie miały świadomości wykonywania przez partnera kontaktu seksualnego takich zdjęć bądź filmów.

Do prokuratur kierowane są też coraz częściej zawiadomienia dotyczące tego rodzaju zachowań. Przykładem jest postępowanie prowadzone przez jedną z łódzkich prokuratur rejonowych na skutek zawiadomienia złożonego przez kobietę, przez kilka lat pozostającą w związku z mężczyzną potajemnie utrwalającym przebieg odbywanych z nią stosunków seksualnych. Mężczyzna ten po rozpadzie związku upowszechnił w Internecie zmontowany z utrwalonych materiałów film, obejmujący w pełni rozpoznawalny obraz pokrzywdzonej, równocześnie informując grono jej znajomych o fakcie i miejscu udostępnienia filmu.

W świetle obowiązującego stanu prawnego, o ile rozpowszechnianie treści pornograficznych wśród osób, które nie są nimi zainteresowane, jak również potajemne utrwalanie takich treści przez osobę do aktu seksualnego nie dopuszczoną, jest penalizowane, o tyle potajemne utrwalenie aktu seksualnego lub obrazu nagiego ciała innej osoby przez jej partnera pozostaje bezkarne. Również bezkarne pozostaje rozpowszechnienie w sieci telekomunikacyjnej tak utrwalonych treści, pod warunkiem że nastąpi to w sposób nieprowadzący do narzucenia ich odbioru osobom, które tego sobie nie życzą.

Wprowadzenie do rozdziału XXV nowych przepisów, zawartych w art. 202a i art. 202b, dostosuje stan prawny do ujawnionych potrzeb przeciwdziałania tego rodzaju nowym, nagannym zachowaniom, godzącym w wolność seksualną i obyczajność, a z uwagi na swój charakter mogących ponadto stanowić dla ich sprawców dogodne narzędzie do ewentualnego dopuszczania się kolejnych przestępczych czynów na szkodę osoby pokrzywdzonej, jak choćby grózb bezprawnych czy wymuszeń.

Projekt przewiduje, że przepisy zawarte w art. 202a i art. 202b określać będą

trzy nowe umyślne typy przestępstw.

W art. 202a § 1 kryminalizowane będzie zachowanie polegające na utrwaleniu treści pornograficznych z udziałem osoby, bez zgody tej osoby.

Znamiona opisujące ten typ czynu, w szczególności znamię czynności wykonawczej „utrwała” oraz znamię przedmiotowe „treści pornograficzne” są tożsame do znamion występujących w obowiązujących przepisach Kodeksu karnego, m.in. w opisach czynów z art. 202 k.k., co powinno wykluczyć trudności ze stosowaniem nowych unormowań. Projektowany typ czynu będzie zagrożony karą pozbawienia wolności w wymiarze od 3 miesięcy do 5 lat, adekwatnym do abstrakcyjnie szacowanego stopnia społecznej szkodliwości objętej nim klasy zachowań.

Przepis § 2 tego artykułu wprowadzi kryminalizację, z zagrożeniem karą pozbawienia wolności do lat 3, czynu polegającego na sprowadzeniu, przechowywaniu lub posiadaniu treści pornograficznych z udziałem osoby, która nie wyraziła zgody na utrwalanie.

Znamiona strony przedmiotowej tego czynu, w szczególności czynności wykonawczej, pokrywać się więc będą z obecnie funkcjonującymi znamionami występku z art. 202 § 4a k.k.

Art. 202b wprowadzi kryminalizację, z alternatywnym zagrożeniem grzywną, ograniczeniem wolności lub pozbawieniem wolności do lat 2, czynu polegającego na rozpowszechnianiu obrazu nagiej osoby bez jej zgody, utrwalonego z użyciem przemocy, przez nadużycie zaufania lub podstępem.

Charakteryzujące sposób działania sprawcy znamiona „użycia przemocy”, „podstępu” oraz „nadużycia zaufania” są znamionami o ugruntowanej wykładni, funkcjonującymi w opisach typów przestępstw określonych m.in. w art. 197 § 1 k.k. oraz art. 199 § 3 k.k.

Wprowadzenie w art. 205 k.k. trybu ścigania przestępstwa z art. 202b na wniosek pokrzywdzonego, podobnie jak w przypadku innych wymienionych w tym przepisie przestępstw z rozdziału XXV Kodeksu karnego, jest wynikiem respektowania woli osoby pokrzywdzonej, która ma prawo zadecydować, czy życzy

sobie ścigania, z którym wiąże się, między innymi, groźba wtórnej wiktyimizacji.

Przepisy Kodeksu karnego penalizujące zniesławienie w ostatnich latach niejednokrotnie stawały się przedmiotem rozważań koncentrujących się wokół pytania, czy kształt obecnych rozwiązań normatywnych pozostaje w zgodzie z gwarantowaną przez art. 54 ust. 1 Konstytucji wolnością wyrażania poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. Stawiano również pytanie, czy przewidziana przez obowiązujące prawo prawnokarna płaszczyzna ochrony jest niezbędnym środkiem dla zabezpieczenia interesów osoby lub podmiotu dotkniętego skutkami zniesławiającej wypowiedzi.

Problem konstytucyjności przepisów art. 212 § 1 i 2 k.k. kryminalizujących dwie postacie zniesławienia w sensie systemowym rozstrzygnięty został wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 października 2006 r., sygn. akt P 10/06 (Dz. U. Nr 202, poz. 1492).

Wyrokiem tym Trybunał, po rozpoznaniu pytania prawnego przedstawionego przez jeden z sądów, orzekł, że: „Art. 212 § 1 i 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.) są zgodne z art. 14 i art. 54 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.”

Zgodność z Konstytucją obowiązujących przepisów nie oznacza oczywiście, że demokratyczny ustawodawca nie jest uprawniony do ich zmiany lub uchylecia. Potrzeba taka w szczególności może się pojawić – w wypadku unormowań prawa karnego – w związku ze zmianą kryminalnopolitycznych uwarunkowań, stanowiących determinanty penalizacji określonej klasy zachowań, względnie z uwagi na opartą na traktowaniu prawa karnego jako środka polityki społecznej o charakterze ultima ratio ocenę zbędności sięgania po elementy represji karnej w sytuacji, w której dostateczny stopień ochrony efektywnie realizują instrumenty innych gałęzi prawa.

Dekryminalizacja zniesławienia nie jest jednak w chwili obecnej uzasadniona żadnym ze wskazanych potencjalnych powodów. Nie wchodząc w tym zakresie w nazbyt dogłębne rozważania, warto przytoczyć podniesiony przez Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu powołanego wyroku pogląd, że: „brak jednoznacznych podstaw do przyjęcia, że ochrona dóbr osobistych na gruncie prawa cywilnego w obecnych warunkach funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości może być uznana

za równie skuteczną ochronę czci i dobrego imienia jak kryminalizacja zniesławienia”, przy równoczesnym zaakcentowaniu, iż: „zniesławienie należy do takich działań, których skutki są w znacznym stopniu „nieodwracalne”. Możliwe jest wynagrodzenie (naprawienie) szkody majątkowej przez przywrócenie stanu poprzedniego lub zapłatę odszkodowania pieniężnego, ale nie jest w pełni możliwa kompensacja wszystkich negatywnych psychicznych oraz życiowych konsekwencji zniesławienia”.

Trybunał w uzasadnieniu wyroku podzielił również pogląd Witolda Kuleszy, który wskazał, że: „odczuwalny stopień społecznego potępienia czynu, wyrażający się w wyroku uznającym czyn sprawcy zniesławienia za kryminalnie bezprawny, jest inny aniżeli ten, z którym wiąże się orzeczenie sądu cywilnego ustalające naruszenie dobra osobistego. Płaszczyzny prawa cywilnego i prawa karnego mogą się wzajemnie uzupełniać, ale nie zastępować.” („Zniesławienie i zniewaga. Ochrona czci i godności osobistej człowieka. Zagadnienia podstawowe.”, Warszawa 1984, s. 162).

Przy utrzymaniu prawnokarnej płaszczyzny ochrony przed czynami mającymi charakter zniesławiających wypowiedzi celowe jest jednak dokonanie zmian ustawowego zagrożenia przewidzianego za określony w art. 212 § 1 k.k. zasadniczy typ przestępstwa zniesławienia, jak również depenalizacja typu kwalifikowanego tego przestępstwa, polegającego na użyciu przez sprawcę środków masowego komunikowania.

Intensywność penalizacji czynu z art. 212 § 1 k.k., zagrożonego zarówno grzywną, karą ograniczenia wolności, jak również karą pozbawienia wolności, jawi się jako wykraczająca poza poziom uzasadniony potrzebami kryminalnopolitycznymi. Ograniczenie zagrożenia ustawowego za ten czyn do dwóch rodzajów kar – grzywny i kary ograniczenia wolności, a więc zrównanie sankcji przepisu z sankcją stypizowaną w tym samym rozdziale Kodeksu karnego zasadniczego typu przestępstwa zniewagi (art. 216 § 1 k.k.), będzie rozwiązaniem konstrukcyjnie logicznym i zapewniającym możliwość wymierzenia przez sąd w każdym wypadku przypisania występku z art. 212 § 1 k.k. kary adekwatnej, co do rodzaju i rozmiaru, do stopnia społecznej szkodliwości czynu, jak również uwzględniającej relewantne dla wymiaru kary okoliczności dotyczące jego sprawcy.

Za niecelowością utrzymywania w sankcji przepisu art. 212 § 1 k.k. kary

pozbawienia wolności przemawiają również dane statystyczne dotyczące liczby orzekanych za zasadniczy typ zniesławienia kar poszczególnych rodzajów. Jak wynika z tych danych, w 2007 roku na łączną liczbę 189 osób skazanych w pierwszej instancji przez sądy rejonowe za występki określony w tym przepisie jedynie w 21 wypadkach sąd wymierzył karę pozbawienia wolności, a więc wobec 11,1 % skazanych za ten czyn, w tym jedynie w 4 wypadkach bez zastosowania instytucji warunkowego zawieszenia jej wykonania. Z danych tych wynika również, że sądy zdecydowanie preferują oddziaływanie na sprawców czynu z art. 212 § 1 k.k. grzywną samoistną, a więc karą o charakterze dolegliwości ekonomicznej, orzeczoną wobec 62 sprawców, a więc wobec 78,8 % skazanych za ten czyn. (Sprawozdanie zbiorcze w sprawie osób osadzonych w pierwszej instancji (wg właściwości rzeczowej) za 2007 rok, MS-S6, przygotowane przez Wydział Statystyki Departamentu Organizacyjnego MS).

Tak więc pozostawienie w sankcji przepisu art. 212 § 1 k.k. dwóch rodzajów kar – grzywny oraz kary ograniczenia wolności – będzie wystarczające dla zapewnienia realizacji przez sądy zasady trafnej reakcji karnej, spełniającej wymogi płynące z art. 53 k.k. oraz odpowiednio zindywidualizowanej.

Grzywna, jak się wydaje, zgodnie z aktualnymi tendencjami prawa karnego, powinna zachować, a nawet wzmacniać swój dominujący charakter jako środek penalny orzekany za czyny tego rodzaju. Kara ograniczenia wolności jawi się natomiast jako jej efektywna alternatywa, znajdująca zastosowanie w szczególności w tych wypadkach, w których wymierzenie grzywny, z uwagi np. na okoliczności określone w art. 58 § 2 k.k., nie jest celowe, bądź dla realizacji celów kary, w szczególności zapobiegawczych i wychowawczych, konieczne jest oddziaływanie na sprawcę w inny sposób, niż elementem dolegliwości ekonomicznej, w szczególności nałożonym obowiązkiem świadczenia pracy na cele społeczne.

Jako wykraczająca poza poziom uzasadniony potrzebami kryminalnopolitycznymi jawi się też kryminalizacja zachowań polegających na zniesławieniu za pomocą środków masowego komunikowania się. Przepis ten, z uwagi na użycie przez sprawcę zniesławienia środków masowego komunikowania, wkracza na grunt wolności prasy i swobody wykonywania zawodu dziennikarza.

Komentatorzy podkreślają, że „odpowiedzialność za zniesławienia dokonywane

za pomocą środków masowego komunikowania może nastęrczać istotnych trudności, z uwagi na związaną z tym kolizję istotnych wartości: z jednej strony wolnością prasy, a z drugiej strony ochrony czci osób, których dotyczy krytyka prasowa. Zasada wolności prasy zadeklarowana jest w art. 14 Konstytucji RP, natomiast w art. 54 ust. 1 Konstytucji zadeklarowana jest zasada wolności wyrażania poglądów oraz wolności w pozyskiwaniu i rozpowszechnianiu informacji. W egzekwowaniu tej odpowiedzialności należy ważyć właściwe relacje i proporcje między wolnością wyrażania poglądów z jednej strony, a ochroną czci i dobrego imienia z drugiej strony” (por. „Kodeks karny Część szczególna” Komentarz, pod red. Andrzeja Wąska, tom I, str. 1089).

Od wielu też lat międzynarodowe instytucje monitorujące przestrzeganie praw człowieka, w tym organy ONZ, zwracają uwagę na kontrowersje związane z zagrożeniem w polskim kodeksie karnym karą pozbawienia wolności przestępstw zniesławienia, szczególnie w odniesieniu do dziennikarzy. Postulowane jest pozostawienie wyłącznie cywilnoprawnej ochrony przed zniesławieniem.

Stosowanie kary pozbawienia wolności wobec dziennikarzy za rzekome zniesławienia bywa praktyką prowadzącą do poważnych nadużyć w państwach powszechnie oskarżanych o łamanie praw człowieka.

W tej sytuacji rezygnacja z pozbawienia wolności jako kary przewidzianej w polskim prawie za zniesławienie, jak też rezygnacja z typu kwalifikowanego, określonego w § 2 art. 212 k.k., może wyrzeć pozytywny skutek jako element oddziaływania społeczności międzynarodowej na państwa powszechnie oskarżane o łamanie praw człowieka, nadużywające instrumentów prawa karnego do tłumienia niezależności środków masowego przekazu.

W sytuacji uchylecia typu kwalifikowanego w art. 212 § 2 k.k. popełnienie przestępstwa zniesławienia za pomocą środków masowego komunikowania stanie się wyłącznie okolicznością obciążającą sprawcę, uwzględnianą przy wymiarze kary i środków karnych, zgodnie z dyrektywami określonymi w art. 53 k.k.

Projektowana rezygnacja z kwalifikowanego typu zniesławienia skutkuje zmianami oznaczenia dotychczasowych przepisów zawartych w § 3 i § 4 tego

artykułu, odnoszących się do orzekania nawiązki w związku ze skazaniem za zniesławienie oraz trybu ścigania takich czynów, które po dokonaniu nowelizacji tego artykułu będą zawarte, odpowiednio, w § 2 i § 3.

Projekt przewiduje nowelizację art. 213 § 2 k.k., mającą na celu nie tylko dostosowanie jego treści do rezygnacji z kwalifikowanego typu przestępstwa zniesławienia, ale przede wszystkim uwzględnienie postulatów wynikających z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 maja 2008 r., sygn. akt SK 43/05.

Mocą tego wyroku Trybunał m.in. orzekł, że art. 213 § 2 k.k. w zakresie odnoszącym się do przestępstwa z art. 212 § 2 k.k., w części obejmującej zwrot „służący obronie społecznie uzasadnionego interesu”, gdy zarzut dotyczy postępowania osób pełniących funkcje publiczne, jest niezgodny z art. 14 oraz art. 54 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Jak wskazał Trybunał w uzasadnieniu wyroku, z chwilą jego wejścia w życie (co nastąpiło w dniu ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw, tj. w dniu 26 maja 2008 r.) „nastąpi zmiana (redukcja) znamion kontratypu przestępstwa zniesławienia za pomocą środków masowego komunikowania, w odniesieniu do sytuacji gdy zniesławienie dotyczy określonej kategorii podmiotów. Kategoria ta określona jest w sentencji wyroku za pomocą pojęcia konstytucyjnego, które jakkolwiek nie zostało przez ustrojodawcę zdefiniowane wprost, to jednak ma określone znaczenie normatywne, odczytane już w dotychczasowym dorobku orzeczniczym Trybunału z kontekstu, w jakim jest osadzone (por. wyrok z 11 maja 2007 r., sygn. K 2/07, OTK ZU nr 5/A/2007, poz. 48). Taka redakcja sentencji jest nie tylko dopuszczalna, ale i konieczna ze względu na to, że zakres niekonstytucyjności kontrolowanego przepisu bezpośrednio kształtowany jest zakresem konstytucyjnego prawa do informacji (określonego w art. 61 ust. 1 Konstytucji).”

Należy podkreślić, że o ile treść wyroku Trybunału, w szczególności wyroku zakresowego, w sposób wiążący wyznacza zakres uchylenia lub zmiany normy dekodowanej z treści przepisu stanowiącego przedmiot oceny Trybunału, to jednak nie ogranicza ustawodawcy w możliwości dokonania dalej idących zmian ocenianych przepisów, nie ograniczających się jedynie do dostosowania ich brzmienia do wyroku

Trybunału. Z tych względów, jak również z uwagi na niezasadność wprowadzania dwóch odrębnych kontratypów, odnoszących się, w jednym wypadku – do czynów zniesławiających osoby pełniące funkcje publiczne, w drugim zaś – do czynów zniesławiających osoby nienależące do tej kategorii, projekt przewiduje generalną rezygnację ze znamienia kontratypu wyrażonego w dotychczasowej treści art. 213 § 2 k.k. sformułowaniem „służący obronie społecznie uzasadnionego interesu”.

Po dokonaniu projektowanej nowelizacji istota kontratypu oparta będzie na prawdziwości zarzutu, przy zachowaniu dotychczasowych ograniczeń w zakresie przeprowadzenia tzw. dowodu prawdy, wyłączających jego dopuszczalność w odniesieniu do zarzutów dotyczących życia prywatnego lub rodzinnego, za wyjątkiem sytuacji, gdy zarzut miał zapobiec niebezpieczeństwu dla życia lub zdrowia człowieka albo demoralizacji małoletniego.

W art. 270 k.k. dla obu postaci materialnego fałszerstwa dokumentu (§ 1 i § 2) wprowadzono wypadek mniejszej wagi (proj. art. 270 § 2a k.k.)

Zmiana podyktowana jest doświadczeniami praktyki sądowej, wskazującymi, że wśród czynów wypełniających znamiona występku z art. 270 § 1 k.k. niejednokrotnie występują sprawy błahe, w wypadku których wystarczającą reakcją prawnokarną mogłoby być zastosowanie wobec sprawcy instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego. Jednak barierą dla takich rozstrzygnięć stanowi wysoki górny próg zagrożenia karą pozbawienia wolności czynów określonych w § 1 i § 2 tego artykułu. Wprowadzenie wypadku mniejszej wagi, z zagrożeniem karą pozbawienia wolności do lat 2, wyeliminuje tę barierę.

Projekt przewiduje zmianę art. 309 k.k., prowadzącą do podwyższenia górnej granicy grzywny orzekanej obok kary pozbawienia wolności w razie skazania za przestępstwa z art. 296 § 3, art. 297 § 1 lub art. 299. Zmiana stanowi konsekwencję projektowanego podwyższenia górnej rodzajowej granicy grzywny, jak również uzasadniona jest koniecznością zapewnienia efektywności unormowań dotyczących najgroźniejszych przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu.

W zakresie Kodeksu postępowania karnego

Cel projektowanych zmian dotyczących art. 88 k.p.k. oraz art. 91 k.p.k. stanowi wzmocnienie w procesie karnym pozycji pokrzywdzonego oraz przedstawiciela społecznego.

Skutek ten projektowana nowelizacja pozwoli osiągnąć dzięki zmianom dwóch artykułów normujących, odpowiednio, krąg podmiotów uprawnionych do występowania w procesie karnym w charakterze pełnomocnika oraz zakres procesowych uprawnień dopuszczonego do udziału w postępowaniu sądowym przedstawiciela organizacji społecznej.

Projekt przewiduje, że pełnomocnikiem w procesie karnym, niezależnie od statusu osoby reprezentowanej (osoba fizyczna; osoba prawna; instytucja państwowa, samorządowa lub społeczna; jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej), będzie mógł stać się zarówno adwokat, jak i radca prawny. Rozwiązanie to usunie wynikające z obowiązujących przepisów zawężenie dostępności pomocy prawnej, niekorzystne zwłaszcza dla osób fizycznych, związane z możliwością występowania w charakterze pełnomocnika takiej osoby wyłącznie adwokata.

Dopuszczenie w pełnym zakresie radców prawnych do możliwości występowania w charakterze pełnomocnika w procesie karnym wywrze pożądane społecznie skutki.

Rozwiązanie takie, poprzez podniesienie poziomu konkurencji na rynku usług prawniczych, z jednej strony służyć będzie zwiększeniu dostępności profesjonalnej pomocy prawnej dla osób takiej pomocy potrzebujących, z drugiej zaś – podniesieniu jakości świadczonych usług.

Poszerzenie kręgu osób uprawnionych do występowania w procesie karnym w charakterze pełnomocnika (obecnie w skład korporacji adwokackiej wchodzi 6650, w skład korporacji radcowskiej – 22 545 osób) bez wątpienia skutkować będzie bardziej powszechnym, niż ma to miejsce obecnie, korzystaniem z profesjonalnej pomocy przez pokrzywdzonych działających w procesie w charakterze oskarżycieli posiłkowych, oskarżycieli prywatnych, powodów cywilnych, a także tych, którzy na etapie postępowania sądowego nie zamierzają wstępować w kwalifikowaną rolę procesową, ale zamierzają skorzystać z uprawnień przysługujących na tym etapie

pokrzywdzonemu, np. wystąpienia z wnioskiem, o którym mowa w art. 46 § 1 k.k.

Upowszechnienie udziału profesjonalnego pełnomocnika w procesie karnym powinno przysłużyć się zarówno zwiększeniu prawdopodobieństwa uwzględnienia i zaspokojenia w toku procesu karnego słusznych interesów pokrzywdzonego, jak i podniesieniu sprawności i szybkości postępowania, zwłaszcza w sprawach o złożonym stanie faktycznym lub prawnym.

Projektowana zmiana art. 91 k.p.k. określającego zakres procesowych uprawnień przedstawiciela społecznego, formalnie prowadząc się do nieznaczej modyfikacji brzmienia tego przepisu, mieć będzie bardzo istotne znaczenie praktyczne.

Nowelizacja, poszerzając zakres dotychczasowych uprawnień tego uczestnika postępowania sądowego o prawo inicjatywy dowodowej, może tej nieczęsto wykorzystywanej instytucji procesowej nadać nowe znaczenie, umożliwiając przedstawicielowi społecznemu wpływanie na bieg procesu również w płaszczyźnie postulatywnego oddziaływania na zakres i przebieg prowadzonego przed sądem postępowania dowodowego.

Organizacje społeczne zgłaszające przedstawiciela do udziału w postępowaniu w tej roli zazwyczaj specjalizują się w określonej dziedzinie działalności lub problematyce, istotnej dla rozstrzygnięcia sprawy, w której sąd dopuścił przedstawiciela do udziału w postępowaniu. Tym samym możliwość zgłaszania wniosków dowodowych przez przedstawiciela społecznego może przysłużyć się do dokonania przez sąd prawidłowych ustaleń w zakresie stanu faktycznego, jak również zagwarantowaniu, że ważne interesy społeczne lub indywidualne będą w toku postępowania w pełni respektowane.

Zmiana w art. 203 k.p.k. związana jest z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2007 r., sygn. akt SK 50/06.

Trybunał Konstytucyjny orzekł, że:

„1. Art. 203 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) w zakresie, w jakim nie stwarza

wystarczających gwarancji procesowych zapewniających sądową weryfikację zgłoszonej przez biegłych konieczności połączenia badania psychiatrycznego oskarżonego z obserwacją w zakładzie leczniczym, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 30, art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Art. 203 § 2 w związku z art. 203 § 3 ustawy powołanej w punkcie 1 w zakresie, w jakim nie wskazuje maksymalnego czasu trwania obserwacji psychiatrycznej w zakładzie leczniczym, jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 30, art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji”.

W uzasadnieniu wyroku Trybunał Konstytucyjny w odniesieniu do regulacji zawartej w art. 203 § 1 k.p.k. wskazał między innymi, że „Jest to ... regulacja nieprecyzyjna, umożliwiająca sądom nadmierną (nieproporcjonalną) ingerencję w sferę konstytucyjnie gwarantowanej wolności osobistej. Zaskarżony przepis, ograniczając korzystanie z konstytucyjnych wolności i praw, dokonuje tego w sposób na tyle nieprecyzyjny, a zarazem arbitralny i szeroki, że narusza samą istotę konstytucyjnie chronionej wolności. Nie określając kryteriów sądowej kontroli potrzeby kierowania na obserwację psychiatryczną, czyni z tej formy pozbawienia wolności normę nader łatwą do zastosowania”. W dalszej części uzasadnienia, odnosząc się do przepisów art. 203 § 2 k.p.k. w związku z art. 203 § 3 k.p.k. Trybunał Konstytucyjny podniósł między innymi, że przepis ten: „nie spełnia ... wymogów precyzji i jednoznaczności. Pierwsza część tego przepisu sugeruje, że wyznaczony w nim 6-tygodniowy termin ma charakter terminu maksymalnego, nieprzekraczalnego, albowiem „obserwacja w zakładzie leczniczym nie powinna trwać dłużej niż 6 tygodni”. Dalsza część art. 203 § 3 k.p.k. stanowi jednak wyraźne zanegowanie tej zasady, gdyż „na wniosek zakładu sąd może przedłużyć ten termin na czas określony, niezbędny do zakończenia obserwacji”. Tym samym okazuje się, że termin 6-tygodniowy nie ma charakteru maksymalnego, gdyż może być przedłużony i to na czas ustawowo bliżej nieokreślony. Przepis ten pozostawia sądowi swobodę określenia terminu przedłużonej obserwacji, wskazując jedynie, że powinien to być czas niezbędny do zakończenia obserwacji”. Podczas gdy zgodnie z art. 41 Konstytucji granice, zasady i tryb pozbawienia lub ograniczenia wolności osobistej powinny być wyznaczone w sposób: „jasny i precyzyjny”.

Wykonując wyrok Trybunału Konstytucyjnego w zaskarżonym przepisie:

– w § 1 wprowadzono przesłankę zarządzenia obserwacji sądowo-psychiatrycznej „gdy zebrane dowody wskazują na duże prawdopodobieństwo, że oskarżony popełnił przestępstwo” oraz, jeżeli na podstawie okoliczności sprawy można przewidywać, że sąd nie orzeknie wobec oskarżonego kary izolacyjnej albo czas trwania obserwacji przekroczy przewidywany wymiar kary izolacyjnej (wskazanie na odpowiednie stosowanie art. 259 § 2 k.p.k.); równocześnie przewidziano dopuszczalność obserwacji psychiatrycznej w razie zaistnienia okoliczności określonych w art. 259 § 2 k.p.k., w wypadkach, gdy sam oskarżony wnosi o poddanie go obserwacji (wyłączenie odpowiedniego stosowania art. 259 § 2 k.p.k. in fine projektowanego przepisu),

– w § 2 poprzez wskazanie na odpowiednie stosowanie art. 249 § 3 i 5 k.p.k. zobowiązano do przesłuchania oskarżonego przez sąd lub prokuratora w obecności obrońcy, jeżeli się stawi lub oskarżony sobie tego życzy, jak również umożliwiono udział obrońcy oskarżonego i prokuratora w posiedzeniu sądu w przedmiocie orzeczenia o obserwacji sądowo-psychiatrycznej,

– w § 3 na 30 dni określono względnie maksymalny termin obserwacji sądowo-psychiatrycznej; umożliwiono przedłużenie tego terminu w danej sprawie łącznie do 3 miesięcy (termin bezwzględnie maksymalny),

– w § 4 wprowadzono obowiązek niezwłocznego rozpoznania przez sąd zażalenia w przedmiocie obserwacji sądowo-psychiatrycznej. Niezależnie od zmian wprowadzonych na skutek wykonania powyższego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego – w art. 203 § 1 k.p.k. wprowadzono zmianę polegającą na zastąpieniu wyrazów „badanie psychiatryczne oskarżonego” wyrazami „badanie stanu zdrowia psychicznego oskarżonego”. Powyższa zmiana ma na celu dostosowanie brzmienia tego przepisu do brzmienia występującego w projekcie zmiany k.p.k. przyjętego przez Radę Ministrów oraz do sformułowania użytego w art. 202 § 1 k.p.k.

W art. 236 k.p.k. kontroli sądowej poddano postanowienia w przedmiocie dowodów rzeczowych oraz dotyczące przeszukania i zatrzymania rzeczy, jak również czynności prokuratora w tym zakresie. Obowiązujący stan prawny przewiduje w tych

wypadkach kontrolę prokuratora nadrzędnego, realizowaną w drodze zażalenia wniesionego przez osobę, której prawa zostały naruszone. Przepis art. 236 § 2 k.p.k. w obowiązującym brzmieniu został wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 lipca 2007 r., sygn. K 38/07, uznany za niezgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji.

Projektowane rozwiązanie spełnia wynikające z wyroku Trybunału Konstytucyjnego wymogi, poddając decyzje i czynności prokuratora dotyczące przeszukania, zatrzymania rzeczy, a także w przedmiocie dowodów rzeczowych kontroli sądowej. Co istotne, kontrola ta będzie realizowana przez sąd rejonowy, w którego okręgu toczy się postępowanie, nie zaś przez sąd właściwy do rozpoznania sprawy, którego właściwość do rozpoznania zażalenia na postanowienia prokuratora przewiduje generalny przepis art. 465 § 2 k.p.k. (a przepis ten z mocy art. 466 § 1 k.p.k. oraz art. 467 § 1 k.p.k. znajduje zastosowanie również do zarządzeń i innych czynności prokuratora).

Jednoznaczne wskazanie w projektowanym brzmieniu art. 236 k.p.k. sądu właściwego do rozpoznania zażalenia, nadając przepisowi w tym zakresie charakter unormowania szczególnego (*lex specialis*) będzie miało ten walor, że usunie niespójność legislacyjną będącą skutkiem wprowadzenia w 2007 r. do art. 302 k.p.k. nowego przepisu, oznaczonego jako § 3, przewidującego właściwość prokuratora bezpośrednio przełożonego do rozpoznania zażaleń w zakresie określonym w tym ostatnim przepisie.

Niespójność ta, akcentowana przez Trybunał Konstytucyjny, wyraża się faktem, że z uwagi na okoliczność, iż art. 302 § 3 k.p.k. (w zw. z § 1 i 2 tego artykułu) stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 465 § 2 k.p.k., nawet po utracie mocy obowiązującej przepisu art. 236 § 2 k.p.k. (co nastąpi, zgodnie z decyzją Trybunału, z upływem 6 miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw) niepełny krąg podmiotów, którym w myśl art. 236 k.p.k. przysługuje zażalenie, miałby zagwarantowaną zażaleniową kontrolę sądową, podczas gdy w istotnym zakresie, zgodnie z art. 302 § 3 k.p.k., ochrona ta realizowana byłaby jedynie w drodze zażalenia rozpoznawanego przez prokuratora bezpośrednio przełożonego. Doszłoby

więc do nieuzasadnionego zróżnicowania stopnia sądowej ochrony praw różnych podmiotów uczestniczących w postępowaniu przygotowawczym.

Poddanie kontroli zażaleniowej decyzji procesowych oraz czynności, o których mowa w projektowanym art. 236 k.p.k., właściwości sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie, nie zaś właściwości sądu właściwego do rozpoznania sprawy, jest uzasadnione zarówno względami teoretycznymi, jak i praktycznymi. Należy podkreślić, że takie czynności, jak przeszukanie czy zatrzymanie rzeczy zazwyczaj podejmowane są we wstępnej fazie postępowania, a nawet przed jego wszczęciem, jako czynności procesowe w niezbędnym zakresie, dokonywane w trybie art. 308 k.p.k. Z tej racji niejednokrotnie na etapie dokonywania tych czynności niemożliwe jest jednoznaczne określenie czynu stanowiącego przedmiot postępowania, z podaniem jego ostatecznej kwalifikacji prawnej, a tym samym ustalenie sądu właściwego do rozpoznania sprawy, natomiast w sposób oczywisty nie stwarza wówczas żadnych trudności ustalenie sądu rejonowego, właściwego według miejsca prowadzenia postępowania. Wprowadzenie właściwości zażaleniowej sądu rejonowego powinno ponadto przyspieszyć i usprawnić kontrolę sądową przewidzianą przez projektowany art. 236 k.p.k., to zaś służyć będzie zarówno interesom podmiotów kwestionujących decyzje i czynności prokuratora, jak i interesom organu procesowego, którego decyzje i czynności znajdujące oparcie w przepisach prawa mogą wszak być kwestionowane również w sposób nieuzasadniony.

Zmiana w art. 247 § 1 k.p.k. podyktowana jest koniecznością dostosowania brzmienia tego przepisu do standardu konstytucyjnego.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 5 lutego 2008 r. w sprawie sygn. akt K 34/06 orzekł, że przepis art. 247 § 1 k.p.k. jest niezgodny z art. 41 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Art. 247 § 1 k.p.k. koliduje z art. 41 ust. 1 Konstytucji, nie reguluje bowiem w sposób kompletny zakresu ograniczenia wolności osobistej, pozostawiając organowi zarządzającemu zatrzymanie daleko idącą swobodę normowania ostatecznego kształtu tego ograniczenia, a w konsekwencji nie chroni jednostki przed

arbitralnością władzy, pozostawiając wyraźne określenie przyczyn pozbawienia (ograniczenia) wolności poza ustawą.

Przepis ten narusza też art. 31 ust. 3 Konstytucji, wprowadzając nieproporcjonalne ograniczenie wolności osobistej osoby zatrzymanej również w sytuacji, gdy osiągnięcie celu w postaci doprowadzenia takiej osoby mogłoby zostać osiągnięte przy zastosowaniu innych, mniej uciążliwych dla jednostki środków.

W obowiązującym brzmieniu przepis art. 247 § 1 k.p.k. uzależnia zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie osoby podejrzanej wyłącznie od zarządzenia prokuratora. Przepis nie zawiera natomiast żadnych regulacji wskazujących, w jakich okolicznościach prokurator mógłby zarządzić zatrzymanie osoby podejrzanej, ani nawet ograniczeń, które mogłyby powstrzymać prokuratora od wydania takiego zarządzenia. Innymi słowy, ustawodawca ograniczył się w analizowanym przepisie do wskazania, że może nastąpić ograniczenie wolności osobistej określonej grupy osób w drodze decyzji prokuratora, nie precyzując, kiedy taka decyzja może zostać podjęta. Tym samym, kwestionowany we wniosku przepis pozostawia prokuratorowi znaczną swobodę w stosowaniu władczej formy działania wobec obywatela, ograniczającej jego wolność osobistą, w postaci zarządzenia zatrzymania, nie zakreśla natomiast ram, w których taka władcza forma działania byłaby dopuszczona.

Przepis art. 247 § 1 k.p.k. nie spełnia więc wymogu, adresowanego do ustawodawcy, określenia w ustawie zasad ograniczenia lub pozbawienia wolności. Nie reguluje on bowiem w sposób kompletny zakresu ograniczenia wolności osobistej, pozostawiając organowi zarządzającemu zatrzymanie daleko idącą swobodę normowania ostatecznego kształtu tego ograniczenia. W konsekwencji art. 247 § 1 k.p.k. nie chroni jednostki przed arbitralnością władzy, gdyż przyczyny pozbawienia (ograniczenia) wolności nie zostały wyraźnie określone w ustawie.

Projektowana zmiana art. 247 § 1 k.p.k. polega na uzupełnieniu tego przepisu o określenie alternatywnych przesłanek dopuszczalności zarządzenia zatrzymania i przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej przez prokuratora, w postaci:

– uzasadnionej obawy, że osoba podejrzana nie stawi się na wezwanie w celu przeprowadzenia czynności procesowej,

– uzasadnionej obawy, że osoba podejrzana w inny bezprawny sposób będzie

utrudniała przeprowadzenie czynności procesowej,

– potrzeby niezwłocznego zastosowania środka zapobiegawczego.

Projekt przewiduje istotne zmiany odnoszące się do art. 275 k.p.k., normującego środek zapobiegawczy w postaci dozoru.

Pierwsza polega na jednoznacznym wskazaniu, w treści § 2 tego artykułu, że określone w postanowieniu wydanym przez sąd lub prokuratora, a związane z zastosowanym dozorem obowiązki, do których przestrzegania zobowiązany jest oskarżony (podejrzany), mogą polegać na zakazie kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami (w szczególności świadkami lub współoskarżonymi), jak również zakazie przebywania w określonych miejscach (przy czym miejsca te mogą zostać określone zarówno rodzajowo, jak i w sposób konkretny, np. w określonym rejonie miasta, w dzielnicy, w której zamieszkuje pokrzywdzony, w konkretnym lokalu gastronomicznym, w którym pracuje osoba, pod adresem której kierowano groźby karalne).

Dotychczas możliwość nałożenia tego rodzaju obowiązków, w związku ze stosowanym dozorem, była wyprowadzana w końcowej części przepisu w obowiązującym brzmieniu, która wskazuje na możliwość wprowadzenia innych ograniczeń swobody dozorowanego, niezbędnych do wykonywania dozoru. Przewidziana przez projekt modyfikacja brzmienia przepisu pozwoli jednak na wykluczenie jakichkolwiek wątpliwości co do dopuszczalności zastosowania tego rodzaju ograniczeń przy dozorcze, prowadząc do podniesienia funkcjonalności i zapobiegawczego waloru tego środka.

Druga zmiana polega na dodaniu do art. 275 k.p.k. nowego przepisu, umiejscowionego w § 3, inkorporującego do Kodeksu postępowania karnego instytucję tzw. warunkowego dozoru, funkcjonującą w oparciu o art. 14 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Rozwiązanie to polega na wprowadzeniu podstawy, w wypadkach uzasadniających zastosowanie wobec oskarżonego (podejrzanego) tymczasowego aresztowania, do zastosowania w miejsce tego środka dozoru, warunkowanego opuszczeniem przez oskarżonego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym lokalu i określeniem miejsca swego pobytu.

Instytucja ta znajdować będzie zastosowanie wyłącznie w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej na szkodę osoby najbliższej albo innej osoby zamieszkującej wspólnie ze sprawcą, w tych wypadkach, gdy szczególną przesłanką uzasadniającą zastosowanie tymczasowego aresztowania będzie obawa mactwa (art. 258 § 1 pkt 2 k.p.k.), a także w niektórych wypadkach zaistnienia przesłanki określonej w art. 258 § 3 k.p.k. (obawa dopuszczenia się przez oskarżonego kolejnego przestępstwa przeciwko życiu lub zdrowiu, na szkodę pokrzywdzonego). Jej prawidłowe stosowanie może skutkować realizacją celu zapobiegawczego przy równoczesnym zmniejszeniu liczby stosowanych aresztów tymczasowych.

Projekt przewiduje ponadto dodanie do art. 275 dwóch nowych przepisów (§ 4 i 5) normujących etap sprawowania dozoru, w szczególności w zakresie związanego z tym środkiem zapobiegawczym obowiązku zgłaszania się do organu dozoru w określonych odstępach czasu.

W myśl projektowanych rozwiązań, w wypadku dozoru sprawowanego przez Policję, możliwe będzie wzywanie oskarżonego do stawiennictwa w jednostce organizacyjnej Policji w określonym terminie, w celu uzyskania od niego informacji koniecznych dla ustalenia, czy stosuje się do wymagań nałożonych w postanowieniu o zastosowaniu dozoru. Wprowadzenie takiej możliwości ma istotny walor zwłaszcza w odniesieniu do tych wypadków zastosowania dozoru Policji, które nie obejmują obowiązku zgłaszania się do organu dozoru w określonych odstępach czasu, lecz inne spośród obowiązków określonych w art. 275 § 2 k.p.k.

Projektowany przepis art. 275 § 5 k.p.k. wprowadza wymóg niezwłocznego zawiadomienia sądu lub prokuratora, który wydał postanowienie o zastosowaniu dozoru, przez organ dozoru, o niestosowaniu się oddanego pod dozór do wymagań zawartych w postanowieniu. Realizacja tego obowiązku pozwoli na szybkie reagowanie, przez organ będący dysponentem postępowania, na mogącą godzić w prawidłowy jego bieg sytuację nieefektywności stosowanego dozoru.

Zmiana w art. 297 § 1 k.p.k. naprawia błędy wprowadzone do brzmienia tego przepisu nowelą z 2007 r.

Z § 1 pkt 4 wyeliminowano wyrażenie „wszechstronne”. Wszechstronne wyjaśnienie okoliczności sprawy jest bowiem domeną sądu orzekającego, nie zaś organów postępowania przygotowawczego, „których aktywność dowodowa ogranicza się tylko do takiego zakresu, jaki umożliwia wniesienie do sądu aktu oskarżenia. Rezygnacja z obowiązku wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności sprawy pozostaje też w związku z przewidzianymi w kodeksie uproszczeniami polegającymi na możliwości ograniczenia postępowania dowodowego” (Kodeks postępowania karnego, tom II, Komentarz pod redakcją prof. Piotra Hofmańskiego, wyd. 2, s. 10).

Z kolei w § 1 pkt 5 zrezygnowano z zadania takiego zebrania, zabezpieczenia i utrwalenia w postępowaniu przygotowawczym dowodów dla sądu, aby rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło na pierwszej rozprawie głównej. W tym zakresie porzeczono na obowiązku utrwalenia dowodów dla sądu w niezbędnym zakresie, co pozostaje w związku z możliwościami ograniczenia postępowania dowodowego (art. 325h i art. 335 § 2 k.p.k.). Poza tym, podobnie jak użyte w § 1 pkt 4 wyrażenie „wszechstronne” wyrażenie „aby rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło na pierwszej rozprawie głównej” wkracza na grunt postępowania sądowego, kształtując jego przebieg na etapie postępowania przygotowawczego, bez udziału sądu orzekającego.

W art. 310 § 2 k.p.k. powrócono do zapisu sprzed noweli z 2007 r. i uprawnienie do przedłużenia w szczególnie uzasadnionych wypadkach okresu śledztwa ponad 1 rok na dalszy czas oznaczony przekazano ponownie właściwemu prokuratorowi nadrzędnemu nad prokuratorem nadzorującym lub prowadzącym śledztwo. Przekazanie wspomnianą nowelą tego uprawnienia prokuratorowi bezpośrednio przełożonemu wobec prokuratora nadzorującego lub prowadzącego śledztwo, a zatem prokuratorowi z tej samej jednostki organizacyjnej prokuratury co referent sprawy, nie może stanowić dostatecznej gwarancji prawidłowego przedłużania śledztw na okres przekraczający 1 rok, następującego rzeczywiście tylko w szczególnie uzasadnionych wypadkach.

Ponadto w obowiązującym stanie prawnym prokurator bezpośrednio przełożony nad prokuratorem prowadzącym śledztwo może je przedłużyć na dalszy czas oznaczony zarówno na okres do roku, jak i na okres ponad rok. Również i z tego powodu komentowane rozwiązanie nie może być uznane za prawidłowe.

Art. 334 § 2 k.p.k. uzupełniono o obowiązek pouczenia pokrzywdzonego, przy kierowaniu aktu oskarżenia do sądu, także o treści art. 49a k.p.k., to jest o możliwości wnioskowania o odszkodowanie i zadośćuczynienie, o których mowa w art. 46 § 1 kodeksu karnego (jeżeli nie wytoczono powództwa cywilnego).

Pouczenie o treści art. 49a k.p.k. ma istotne znaczenie dla pokrzywdzonego w sytuacji projektowanego w art. 46 k.k. znacznego poszerzenia zakresu jego uprawnień przy dochodzeniu restytucji lub kompensaty w toku postępowania karnego. Zakłada się bowiem przyznanie pokrzywdzonemu prawa żądania naprawienia wyrządzonej szkody, jak również żądania zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, w wypadku skazania za każde przestępstwo, w wyniku którego taka szkoda lub krzywda zaistniała.

Kolejne zmiany dotyczą trybu przyspieszonego.

Proponuje się dokonanie daleko idącej rekonstrukcji tego trybu.

Przyczynkiem do wprowadzenia proponowanych zmian są podnoszone zarówno przez teoretyków, jak i praktyków prawa wątpliwości, towarzyszące nieomal od początku pracom legislacyjnym nad wprowadzeniem (bardziej reaktywowaniem) trybu przyspieszonego do polskiej procedury karnej, a następnie praktyce stosowania tego trybu.

Przede wszystkim wątpliwości budził zbyt szeroko ujęty katalog spraw, które mogą być rozpoznawane w postępowaniu przyspieszonym. W praktyce sprawdziły się obawy, że tryb ten będzie w większości stosowany do przestępstw, które dotychczas były załatwiane w postępowaniu nakazowym lub w drodze uwzględnienia wniosku prokuratora złożonego w trybie art. 335 k.p.k. Obie te instytucje doskonale funkcjonują i znacząco ograniczają nakład pracy sędziów oraz wymiennie przyspieszają czas zakończenia sprawy merytorycznym rozstrzygnięciem (wniosek

prokuratora złożony na podstawie art. 335 k.p.k. rozpoznawany jest na posiedzeniu bez przeprowadzania postępowania dowodowego). Korzyści płynące ze stosowania tych instytucji są więc oczywiste i należy robić wszystko, aby je rozwijać. Nie ulega bowiem wątpliwości, że stosowanie trybu przyspieszonego (z całą jego „machiną” dyżurów, zatrzymań, doprowadzeń, wynagrodzeń adwokatów itp.) jest o wiele kosztowniejsze aniżeli orzekanie w postępowaniu nakazowym, czy na posiedzeniu w związku z wnioskiem prokuratora złożonym w oparciu o art. 335 k.p.k.

Kolejne wątpliwości budziła obligatoryjność obrony, jako że wprowadzono ją z tego tylko powodu, że postępowanie toczy się w trybie przyspieszonym. Jak pokazała praktyka, kumuluje to ogromne koszty w skali całego kraju związane z wynagrodzeniem obrońców.

Wynagrodzenie obrońcy, wyznaczonemu z urzędu, zasądzone jest od Skarbu Państwa. Wprawdzie oskarżony może być tymi kosztami obciążony, ale ich egzekucja od wielu lat utrzymuje się na bardzo niskim poziomie (pomijając już ponoszone przez Skarb Państwa dodatkowo koszty bezskutecznych egzekucji).

Podnoszono też argument, że skoro postępowanie przyspieszone znajduje zastosowanie tylko do sprawcy ujętego na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa lub bezpośrednio potem, gdzie w efekcie problemem powinna być tylko kara a nie wina, to obrona obligatoryjna nie powinna mieć miejsca.

W końcu za niecelowe uznano obligatoryjne zatrzymanie każdej osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa podlegającego rozpoznaniu w trybie przyspieszonym i doprowadzenie jej do sądu.

Z uwagi na restrykcyjny termin 48 godzin na przeprowadzenie dochodzenia, do postępowania przyspieszonego kierowane są głównie sprawy o nieskomplikowanym charakterze dowodowym, które nie wymagają wykonania wielu czynności procesowych, w tym przede wszystkim – kierowanie pojazdem w stanie nietrzeźwości. Paradoksalnie, ta sytuacja powoduje faktyczne zmniejszenie ujawnialności tego typu przestępstw, co wprost związane jest z koniecznością sporządzenia przez policjantów ruchu drogowego dokumentacji związanej z zatrzymaniem i dalszego postępowania z zatrzymanym, a więc co najmniej czasowym opuszczeniem miejsca pełnienia służby

na drodze (co przed obowiązywaniem trybu przyspieszonego występowało znacznie rzadziej).

Jednocześnie w ostatnich miesiącach rysuje się wyraźna tendencja spadkowa w zakresie liczby spraw kierowanych do postępowania przyspieszonego, związana z wyraźnym zmniejszeniem się liczby postępowań o przestępstwa określone w art. 178a k.k. I tak, o ile w miesiącach: kwiecień, maj i czerwiec – 2007 r. postępowanie przyspieszone zakończono, odpowiednio, w 4657, 4242 oraz 3470 sprawach o przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, w szczególności z art. 178a k.k., to już w miesiącach: październik, listopad i grudzień – 2007 r., postępowanie w trybie przyspieszonym zakończono, odpowiednio, w 2795, 2180 i 1404 sprawach o te przestępstwa.

Nie bez znaczenia pozostają też koszty związane z doprowadzaniem sprawcy do sądu. W przypadku prowadzenia dochodzenia w tego rodzaju sprawach w postępowaniu zwyczajnym, koszty te nie były ponoszone lub występowały w znacznie mniejszym zakresie (gdy istniała zasadność zastosowania środka zapobiegawczego).

Z szacunków Komendy Głównej Policji wynika, że średni dodatkowy koszt Policji wynikający z jednego postępowania przyspieszonego wdrożonego wobec jednego sprawcy kształtuje się w wysokości około 600 złotych, z czego połowa to koszty ponoszone z tytułu umieszczenia tej osoby w policyjnych pomieszczeniach dla osób zatrzymanych.

Projektowane zmiany polegają, w szczególności, na:

- określeniu trybu przyspieszonego nie jako trybu szczególnego postępowania zwyczajnego, lecz jako trybu szczególnego postępowania uproszczonego,
- rezygnacji z obligatoryjnego w każdym przypadku zatrzymania i przymusowego doprowadzenia sprawcy do sądu (możliwość wręczenia wezwania do stawiennictwa),
- wprowadzeniu możliwości zastosowania instytucji skazania bez rozprawy (art. 335 k.p.k.),

- dopuszczeniu możliwości prowadzenia rozprawy pod nieobecność oskarżonego,
- rezygnacji z obligatoryjnej obrony przed sądem.

Unormowanie przewidziane w projektowanym art. 538 § 3 k.p.k. ma na celu usunięcie luki w obowiązujących przepisach, wskutek której w wypadku uchylecia w postępowaniu kasacyjnym bądź wznowieniowym wyroku, mocą którego stosowano wobec skazanego instytucję probacyjną (warunkowe umorzenie postępowania lub warunkowe zawieszenie wykonania kary), a następnie ponownego orzeczenia wobec tej osoby takiego samego środka probacyjnego, okres wcześniej stosowanej próby nie podlega zaliczeniu na rzecz orzeczonego ponownym wyrokiem środka.

Prowadzi to do niesprawiedliwego traktowania osoby, która podlegała – przez okres pomiędzy datą prawomocności uprzednio wydanego wyroku a datą jego uchylecia w postępowaniu kasacyjnym lub wznowieniowym – ciężarom i ograniczeniom związanym ze stosowaniem wobec niej instytucji warunkowego umorzenia postępowania lub warunkowego zawieszenia wykonania kary.

Instytucje te w wielu wypadkach stosowane są łącznie z dodatkowo orzekanymi obowiązkami probacyjnymi, określonymi w art. 72 § 2 k.k., jak również mogą być połączone, a w niektórych wypadkach połączone być muszą (art. 73 § 2 k.k.), z oddaniem oskarżonego pod dozór kuratora, osoby godnej zaufania lub wskazanego w ustawie podmiotu. Niezależnie od tych dodatkowych obowiązków i ograniczeń, okres próby ma charakter okresu szczególnej weryfikacji zachowania osoby, wobec której zastosowano instytucję probacyjną, dokonywanej pod rygorem poniesienia przez osobę naruszającą warunki probacji bardzo istotnych negatywnych konsekwencji, w postaci odbycia kary, której wykonanie zostało warunkowo zawieszony, lub podjęcia warunkowo umorzonego postępowania w celu wydania wyroku niosącego za sobą represję karną.

Tym samym w pełni uzasadniony jest pogląd, że okres podlegania przez oskarżonego, któremu ponownie wymierzono karę z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, lub wobec którego ponownie warunkowo umorzono postępowanie, rygorom okresu próby wynikającym z poprzedniego prawomocnego wyroku,

powinien podlegać zaliczeniu na poczet okresu ponownie zastosowanej probacji. W przeciwnym wypadku, a więc w sytuacji obecnie istniejącej luki w prawie, która usunie projektowany przepis art. 538 § 3 k.p.k., brak możliwości takiego zaliczenia może prowadzić do naruszającego zasadę sprawiedliwej reakcji karnej dwukrotnego stosowania wobec oskarżonego obciążeń i ograniczeń związanych z weryfikowaniem jego zachowania w warunkach instytucji probacyjnej, przez łączny okres niejednokrotnie prowadzący do wykroczenia poza określone w ustawie maksymalne okresy jej stosowania.

Propozycja zmiany brzmienia art. 540 § 2 k.p.k. zmierza do dostosowania przepisów Kodeksu do wskazań zawartych w zakresowym wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 września 2006 r., sygn. akt SK 60/05. W wyroku tym Trybunał stwierdził, że art. 540 § 2 k.p.k. w zakresie, w jakim ogranicza dopuszczalność wznowienia postępowania na korzyść oskarżonego tylko do przypadków, w których uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niekonstytucyjny przepis prawny stanowi podstawę skazania lub warunkowego umorzenia, jest niezgodny z art. 190 ust 4 w związku z art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP. W uzasadnieniu tego wyroku Trybunał zawarł spostrzeżenie, iż wznowienie, o którym mowa w art. 190 ust. 4 Konstytucji RP, jeśli dotyczy postępowania karnego, nie może doprowadzić do pogorszenia sytuacji oskarżonego, albowiem byłoby to niezgodne z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 1 § 1 i 4 k.k.

Przyjęte w projekcie brzmienie art. 540 § 2 k.p.k. przewiduje dalej idącą modyfikację tego przepisu, która uwzględniając wymogi płynące z powołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego, w szczególności w zakresie gwarancji niepogorszenia sytuacji prawnej skazanego, pozwoli równocześnie tą podstawą wznowienia postępowania karnego objąć także wznowienie na korzyść każdej ze stron postępowania, jeżeli w wyniku orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego stracił moc lub uległ zmianie przepis prawny będący podstawą orzeczenia.

Podkreślenia wymaga, że dokonanie takiej, dalej idącej modyfikacji przepisu art. 540 § 2 k.p.k. postulowane było m.in. przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

Proponowana zmiana przepisów dotyczących europejskiego nakazu aresztowania (rozdziały 65a i 65b k.p.k.), zwanego dalej ENA, uwzględnia potrzeby ujawnione w toku ponaddwuletniego funkcjonowania poszczególnych elementów tej regulacji.

W projekcie uwzględniono również zalecenia zawarte w Raporcie Komisji Europejskiej oceniającym implementację do prawa wewnętrznego Decyzji ramowej Rady Unii Europejskiej z dnia 13 czerwca 2001 r. – o europejskim nakazie aresztowania i procedurach przekazania między państwami członkowskimi europejskiego nakazu aresztowania (2002/584/JHA).

Zmiany uwzględniające potrzeby sygnalizowane przez praktyków znalazły się w art. 607a, 607d oraz 607k k.p.k.

Przepis art. 607a k.p.k. zakłada rozszerzenie możliwości wydania przez sąd ENA również na sytuacje, kiedy przestępstwo zostało popełnione poza terytorium RP. Wprowadza też możliwość wydania ENA przez sąd w odniesieniu do spraw będących w toku postępowania sądowego i wykonawczego, także ex officio.

Przepis art. 607d k.p.k. rozszerza możliwość wydania ENA przez sąd na sytuacje, gdy istnieje jedynie prawdopodobieństwo, że osoba ścigana może przebywać na terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Reguluje też postępowanie w sytuacji, kiedy nie jest znane miejsce pobytu osoby ściganej, przewidując w takiej sytuacji pośrednictwo Interpolu (art. 607d § 1 k.p.k.).

Zgodnie z § 327 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. Nr 38, poz. 249), jeżeli ENA dotyczy stadium postępowania jurysdykcyjnego i wykonawczego, o wdrożenie poszukiwań do Interpolu występuje sąd okręgowy, który wydał ENA. Z kolei współpracę prokuratury z Interpolem w zakresie poszukiwań osoby w trybie ENA, dotyczącego stadium postępowania przygotowawczego, reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 kwietnia 1992 r. – Regulamin urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. Nr 38, poz. 163, ze zm.). Zgodnie z § 238¹ powołanego rozporządzenia w przypadku, gdy miejsce pobytu osoby ściganej nie jest znane, odpis ENA należy przekazać do Prokuratury Krajowej, aby ta zwróciła się do

Interpolu w celu wdrożenia poszukiwań międzynarodowych.

W projektowanym art. 607d § 2 k.p.k. przewidziana została możliwość, że jeżeli ENA dotyczy stadium postępowania przygotowawczego, to również prokurator może przekazać wydaną przez sąd okręgowy ENA do właściwego organu sądowego państwa członkowskiego UE.

Decyzja ramowa w art. 7 dopuszcza, aby państwa wskazały organ centralny, który będzie pośredniczył w przekazywaniu ENA.

Polska na podstawie art. 7 Decyzji ramowej notyfikowała Sekretarzowi Generalnemu Rady Unii Europejskiej, iż organem centralnym, który może pośredniczyć w przekazywaniu właściwym polskim prokuraturom ENA wydanych przez organy innych państw członkowskich oraz innej korespondencji z nimi związanej, jest Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny, reprezentowany przez Prokuraturę Krajową. W związku z planowaną nowelizacją zajdzie potrzeba uzupełnienia notyfikacji poprzez wskazanie, że wskazany już organ będzie właściwy w przypadku określonej kategorii ENA (dotyczących stadium postępowania przygotowawczego) wychodzących z Polski.

Zarówno w przypadku art. 607d § 1 k.p.k., jak i art. 607d § 2 k.p.k., tam gdzie mowa o „prokuratorze”, współpraca będzie się odbywała na poziomie Prokuratury Krajowej.

Należy też wskazać, iż pośrednictwo Prokuratury Krajowej we współpracy z Interpolem jest utrwaloną praktyką również na gruncie ekstradycji.

W powyższym zakresie projekt korzysta z możliwości przewidzianej w art. 7 Decyzji ramowej Rady z dnia 13 czerwca 2002 r., 2002/584/WSiSW w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi. Przepis ten umożliwia wyznaczenie centralnych organów odpowiedzialnych za administracyjne przekazywanie i otrzymywanie ENA i oficjalnej korespondencji z tym związanej. Termin „prokurator” użyty w projektowanym art. 607d odnosi się do Prokuratury Krajowej, która została notyfikowana do Sekretariatu Generalnego Rady, jako organ centralny w rozumieniu art. 7 Decyzji ramowej.

Nie przewiduje się również jakichkolwiek utrudnień proceduralnych w zakresie wykonywania przez organy sądowe innych państw członkowskich Unii Europejskiej wniosków o wszczęcie poszukiwań międzynarodowych wydawanych przez krajowych prokuratorów, ze względu na fakt, że prokurator nie jest, z uwagi na treść art. 607a k.p.k., organem sądowym uprawnionym do wydawania europejskiego nakazu aresztowania w myśl art. 6 Decyzji ramowej Rady nr 2002/584/WSiSW, na jaki zdecydował się polski ustawodawca.

Zawarty w § 4 art. 607d k.p.k. zapis odnoszący się do technicznego aspektu przekazania ENA i związanych z nim dokumentów stanowi realizację zaleceń zawartych w Raporcie Komisji.

Proponowana w art. 607e § 3 pkt 8 k.p.k. zmiana ma na celu uporządkowanie i wyklarowanie sytuacji w zakresie wskazania organu właściwego w przedmiocie występowania do zagranicznego organu sądowego, który wykonał ENA, z wnioskiem o wyrażenie zgody na rozszerzenie zakresu ścigania (zrzeczenie się ochrony osoby przekazanej, wynikające z tzw. zasady specjalności). Na gruncie obecnie obowiązujących przepisów wyłącznie uprawnionym do wydawania ENA jest właściwy miejscowo sąd okręgowy. Jednakże z wnioskiem o wyrażenie zgody na rozszerzenie zakresu ścigania, na gruncie art. 607e § 3 pkt 8 k.p.k., występować mogą sądy właściwe do rozpoznania sprawy, a więc sądy wszystkich szczebli – także sądy rejonowe – co rodzi często wątpliwości sądów zagranicznych co do posiadania w tym względzie kompetencji przez polskie organy wnioskujące o wskazane rozszerzenie. Podobne wątpliwości rodzą się na gruncie krajowym, jako że wnioski o rozszerzenie zakresu ścigania są w zasadzie – co do zawartych tam informacji – identyczne z Europejskimi Nakazami Aresztowania. Proponowana zmiana zmierza do nadania kompetencji do występowania z wnioskami o rozszerzenie zakresu ścigania „sądom właściwym do wydania nakazu”, czyli właściwym terytorialnie sądom szczebla okręgowego.

Przepis art. 607k § 3 k.p.k. w projektowanym brzmieniu statuuje samoistną podstawę stosowania przez sąd środków zapobiegawczych dla zabezpieczenia procedur wykonywania europejskich nakazów aresztowania. Jego wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego było konieczne z uwagi na wynikający z zasad

ustrojowych prawa wewnętrznego wymóg zapewnienia kompleksowości i systematyczności porządku procesowego, szczególnie w dziedzinie stosowania środków związanych z możliwością czasowego pozbawienia wolności uczestnika postępowania. Przepis ten jest odpowiednikiem regulacji kodeksowych dotyczących ekstradycji.

Z kolei projektowany art. 607k § 3a k.p.k. przewiduje możliwość stosowania tymczasowego aresztowania wobec osób ściganych, w oparciu o informacje otrzymane z Interpolu lub państwa wydania nakazu europejskiego, a jeszcze przed wpływaniem nakazu europejskiego. Podobny mechanizm, w przypadku klasycznej ekstradycji, przewiduje art. 605 § 2 k.p.k.

Zmodyfikowany art. 607h k.p.k. i dodany art. 607wa k.p.k. stanowią realizację zaleceń zawartych w raporcie Komisji, wskazujących na potrzebę rozszerzenia możliwości występowania do państw członkowskich UE o przekazanie wraz z nakazem europejskim również dowodów rzeczowych oraz wprowadzenie mechanizmu wykonywania takich wystąpień państwa członkowskiego kierowanych do organów polskich (dotychczas ta forma współpracy realizowana była w oparciu o przepisy pomocy prawnej w sprawach karnych). Art. 607h k.p.k. odnosi się do sytuacji, kiedy to polski sąd lub prokurator występuje do państwa wykonania nakazu o dokonanie czynności, o których mowa w tym przepisie.

Należy podkreślić, iż zakres podmiotowy nowelizowanego art. 607h k.p.k. (możliwość wystąpienia o zajęcie i wydanie dowodów również przez prokuratora) nie stanowi przedmiotu niniejszej nowelizacji, a możliwość występowania z takim wnioskiem również przez prokuratora została wprowadzona jeszcze w 2004 r. i dotychczas nie była kwestionowana.

Jak zostało to wskazane powyżej, art. 607h k.p.k. podlegał już ocenie Komisji w zakresie prawidłowości implementacji, w odniesieniu do zakresu podmiotowego, i w raporcie z 2006 r. nie zostały zgłoszone uwagi krytyczne do takiej regulacji.

Nowelizowany przepis art. 607h k.p.k. odnosi się do sytuacji, gdy zachodzi potrzeba zwrócenia się o określone dowody już po przesłaniu ENA do właściwego organu państwa członkowskiego UE. Jeżeli potrzeba taka pojawi się jeszcze przed wydaniem ENA, to formularz ENA przewiduje takie wystąpienie, i jest ono wówczas

elementem ENA (czyli w podstawowej formie tej współpracy nie ma odstępstwa od postanowień art. 29 Decyzji ramowej). Projektowany przepis dotyczy jedynie ewentualnego wniosku uzupełniającego.

Nie przewiduje się równocześnie jakichkolwiek utrudnień proceduralnych w zakresie wykonywania przez organy sądowe innych państw członkowskich Unii Europejskiej wniosków o wykonanie nakazu o zajęcie i wydanie przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa, przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa lub mogących stanowić dowód w sprawie, wydawanych przez krajowych prokuratorów z uwagi na fakt, że prokurator nie jest, z uwagi na treść art. 607a k.p.k., organem sądowym uprawnionym do wydawania europejskiego nakazu aresztowania w myśl art. 6 decyzji Rady nr 2002/584/WSiSW.

Należy zwrócić uwagę, że projektowany przepis odzwierciedla praktykę funkcjonującą obecnie na podstawie aktualnego brzmienia art. 607h k.p.k. W przypadku wniosków wydawanych przez prokuratorów krajowych projektowany przepis nie stwarza zagrożenia, w szczególności dla płynności i skuteczności w przekazywaniu dowodów przez organy sądowe innych państw członkowskich Unii Europejskiej.

Należy też wskazać, że już po wejściu w życie przepisów dotyczących ENA do prawa polskiego wdrożona została Decyzja ramowa z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie wykonywania w Unii Europejskiej orzeczeń o zajęcie mienia i dowodów (nowelizacja z 2005 r.), przewidująca podwyższony standard współpracy w tym zakresie. Art. 29 Decyzji ramowej dotyczącej ENA odwołuje się do prawa wewnętrznego, stąd wskazana zmiana prawa wewnętrznego została wzięta pod uwagę przy obecnej nowelizacji.

Zmiana w art. 607l § 3 k.p.k. jest konsekwencją przyjęcia, że osoba ścigana Europejskim Nakazem Aresztowania może być pozbawiona wolności i nie sprowadzona na posiedzenie sądu. Wówczas termin złożenia zażalenia na postanowienie sądu w przedmiocie przekazania wynosi dla tej osoby 3 dni i liczony jest nie od dnia ogłoszenia postanowienia, lecz od dnia doręczenia postanowienia.

Proponowana zmiana w § 1 art. 607m k.p.k. oraz dodanie do tego przepisu § 1a mają na celu usunięcie wątpliwości w zakresie tego, czy termin 60 dni oznaczono na

wydanie prawomocnego orzeczenia w przedmiocie przekazania, czy też zamiarem ustawodawcy było wskazanie jedynie terminu na wydanie postanowienia przez sąd I instancji. Wątpliwości takie rodziły się w związku z obowiązującą obecnie redakcją art. 607m § 1. Potwierdza to niejednolita jego interpretacja przez polskie sądy, jak również wnioski ekspertów Unii Europejskiej, którzy w Raporcie z IV Rundy oceny ENA w Polsce wskazali na potrzebę jego zmiany poprzez wyraźne wskazanie, o jakie orzeczenie chodzi. Proponowane rozwiązanie zgodne jest z przepisem art. 17 pkt 3 Decyzji ramowej Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi, który stanowi, iż „ostateczna decyzja o wykonaniu europejskiego nakazu zostaje podjęta w ciągu 60 dni po aresztowaniu osoby, której dotyczy wnioski”.

Proponowana zmiana w art. 607o k.p.k. jest konsekwencją potrzeby pełnej implementacji do prawa polskiego zapisów art. 24 Decyzji ramowej, zakładającego alternatywne odraczenie lub czasowe przekazanie osób ściganych ENA, czego obowiązujący zapis ustawy nie przewiduje, dopuszczając jedynie odroczenie przekazania osoby ściganej do czasu zakończenia postępowania lub wykonania kary.

Art. 607wa k.p.k. określa tryb postępowania organów polskich w sytuacji, gdy to organ państwa członkowskiego wydania nakazu europejskiego występuje o wykonanie takich czynności.

Decyzja ramowa (art. 29) odsyła w zakresie regulacji odnoszących się do występowania o wykonanie tego rodzaju czynności do prawa wewnętrznego.

Przepisy prawa krajowego w tym zakresie zmieniły się po dacie implementacji ENA (rozdziały 62a i 62b Kodeksu postępowania karnego), stąd wprowadzone zostało pewne ujednoczenie przepisów i odesłanie do odpowiedniego stosowania regulacji zawartych w tych rozdziałach.

Projekt przewiduje zmiany w obrębie art. 612 k.p.k.

W obowiązującym stanie prawnym pozbawienie wolności obywatela obcego państwa (tymczasowe aresztowanie) skutkuje obowiązkiem zawiadomienia o tym fakcie właściwego urzędu konsularnego – a w razie jego braku – przedstawicielstwa dyplomatycznego (art. 612 § 1 k.p.k.). W przypadku zatrzymania obowiązek ten

realizowany jest wyłącznie na prośbę zainteresowanego, poprzez udostępnienie mu kontaktu z właściwym urzędem konsularnym lub przedstawicielstwem dyplomatycznym (art. 612 § 2 k.p.k.).

Jak z powyższego wynika, obowiązujący stan prawny zakłada, że w przypadku tymczasowego aresztowania cudzoziemca, na organie go stosującym ciąży obowiązek zawiadomienia o tym fakcie stosownego urzędu państwa, którego jest on obywatelem, co może powodować w konkretnej sytuacji konsekwencje przeciwne do zamierzonych, i niepożądane przez zainteresowanego. Ponadto – ratyfikowana przez Polskę Konwencja o stosunkach konsularnych, sporządzona w Wiedniu w dniu 24 kwietnia 1963 r., uzależnia zawiadomienie właściwego urzędu konsularnego od woli osoby tymczasowo aresztowanej (art. 36 ust. 1 pkt c), i takie uregulowanie jest dla tej osoby korzystniejsze. Dlatego w projekcie ustawy przewiduje się, we wszystkich wypadkach, uzależnienie obowiązku przekazania informacji o tymczasowym aresztowaniu cudzoziemca od woli zainteresowanego.

Wzgląd na interes tymczasowo aresztowanego ma szczególne znaczenie w odniesieniu do uchodźców oraz cudzoziemców ubiegających się o status uchodźcy.

Zgodnie z treścią Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, sporządzonej w Genewie w dniu 28 lipca 1951 r. (Dz. U. Nr 119, poz. 515), uchodźcą jest osoba, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony swego państwa. Jej więź z państwem obywatelstwa została w swoisty sposób zawieszona, a w jej zastępstwie powstała specyficzna więź z państwem udzielającym ochrony, której emanację stanowi właśnie status uchodźcy.

W związku z tym, w pierwszej kolejności należy stwierdzić, że przyjęcie ochrony państwa obywatelstwa powoduje utratę statusu uchodźcy. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. C pkt 1 Konwencji Genewskiej, przestaje ona obowiązywać w stosunku do osoby, która dobrowolnie zwróciła się o ochronę państwa, którego jest obywatelem. Żądanie dokonania notyfikacji konsularnej w przypadku pozbawienia wolności oznacza zwrócenie się o ochronę państwa obywatelstwa. Państwo udzielając danemu

cudzoziemcowi ochrony (w Polsce na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – Dz. U. Nr 128, poz. 1175, ze zm.) przesądza o tym, że państwo obywatelstwa nie wywiązuje się z obowiązku ochrony. Tym samym, państwo udzielające ochrony danemu cudzoziemcowi nie może stosować wobec niego mechanizmów służących zapewnieniu ochrony państwa obywatelstwa, ponieważ działanie takie może spowodować negatywne skutki dla samego uchodźcy lub jego pozostałej w kraju rodziny.

W odniesieniu do cudzoziemców nieposiadających żadnego obywatelstwa proponuje się wcześniejsze, już na etapie zatrzymania, umożliwienie im, na ich życzenie, nawiązanie kontaktu z przedstawicielem dyplomatycznym państwa, w którym mają stałe miejsce zamieszkania. Pozwoli im to podjąć starania o zapewnienie sobie ochrony ze strony tego państwa także na wypadek ewentualnego tymczasowego aresztowania, i będzie działaniem w praktyce bardziej skutecznym i korzystnym dla zainteresowanych, niż jedynie zawiadomienie o tymczasowym aresztowaniu.

W zakresie Kodeksu karnego wykonawczego

Zmiany w kodeksie karnym wykonawczym dotyczą głównie wykonywania kary ograniczenia wolności i powiązane są z projektowanymi zmianami Kodeksu karnego w zakresie tej kary. Projekt przewiduje uproszczenie procedur dotyczących wykonania kary ograniczenia wolności.

Uchylenie § 3 w art. 53 k.k.w. jest konsekwencją nałożenia na sądowego kuratora zawodowego obowiązku pouczenia, o którym mowa w tym przepisie, w nowelizowanym art. 57 § 1 k.k.w.

Projekt zakłada zmianę art. 54 k.k.w., w którym proponuje się zastąpienie miejsca zamieszkania skazanego, będącego dotychczas podstawowym wyznacznikiem miejsca wykonywania kary ograniczenia wolności, innym pojęciem, a mianowicie pojęciem miejsca stałego pobytu skazanego.

Miejsce zamieszkania jest pojęciem z dziedziny prawa cywilnego, zdefiniowanym w art. 25 k.c. jako miejscowość, w której osoba fizyczna przebywa z zamiarem stałego pobytu. Ustalenie tego zamiaru, sprowadzające się do stwierdzenia na podstawie zobiektywizowanych kryteriów, czy określona miejscowość jest głównym ośrodkiem aktywności życiowej osoby fizycznej, może w postępowaniu wykonawczym sprawiać trudności i niepotrzebnie wydłużać czas jego trwania. Miejsce stałego pobytu jest natomiast stanem faktycznym, stosunkowo łatwym do stwierdzenia. Zważyć też należy, iż przepis art. 54 k.k.w. w zaproponowanym brzmieniu będzie zbieżny z przepisem art. 34 § 2 pkt 1 k.k., który również posługuje się pojęciem „miejsce stałego pobytu”.

Nowe brzmienie w projekcie otrzymał art. 55 § 2 k.k.w. Treść tego przepisu została poszerzona o wskazanie, że kurator sądowy wykonuje również czynności związane z organizowaniem i kontrolowaniem obowiązków nałożonych na skazanego odbywającego karę ograniczenia wolności.

Projekt zmienia brzmienie art. 56 k.k.w. Projektowany § 1 tego artykułu nakłada na sąd obowiązek przesłania odpisu orzeczenia sądowemu kuratorowi zawodowemu. Natomiast przepis § 2 określa możliwe miejsca wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne. Właściwe organy gminy, tj. wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast, będą miały możliwość kierowania skazanych do pracy m.in. w podmiotach, dla których organ gminy, powiatu lub województwa są organem założycielskim, a także w państwowych lub samorządowych jednostkach organizacyjnych, spółkach prawa handlowego z wyłącznym udziałem Skarbu Państwa, gminy, powiatu bądź województwa. Projektowany przepis nakłada również na te podmioty obowiązek umożliwienia skazanym wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne.

Projektowany § 3 art. 56 przewiduje, że praca będzie mogła być wykonywana również w innych miejscach, niż określone w § 2, a mianowicie na rzecz instytucji lub organizacji reprezentujących społeczność lokalną oraz w placówkach oświatowo-wy-

chowawczych, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, placówkach służby zdrowia, jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, fundacjach, stowarzyszeniach i innych instytucjach lub organizacjach użyteczności publicznej, niosących pomoc charytatywną – o ile podmioty te wyrażą na to zgodę.

Projektowane przepisy art. 56 § 2 i 3 k.k.w. mają na celu zwiększenie liczby miejsc, w których obowiązek pracy związany z karą ograniczenia wolności mógłby być wykonywany. Zarówno zapewnienie, jak i pozyskiwanie nowych miejsc pracy, będzie należało przede wszystkim do samorządu. Władze samorządowe zwykle dysponują bowiem najpełniejszą wiedzą o działających na ich terenie podmiotach, w których ze względu na ich potrzeby lub sytuację celowe jest wykorzystanie nieodpłatnej pracy skazanych. Projekt nie wyklucza jednak możliwości pozyskiwania miejsc pracy przez kuratorów sądowych.

Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 56a § 1 k.k.w. koszty związane z ubezpieczeniem skazanych od następstw nieszczęśliwych wypadków ponosić będzie Skarb Państwa. W § 2 zawarto delegację dla Ministra Sprawiedliwości, który określi zasady i tryb ubezpieczania od następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cel społeczny oraz pracę społecznie użyteczną. Takie rozwiązanie ma na celu zwiększenie liczby miejsc pracy dla skazanych. Obowiązujące przepisy wykonawcze ubezpieczenie skazanych pozostawiają w gestii podmiotów (zakładów), w których wykonywana jest praca. W praktyce umowy ubezpieczenia nie są zawierane, głównie z uwagi na brak środków na pokrycie kosztów ubezpieczenia. Z powołanych wcześniej opinii sędziów, kuratorów i organów samorządu terytorialnego wynika, że jednym z głównych utrudnień w efektywnym wykonaniu kary ograniczenia wolności jest ponoszony przez podmiot zatrudniający koszt ubezpieczenia skazanych.

Projektowany art. 57 § 1 k.k.w. określa obowiązki kuratora związane z wykonywaniem kary ograniczenia wolności. Wskazanie rodzaju, miejsca i terminu rozpoczęcia pracy oraz pouczenie o konsekwencjach wynikających z uchylenia się od

jej wykonywania należeć będzie – zgodnie z proponowanymi zmianami – do kuratora, który w terminie instrukcyjnym 7 dni od doręczenia mu orzeczenia powinien wezwać skazanego, w celu wysłuchania go i skierowania do wykonywania określonej pracy. Dotychczasowe przepisy obowiązkami tego rodzaju obciążają sąd. Przewidziane w projekcie zmiany, z jednej strony odciążą sąd od wykonywania stosunkowo czasochłonnych czynności, z drugiej zaś usprawnią wykonanie kary ograniczenia wolności. Kurator monitorujący wykonanie tej kary i utrzymujący kontakt z podmiotami, w których wykonywana jest praca, będzie dysponował aktualną wiedzą o wolnych miejscach pracy oraz jej rodzaju, co również wskazuje na celowość przekazania mu kompetencji w zakresie kierowania skazanymi do konkretnych miejsc.

Projektowane przepisy art. 57 § 2 i 3 nakładają na kuratora sądowego obowiązek wystąpienia do sądu z wnioskiem o orzeczenie kary zastępczej w wypadkach niestawienia się skazanego na wezwanie kuratora, oświadczenia skazanego, iż nie wyraża zgody na podjęcie pracy, faktycznego niepodjęcia pracy przez skazanego, bądź uchylania się przez skazanego od odbywania kary w inny sposób, uchylania się od wykonania ciężących na skazanym obowiązków lub od dozoru.

Zgodnie z proponowanym brzmieniem § 4, zmiana rodzaju i miejsca pracy może nastąpić wyjątkowo, a wydanie decyzji w tym zakresie również należeć będzie do kompetencji sądowego kuratora zawodowego.

Projekt przewiduje dodanie do art. 57a k.k.w. nowego przepisu, oznaczonego jako § 3, który stanowi, że wykonywanie nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne może odbywać się również w dni ustawowo wolne od pracy oraz w dni wolne od pracy u danego pracodawcy, np. w soboty. Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 18 stycznia 1951 r. o dniach wolnych od pracy (Dz. U. Nr 4, poz. 28, ze zm.) dniami wolnymi od pracy są wymienione w tej ustawie święta oraz niedziele.

Potrzeba wprowadzenia do unormowań dotyczących wykonywania kary ograniczenia wolności projektowanego przepisu wynika z konieczności ich uelastycznienia i dostosowania do uwarunkowań rynkowych, przy równoczesnym usunięciu podstaw do pojawiających się de lege lata wątpliwości, czy wykonywanie

obowiązku pracy przez skazanego w dni wolne od pracy jest dopuszczalne. Ponadto przepis ten będzie miał, w odniesieniu do skazanego, istotny walor informacyjny we wskazanym powyżej zakresie.

W art. 58 k.k.w. określono podstawowe obowiązki organu gminy oraz podmiotów, w których jest wykonywana praca. W § 2 art. 58 określono podstawowe obowiązki osoby odpowiedzialnej za organizowanie i kontrolowanie przebiegu pracy skazanych. Z kolei w § 3 zamieszczona została delegacja ustawowa do wydania przez Ministra Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej oraz ministrem właściwym do spraw pracy, aktu wykonawczego, który szczegółowo unormuje tryb wyznaczania przez właściwy organ gminy podmiotów wskazanych w art. 56 § 2, w których wykonywana jest kara ograniczenia wolności i praca społecznie użyteczna, czynności tych podmiotów, a także podmiotów, o których mowa w art. 56 § 3, w zakresie wykonywania tej kary i pracy, w tym dotyczące organizowania miejsc pracy i przydziału pracy oraz kontroli skazanych, a także dopuszczalny dzienny wymiar czasu pracy skazanych.

W art. 66 § 3 k.k.w. wprowadza się zmianę podmiotu dokonującego czynności zawiadomienia, o którym mowa w tym przepisie, z sądu na zawodowego kuratora sądowego, co jest konsekwencją przekazania, w postępowaniu dotyczącym wykonania kary ograniczenia wolności, zawodowemu kuratorowi sądowemu niektórych czynności technicznych, wykonywanych dotychczas przez sąd.

Zmiana w art. 196a § 2 jest konsekwencją rezygnacji z normatywnej konstrukcji występku o charakterze chuligańskim, a tym samym również z przewidzianego przez obecne przepisy orzekania nawiązki w związku ze skazaniem za taki występki.

W dniu 3 stycznia 2007 r. wpłynął do Trybunału Konstytucyjnego wniosek od Rzecznika Praw Obywatelskich o stwierdzenie niezgodności art. 217 § 1 Kodeksu postępowania karnego z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz art. 37 lit. c Konwencji

Praw Dziecka, a także z art. 77 ust. 2, art. 78, Konstytucji RP i art. 13 w związku z art. 8 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Sytuacja prawna tymczasowo aresztowanego w zakresie prawa do widzeń z osobami najbliższymi i innymi osobami różni się od sytuacji prawnej skazanego. Zgodnie z art. 217 Kodeksu karnego wykonawczego, udzielenie tymczasowo aresztowanemu widzenia wymaga uprzedniej zgody organu, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje. Organem tym w toku postępowania przygotowawczego jest prokurator, natomiast w toku postępowania sądowego i w czasie wykonywania czynności sądowych w postępowaniu przygotowawczym – sąd. Przepisy art. 217 nie określają nadto wprost przesłanek, jakimi powinien kierować się organ procesowy udzielając zgody na widzenie lub odmawiając wyrażenia takiej zgody. W obecnym stanie prawnym nie jest ponadto przewidziany środek odwoławczy od zarządzenia organu procesowego odmawiającego zgody na widzenie. O ile, w odniesieniu do pierwszej kwestii, przesłanki odmowy wyrażenia zgody na widzenie można wywodzić poprzez odpowiednie stosowanie art. 214 w związku z art. 90 pkt 6 k.k.w., co jednak może budzić wątpliwości interpretacyjne, o tyle brak możliwości zaskarżenia zarządzenia odmawiającego zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym, dla osoby dla niego najbliższej, należy traktować jako niedostatek obecnie obowiązującej regulacji.

Proponowane zmiany zmierzają do uregulowania tych dwóch kwestii. Punktem wyjścia do wprowadzenia projektowanych przepisów jest konieczność zachowania konstytucyjnych standardów unormowań regulujących kwestię widzeń z tymczasowo aresztowanymi, w szczególności:

- art. 47 Konstytucji RP w zakresie, w jakim ustawa zasadnicza chroni prawo do życia rodzinnego,
- art. 45 w zw. z art. 77 ust. 2 Konstytucji, określających standardy konstytucyjne w zakresie możliwości zaskarżenia do sądu decyzji ograniczającej ww. prawo poprzez uniemożliwienie skontaktowania się przez tymczasowo aresztowanego z osobami najbliższymi.

W projektowanym art. 217 § 1a k.k.w. przewidziano dwie okoliczności, z których każda może być przesłanką odmowy wyrażenia zgody na widzenie

z tymczasowo aresztowanym. Pierwsza z tych okoliczności, a mianowicie potrzeba zabezpieczenia właściwego toku postępowania, łączy się ściśle z określonym w art. 249 k.p.k. celem stosowania środków zapobiegawczych. Podstawą odmowy wyrażenia zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym może być nie tylko potrzeba zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania w sprawie, w której tymczasowe aresztowanie zostało zastosowane, ale również konieczność zabezpieczenia w tym względzie potrzeb innego, toczącego się postępowania karnego, jeżeli organ, do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje ma informacje o zagrożeniach dla tego postępowania, jakie może spowodować widzenie z tymczasowo aresztowanym. Odmowa zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym będzie mogła nastąpić również w celu zapobieżenia popełnieniu przestępstwa.

Zgodnie z art. 214 § 1 k.k.w. tymczasowo aresztowany, poza określonymi wyjątkami, korzysta co najmniej z takich uprawnień, jakie przysługują skazanemu odbywającemu karę pozbawienia wolności w systemie zwykłym w zakładzie karnym typu zamkniętego, i nie stosuje się do niego ograniczeń innych niż te, które są konieczne do zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego, utrzymania porządku i bezpieczeństwa w areszcie śledczym oraz zapobieżenia wzajemnej demoralizacji tymczasowo aresztowanych.

Projektowany przepis art. 217 § 1a k.k.w., w zakresie w jakim określa przesłanki odmowy zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym, nie narusza więc zakresu praw tymczasowo aresztowanego, gwarantowanych w art. 214 § 1 k.k.w. Stanowi on realizację normy gwarancyjnej poprzez wskazanie wyłącznych przesłanek, które mogą być podstawą odmowy wyrażenia zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym. Należy tu podkreślić, że wyrażenie przez organ procesowy zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym nie jest tożsame z udzieleniem widzenia. Zarządzenie w przedmiocie zgody na widzenie jest decyzją procesową, równoznaczną ze stwierdzeniem, że skorzystanie przez tymczasowo aresztowanego z prawa do utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi, realizowanego poprzez widzenie się z określoną osobą, nie zakłóci prawidłowego toku postępowania oraz nie zagrazi zaistnieniem przestępstwa. O udzieleniu widzenia z tymczasowo

aresztowanym decyduje natomiast dyrektor aresztu śledczego lub zakładu karnego, jako organ postępowania wykonawczego, bacząc, czy widzenie nie zakłóci porządku i bezpieczeństwa w areszcie śledczym.

W projektowanym art. 217 § 1b k.k.w przewiduje się możliwość wniesienia środka odwoławczego od zarządzenia o odmowie wyrażenia zgody na widzenie tymczasowo aresztowanego z osobą najbliższą. Z punktu widzenia uprawnień tymczasowo aresztowanego, w szczególności jego prawa do utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi, najistotniejsze znaczenie mają widzenia z osobami najbliższymi. Dopuszczenie możliwości zaskarżania zarządzeń o odmowie zgody na widzenie z innymi osobami, niż osoby najbliższe dla tymczasowo aresztowanego, nie jest wskazane, gdyż mogłoby utrudniać prawidłowy przebieg postępowania karnego zważywszy, że krąg osób bliskich w rozumieniu art. 105 § 1 k.k.w., mogących ubiegać się o widzenie z tymczasowo aresztowanym, jest nieokreślony. Należy również wskazać, że to właśnie osoby najbliższe, o których mowa w art. 115 § 11 k.k., stanowią faktycznie krąg osób, z których składa się rodzina chroniona na mocy unormowania zawartego w art. 47 Konstytucji. Analiza tego przepisu wskazuje na to, że ustrojodawca pod pojęciem „rodziny” rozumiał relacje wynikające ze stosunku małżeństwa, pokrewieństwa oraz najbliższe dotyczące powinowactwa, a tych właśnie dotyczy regulacja odnosząca się do pojęcia osoby najbliższej.

Osoby inne niż najbliższe mogą ubiegać się o zgodę na widzenie z tymczasowo aresztowanym, a także tymczasowo aresztowany może wnosić o zgodę na takie widzenie, ale w razie wydania odmownego zarządzenia nie będzie przysługiwał środek odwoławczy. W sytuacji, gdy tymczasowo aresztowany pozostaje do dyspozycji sądu, zarządzenie w przedmiocie zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym wydaje – zgodnie z art. 93 § 2 k.p.k. – prezes sądu, przewodniczący wydziału, przewodniczący składu orzekającego albo upoważniony sędzia. Jeżeli tymczasowo aresztowany pozostaje do dyspozycji prokuratora, o zgodzie na widzenie decyduje prokurator. W projektowanym art. 217 § 1b k.k.w. przewiduje się, że zażalenie na zarządzenie prezesa sądu, przewodniczącego wydziału, przewodniczącego składu orzekającego lub wyznaczonego sędziego rozpoznaje sąd,

do którego dyspozycji tymczasowo aresztowany pozostaje. Sąd ten, niezależnie czy będzie to sąd rejonowy, czy sąd okręgowy, będzie wówczas orzekał jako sąd odwoławczy. Zgodnie z dyspozycją art. 30 § 2 k.p.k., sąd będzie rozpoznawał zażalenie na zarządzenie o odmowie wyrażenia zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym w składzie trzech sędziów. Sędzia, który wydał zaskarżone zarządzenie, z mocy art. 40 § 1 pkt 6 k.p.k. będzie wyłączony od udziału w posiedzeniu sądu odwoławczego. Na zarządzenie prokuratora o odmowie wyrażenia zgody na widzenie zażalenie będzie przysługiwało do prokuratora nadrzędnego. Rozpoznawanie przez sądy zażaleń na zarządzenia prokuratora o odmowie zgody na widzenie, stanowiłoby bowiem zbyt duże i zbędne angażowanie sądów w czynności incydentalne w postępowaniu przygotowawczym. Proponując taki tryb odwoławczy od zarządzeń prokuratora o odmowie zgody na widzenie, wzięto pod uwagę i to, że stosowanie i przedłużanie czasu trwania tymczasowego aresztowania leży w gestii sądu, a nieuzasadniony brak możliwości utrzymywania przez tymczasowo aresztowanego więzi z rodziną i osobami bliskimi może zaważyć na odstąpieniu od kontynuowania tego środka zapobiegawczego.

Projektowany art. 217 § 1c k.k.w przewiduje ograniczenie możliwości złożenia środka odwoławczego od zarządzenia odmawiającego zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym. W myśl tego przepisu poddane kontroli instancyjnej zarządzenie o odmowie osobie najbliższej wyrażenia zgody na widzenie z tymczasowo aresztowanym zachowuje aktualność przez okres trzech miesięcy od daty jego wydania. Regulacja ta opiera się na założeniu, że w tym czasie przyczyny, które legły u podstaw odmowy zgody na widzenie, nie ustaną. Nie oznacza to, że w takich przypadkach osoba najbliższa dla tymczasowo aresztowanego oraz ten ostatni, nie mogą składać kolejnych wniosków o wyrażenie zgody na widzenie, a także, że pochodzący od nich wnioski nie może zostać uwzględniony. Może wszak zaistnieć sytuacja, gdy w owym trzymiesięcznym okresie ustaną przyczyny, dla których odmówiono udzielenia widzenia. W takich przypadkach, w razie odmowy zgody nie będzie jedynie dopuszczalne zaskarżenie zarządzenia. Regulacje w projektowanych przepisach art. 217 § 1b i § 1c k.k.w. mają na celu takie ukształtowanie instytucji zażalenia na odmowę zgody na widzenie, aby z jednej strony gwarantowała ona

w pełni realizację prawa tymczasowo aresztowanego do utrzymywania więzi z rodziną i osobami bliskimi, ale z drugiej strony nie była wykorzystywana do instrumentalnego wpływania na bieg postępowania karnego i do uwikłania organu prowadzącego postępowanie karne w incydentalne postępowania związane z rozpoznawaniem dużej ilości zażaleń na odmowę widzenia przy istnieniu ewidentnych przeciwwskazań procesowych do podjęcia pozytywnej dla wnioskodawcy decyzji w tym zakresie.

Osobne regulacje, przewidziane w projektowanych przepisach art. 217 § 1d i § 1e k.k.w., dotyczą widzeń małoletnich z tymczasowo aresztowanym. Przyjęto zasadę, że wniosek o zgodę na widzenie małoletniego z tymczasowo aresztowanym składa przedstawiciel ustawowy małoletniego. Małoletni, nie mając pełnej zdolności do czynności prawnych, nie może bowiem skutecznie składać wniosków procesowych w postępowaniu karnym.

W projektowanym art. 217 § 1e k.k.w. określa się warunki, na jakich małoletni do lat 15 może skorzystać z widzenia z tymczasowo aresztowanym. Zgodnie z art. 105a § 2 k.k.w. osoby w wieku do lat 15 mogą korzystać z widzeń ze skazanym tylko pod opieką osób pełnoletnich. W odniesieniu do widzeń z tymczasowo aresztowanym niezbędna jest w tym zakresie regulacja szczególna. Uwzględniając wprowadzane zasady udzielania oraz odmowy udzielenia zgody na widzenie zaistniała konieczność precyzyjnego określenia kręgu osób, pod opieką których małoletni będzie mógł korzystać z widzenia z tymczasowo aresztowanym oraz wprowadzenia unormowania, które gwarantowałyby możliwość skorzystania przez małoletniego z widzenia w razie np. odmowy zezwolenia na widzenia udzielonej jego rodzicom lub opiekunom. Dlatego też, przede wszystkim przewidziano, że osoba, pod opieką której małoletni do lat 15 korzysta z widzenia z tymczasowo aresztowanym, też musi uzyskać zgodę na to widzenie. Organ procesowy, w dyspozycji którego pozostaje tymczasowo aresztowany, z reguły dysponuje wiedzą o rodzinie i bliskich tymczasowo aresztowanego w stopniu umożliwiającym ocenę, czy widzenie takiej osoby z tymczasowo aresztowanym nie zaburzy prawidłowego toku postępowania karnego. Dopuszczenie osoby obcej do opieki nad małoletnim podczas widzenia z tymczasowo aresztowanym, obligowałoby organ procesowy do prowadzenia ustaleń

w zakresie ewentualnych przeciwwskazań do wydania zgody tej osobie na widzenie. W sytuacji, gdy rodzic, opiekun lub inna pełnoletnia osoba najbliższa dla dziecka nie uzyskali zgody na widzenie, małoletni do lat 15 będzie korzystał z widzenia pod opieką kuratora sądowego. Podobnie wówczas, gdy uprawnieni do opieki nad małoletnim nie mogą lub nie chcą skorzystać z widzenia, małoletni do lat 15 będzie mógł widzieć się z tymczasowo aresztowanym pod opieką kuratora sądowego. Wynagrodzenie i zwrot kosztów kuratora sądowego za udział w widzeniu dziecka z tymczasowo aresztowanym będzie stanowiło element kosztów procesu w sprawie karnej. Wydatek taki, zgodnie z art. 619 k.p.k., tymczasowo wyłoży Skarb Państwa, zaś ostatecznie poniesie skazany, chyba że zostanie zwolniony od ponoszenia kosztów procesu.

W zakresie Kodeksu karnego skarbowego

Projektowane zmiany w obrębie Kodeksu karnego skarbowego mają na celu inkorporowanie do tego kodeksu rozwiązań tożsamyh z dotyczącymi Kodeksu karnego, w celu zapewnienia niezbędnego stopnia systemowej spójności obu ustaw karnomaterialnych.

Projektowana zmiana art. 20 § 2 k.k.s. ma na celu objęcie zawartym w nim odwołaniem do przepisów Kodeksu karnego nowych, wprowadzanych projektem przepisów: art. 58 § 2a, art. 86 § 1a oraz art. 89 § 1a. Przewidziane w nich rozwiązania w pełnym zakresie powinny bowiem znaleźć zastosowanie na etapie wymierzania kar, w tym również kar łącznych, za przestępstwa karnoskarbowe.

Zmiany art. 28 § 2 k.k.s. oraz art. 39 § 1 k.k.s. mają na celu ujednoczenie rozwiązań zawartych w obu kodeksach w zakresie maksymalnego wymiaru kary ograniczenia wolności, orzekanej w ramach instytucji nadzwyczajnego obostrzenia kary lub w ramach instytucji kary łącznej.

Projektowana nowelizacja art. 42 § 1 i 2 k.k.s. prowadzi do rezygnacji, w sposób korespondujący ze zmianami przewidzianymi w tym zakresie w obrębie Kodeksu karnego, z tzw. progów ściśle oznaczonych minimalnego czasu odbywania kary pozbawienia wolności, niezależnego od tego, jaką część wymierzonej kary okres

ten stanowi, których odbycie warunkuje możliwość zastosowania wobec skazanego instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Projekt przewiduje również zmianę art. 128 § 1 k.k.s. wskazującego przepisy Kodeksu postępowania karnego znajdujące zastosowanie do interwenienta i jego pełnomocnika, polegającą na objęciu dyspozycją tego przepisu również art. 540 § 2 k.p.k., a więc przepisu statuującego podstawę wznowienia postępowania karnego ze względu na utratę mocy lub zmianę, wskutek orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, przepisu będącego podstawą orzeczenia.

Zmiana ta ma na celu umożliwienie interwenientowi, który zgodnie z art. 120 § 1 k.k.s. jest stroną w postępowaniu o przestępstwa skarbowe, skorzystania z instytucji wznowienia postępowania karnego w oparciu o podstawę wznowienia zawartą we wskazanym przepisie Kodeksu postępowania karnego, a więc zrównania jego uprawnień z innymi stronami postępowania, których interes prawny, w zakresie nieprowadzącym do pogorszenia sytuacji prawnej oskarżonego, chronić będzie art. 540 § 2 k.p.k. w przewidzianym w projekcie brzmieniu.

W zakresie Kodeksu wykroczeń

W art. 52a k.w. w pkt 1 naprawiono błąd polegający na potraktowaniu przestępstw skarbowych jako kategorii przestępstw. Zaproponowano również zamianę archaicznego już wyrażenia „prawne rozporządzenie organu państwowego” wyrażeniem „akt stanowiący źródło powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej” (pkt 2). Wprowadzone wyrażenie zostało zaczerpnięte z normy konstytucyjnej (art. 87 ust. 1 Konstytucji RP). Dodatkowo, z opisu czynu wyeliminowano znamiona czynności wykonawczej – „publiczne nawoływanie do nieposłuszeństwa” oraz „publiczne pochwalanie przestępstwa skarbowego”.

Celem zmiany art. 82 k.w. i wprowadzenia nowego art. 82a k.w. jest dostosowanie unormowań Kodeksu wykroczeń do obowiązujących przepisów przeciwpożarowych zawartych w ustawie z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1229, ze zm.) oraz ustawie z dnia 24

sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. z 2006 r. Nr 96, poz. 667, ze zm.).

W projekcie proponuje się również zmianę w art. 99 § 1 k.w., polegającą na wykreśleniu pkt 1 i 4, bowiem odpowiedzialność za zachowanie wyczerpujące znamiona określone w tych przepisach została wprowadzona w art. 40 ust. 12 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 204, poz. 2086, ze zm.).

Zgodnie bowiem z definicją zawartą w art. 4 pkt 2 wymienionej ustawy droga to budowla wraz z drogowymi obiektami inżynierskimi, urządzeniami oraz instalacjami, stanowiąca całość techniczno-użytkową, przeznaczoną do prowadzenia ruchu drogowego, zlokalizowaną w pasie drogowym. Natomiast pas drogowy to wydzielony liniami granicznymi grunt z przestrzenią nad i pod jego powierzchnią, w którym są zlokalizowane droga oraz obiekty budowlane i urządzenia techniczne związane z prowadzeniem, zabezpieczeniem i obsługą ruchu, a także urządzenia związane z potrzebami zarządzania drogą. Zgodnie z postanowieniami art. 40 ust. 12 powołanej ustawy, za zajęcie pasa drogowego bez zezwolenia zarządcy drogi lub z przekroczeniem terminu określonego w zezwoleniu, zarządca drogi wymierza karę pieniężną w wysokości 10-krotności opłaty za zajęcie pasa drogowego, natomiast przepisy art. 99 § 1 pkt 1 k.w. stanowią podstawę do nakładania grzywien za zajęcie bez zezwolenia drogi publicznej lub pasa drogowego. Ten stan prawny, dopuszczający kumulację odpowiedzialności administracyjnej i odpowiedzialności za wykroczenia, jest niezgodny z zasadą państwa prawa.

Objęte projektem zmiany art. 109 oraz 117 Kodeksu wykroczeń mają na celu dostosowanie standardów krajowych do wymagań wynikających z członkostwa Polski w Unii Europejskiej oraz stanowią istotny element dla przygotowania Euro 2012 w kontekście szeroko pojętego bezpieczeństwa imprez masowych.

Zmiany w obrębie art. 109 Kodeksu wykroczeń mają na celu umożliwienie pociągnięcia do odpowiedzialności karnej za wykroczenie osób niewywiązujących się

z obowiązków nałożonych ustawą z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858, ze zm.) w zakresie odpowiedzialności za jakość produkowanej wody i konieczności prowadzenia kontroli wewnętrznej. Dyrektywa 98/83/EC z dnia 3 listopada 1998 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. Urz. UE L 330 z dnia 5.12.1998, str. 32; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne rozdz. 15, t. 4, str. 90), oprócz konieczności zagwarantowania właściwej jakości wody, zobowiązała państwa członkowskie do stałego jej monitorowania oraz oceny zagrożeń zdrowotnych wynikających z zanieczyszczeń w niej występujących.

W celu pełnej implementacji dyrektywy 98/83/WE w 2005 r. dokonano nowelizacji ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, zobowiązując w art. 5 ust. 1a przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne do prowadzenia regularnej wewnętrznej kontroli jakości wody. Przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 marca 2007 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. Nr 61, poz. 417) regulują sposób prowadzenia kontroli wewnętrznej przez przedsiębiorcę wodociągowo-kanalizacyjnego, będącej elementem monitoringu prowadzonego przez Państwową Inspekcję Sanitarną. Okres dotychczasowego funkcjonowania tych przepisów wykazał jednak, że nie są one należycie przestrzegane, i wiele przedsiębiorstw nie prowadzi kontroli wewnętrznej lub prowadzi ją w niedostatecznym zakresie. Organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej nie są w stanie wyegzekwować właściwego sposobu postępowania, gdy nie doszło do stwierdzenia naruszeń wymagań higienicznych (woda odpowiada wymaganiom), a jedynie występuje ryzyko, że w związku z brakiem dopełnienia obowiązku systematycznej kontroli wewnętrznej może dojść do ich naruszenia.

Ponadto, zgodnie z art. 2 pkt 21 w związku z art. 2 pkt 4 ustawy, działalność w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę mogą prowadzić jedynie przedsiębiorcy, w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, oraz gminne jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

W praktyce jednak, działalność polegająca na ujmowaniu, uzdatnianiu i dostarczaniu wody prowadzona jest także przez inne podmioty, niebędące gminnymi

jednostkami organizacyjnymi lub przedsiębiorcami, np. przez gospodarstwo pomocnicze przy zakładzie karnym lub jednostkę wojskową. W sytuacji, gdy właściciel takiego urządzenia wodnego zaopatruje nie tylko własne obiekty, ale sprzedaje hurtowo wodę gminie w celu zaopatrzenia okolicznych wsi (czasami kilka tysięcy osób), trudno nie mówić o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę. Obecna konstrukcja przepisów ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków uniemożliwia prowadzenie nadzoru nad takimi podmiotami oraz jakością dostarczanej przez nie wody, jak również pozbawia możliwości penalizacji tego typu praktyki, gdyż nie zawiera stosownych przepisów karnych.

Projekt przewiduje ponadto, dokonując rozdzielenia okoliczności objętych hipotezą art. 109 § 1 k.w. w obecnym brzmieniu, zróżnicowanie zagrożenia ustawowego za czyn polegający na zanieczyszczeniu wody służącej do spożycia przez ludzi oraz czyn polegający na zanieczyszczeniu wody służącej do pojenia zwierząt, znajdującej się poza urządzeniami przeznaczonymi do zaopatrywania ludności w wodę, prowadzące do usunięcia górnego limitu grzywny możliwej do wymierzenia za pierwszy z wymienionych czynów. Dokonanie takiej zmiany uzasadnione jest istotną różnicą przedmiotu ochrony oraz jego wagi w obu wypadkach, co powinno znajdować odzwierciedlenie w zróżnicowanej wysokości zagrożenia ustawowego przewidzianego za czyny w dobra te godzące.

Zmiana art. 117 Kodeksu wykroczeń związana jest z brakiem regulacji prawnych dotyczących wymagań higienicznych, jakim powinny odpowiadać środki transportu przeznaczone do przewozu ludzi. W chwili obecnej, przy tak ogólnym zapisie, jakim jest art. 14 ust 1. ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. Prawo przewozowe (Dz. U. z 2000 r. Nr 50, poz. 601, ze zm.), trudno jest wyegzekwować od właścicieli środków transportu odpowiedni stan porządkowy w autobusach (busach), czy wagonach kolejowych. Wprowadzenie tego przepisu pozwoli sprawniej egzekwować czystość w środkach komunikacji, co jest szczególnie istotne w kontekście zbliżających się mistrzostw Euro 2012 oraz zwiększonej liczby osób odwiedzających Polskę.

Wprowadzenie projektowanych rozwiązań umożliwi organom Państwowej Inspekcji Sanitarnej egzekwowanie przestrzegania przepisów, które w chwili obecnej pozostają *lex imperfecta* ze względu na brak sankcji karnych.

W zakresie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks karny

Projekt przewiduje dodanie do art. 11 ustawy dwóch nowych przepisów, umiejscowionych w § 3 i 4, określających sposób określania wysokości grzywny kwotowej, orzekanej na podstawie przepisów ustaw szczególnych (§ 3) oraz rozstrzygających o dolnej granicy przewidzianej przepisami takich ustaw grzywny kwotowej (§ 4).

W zakresie Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia

W art. 90 § 3 k.p.s.w. powrócono do brzmienia tego przepisu sprzed zmiany dokonanej ustawą z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2006 r. Nr 226, poz. 1648). Nie ma bowiem powodu, aby tryb przyspieszony, określony w przepisach tego Kodeksu, stosować w przypadku ujawnienia wszystkich wykroczeń o charakterze chuligańskim.

W zakresie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary

Projekt przewiduje uzupełnienie katalogu czynów zawartego w art. 16 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, za które podmiot zbiorowy podlega odpowiedzialności na podstawie tej ustawy w wypadku popełnienia przestępstwa przez osobę, o której mowa w art. 3. Zmiana ma charakter dostosowawczy i stanowi następstwo wprowadzenia do Kodeksu karnego nowego typu przestępstwa, określonego w projektowanym art. 165a k.k, kryminalizującego m.in. gromadzenie środków płatniczych i innych wartości w celu finansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

W zakresie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

Uchylenie art. 14 w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie jest następstwem inkorporowania instytucji tzw. dozoru warunkowego do art. 275 k.p.k. (projektowany § 3).

Przepisy przejściowe i końcowe

Przepisy art. 10 – 13 zawierają niezbędne normy przejściowe.

Przepis art. 14 określa sześciomiesięczny termin wejścia w życie ustawy, biegnący od dnia jej ogłoszenia.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Podmioty, na które będzie oddziaływała ustawa

Projekt ustawy oddziałuje na nieoznaczony krąg podmiotów. Rozwiązania przewidziane w projekcie będą wywierać wpływ na wszystkich uczestników postępowania karnego oraz postępowania w sprawach o wykroczenia. Projekt będzie miał przede wszystkim znaczenie dla funkcjonowania sądów, prokuratury oraz Policji.

Ustawa będzie oddziaływała na sędziów, prokuratorów, funkcjonariuszy Policji i organów uprawnionych do prowadzenia postępowania przygotowawczego oraz wnoszenia i popierania oskarżenia przed sądem pierwszej instancji, a także kuratorów sądowych, którzy będą stosowali znowelizowane przepisy Kodeksu karnego i pozostałych objętych nowelizacją ustaw.

2. Wyniki przeprowadzonych konsultacji społecznych

Projekt skonsultowano z Sądem Najwyższym oraz Krajową Radą Sądownictwa.

Projekt ustawy został skierowany do konsultacji społecznych, z udziałem Krajowej Izby Radców Prawnych, Naczelnej Rady Adwokackiej, a także prokuratur oraz sądów apelacyjnych i okręgowych.

W ramach konsultacji projekt ustawy został także przesłany do zaopiniowania Stowarzyszeniu Prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej, Stowarzyszeniu Sędziów Polskich „Iustitia”, Krajowemu Stowarzyszeniu Zawodowych Kuratorów Sądowych, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Polskiemu Towarzystwu Psychiatrycznemu.

Projekt przedstawiono również Komitetowi Ochrony Praw Dziecka oraz Stowarzyszeniu „Razem przeciwko przemocy”.

Sąd Najwyższy, w opinii przygotowanej przez Biuro Studiów i Analiz, w sposób pozytywny odniósł się do celów projektowanej nowelizacji.

W zakresie szczegółowych rozwiązań w opinii zgłoszono m.in. następujące uwagi:

– w odniesieniu do projektowanego art. 10 § 3 k.k. zasygnalizowano, że projektowana zmiana brzmienia tego przepisu, prowadząc do możliwości wymierzenia nieletniemu kary 25 lat pozbawienia wolności, nie jest zasadna z uwagi na zasadę winy, może być natomiast odczytywana jako próba uzasadnienia istnienia w Kodeksie karnym kar niemal bezwzględnie oznaczonych (art. 148 § 2 k.k.);

– w odniesieniu do przewidzianego przez projekt podwyższenia górnej granicy liczby stawek dziennych grzywny podniesiono pogląd, że rozwiązanie takie nie doprowadzi do zwiększenia atrakcyjności tej kary, natomiast „w sposób nie odwołujący się do danych empirycznych z zakresu obecnego zagrożenia przestępczością doprowadza do wzrostu represyjności prawa karnego”;

– w odniesieniu do rozwiązania przewidującego rezygnację z minimalnego okresu odbytej kary pozbawienia wolności jako przesłanki ubiegania się przez skazanego o warunkowe zwolnienie wskazano, że „paradoksalnie propozycja ta może doprowadzić do wzrostu wymierzania kar dłuższych”, z uwagi na dostrzegalną w badaniach empirycznych skłonność sędziów do antycypacji rozmiaru kary, którą skazany rzeczywiście będzie musiał odbyć, i możliwości zaistnienia u sędziów skłonności, wobec uchylecia okresu minimalnego, do podwyższania wysokości orzeczonej kary;

– w odniesieniu do nowych typów przestępstw (proj. art. 202a k.k. i art. 202b k.k.) podniesiono wątpliwości co do znamion użytych w ich opisie, m.in. jednoznaczności znamienia „naga osoba”, jak również celowości posłużenia się w opisie czynu penalizującego utrwalanie treści z udziałem osoby, która na takie utrwalanie nie wyraziła zgody, pojęciem „treści pornograficznych”, zamiast „obcowania płciowego lub innych czynności seksualnych”;

– negatywnie oceniono pozostawienie w Kodeksie postępowania karnego unormowań dotyczących trybu przyspieszonego.

W aktualnej wersji projektu zostały uwzględnione zgłoszone przez Sąd

Najwyższy uwagi, m.in. odnoszące się do projektowanego art. 58 § 3a k.k., jak również art. 43 § 1 k.k., określającego temporalne granice orzekania środków karnych.

Krajowa Rada Sądownictwa na posiedzeniu w dniu 15 maja 2008 r. pozytywnie zaopiniowała projekt ustawy.

Krajowa Izba Radców Prawnych wyraziła generalną aprobatę dla projektu, wskazując że większość proponowanych zmian, usuwających najpoważniejsze błędy obciążające ustawodawstwo karne, jest konieczna i zmierza w dobrym kierunku. W szczególności jako trafne rozwiązania wskazano:

- poszerzenie katalogu czynów zawartego w art. 10 § 2 k.k., za które nieletni sprawca, który dopuścił się przestępstwa po ukończeniu 15 roku życia, może odpowiadać na zasadach określonych w Kodeksie karnym, o zbrodnię kwalifikowanego zgwałcenia z art. 197 § 4 k.k.,

- wprowadzenie możliwości wymierzenia, w ramach instytucji kary łącznej, takiej kary w wysokości 25 lat pozbawienia wolności, w wypadku gdy żadna z łączonych kar nie została wymierzona w tym rozmiarze (proj. art. 86 § 1a k.k.).

Natomiast wśród przedstawionych przez Krajową Izbę Radców Prawnych uwag i postulatów dotyczących projektu, które nie zostały uwzględnione, należy wskazać na następujące:

- Postulat poszerzenia katalogu czynów zawartego w art. 10 § 2 k.k., przy okazji nowelizowania tego przepisu, o czyny z art. 281 i art. 282 k.k. (kradzież rozbójnicza i wymuszenie rozbójnicze).

Postulat ten nie został uwzględniony, gdyż wykracza poza cel nowelizacji w zakresie odnoszącym się do analizowanego przepisu. Celem tym bowiem jest usunięcie oczywistej wady obecnej regulacji, nie zaś istotna rekonstrukcja zakresu jej stosowania.

- Uwaga, że projektowany przepis art. 58 § 2a k.k., wyłączający możliwość orzekania kary ograniczenia wolności we wskazanych w nim wypadkach, współ

z art. 58 § 2 k.k. w obecnym brzmieniu, odnoszącym się do kary grzywny, może prowadzić do sytuacji częstszego orzekania przez sądy kary pozbawienia wolności, wobec niemożności orzeczenia wobec sprawcy kary nieizolacyjnej.

Uwaga została oceniona jako niedająca dostatecznych podstaw do odstąpienia od projektowanego rozwiązania. Nie wydaje się bowiem lepszym rozwiązaniem pozostawienie obecnego stanu normatywnego, w myśl którego nawet zaistnienie okoliczności wskazujących na oczywistą niecelowość orzekania kary ograniczenia wolności nie stoi na przeszkodzie – w płaszczyźnie normatywnej – możliwości orzeczenia tego rodzaju kary.

– Postulat umieszczania tego rodzaju przepisów, jak projektowany art. 58 § 2a k.k., w Kodeksie karnym wykonawczym.

Postulat nie zasługuje na uwzględnienie. Charakter i treści projektowanego przepisu art. 58 § 2a k.k. jednoznacznie wskazuje, że jego adresatem jest sąd orzekający w postępowaniu jurysdykcyjnym, nie zaś organ postępowania wykonawczego.

– Negatywna ocena odstąpienia od systemu parametrycznego przy określaniu wartości mienia w Kodeksie karnym (definicje pojęć „mienie znacznej wartości” oraz „mienie wielkiej wartości” w projektowanym art. 115 § 5 i 6 k.k.), wsparta argumentem, że praktyczne trudności związane ze stosowaniem systemu parametrycznego są mniejsze niż korzyści wynikające z „elastycznego określenia omawianych pojęć”.

Uwaga nie zasługuje na uwzględnienie. Stabilna i niewielka dynamika zmian wskaźnika inflacyjnego w ostatnich latach uzasadnia pogląd o bardzo małym prawdopodobieństwie dezaktualizacji, w stopniu rodzącym niebezpieczeństwo zaistnienia niepożądanych następstw kryminalnopolitycznych, przyjętych wartości kwotowych wyznaczających pojęcia „mienie znacznej wartości” oraz „mienie wielkiej wartości”. System kwotowy określenia wartości mienia znacznie lepiej spełnia wymóg jasności oraz jednoznaczności przepisów prawa karnego niż system parametryczny, stanowiący przejaw posługiwania się, przy wyznaczaniu treści znamienia typu przestępstwa, normą o charakterze blankietowym, która nadto może być traktowana jako przypadek nieuprawnionego cedowania na władzę wykonawczą zadań

ustawodawcy, wyrażonych tradycyjną zasadą *nullum crimen sine lege*, związanych z realizacją obowiązku określenia treści prawa karnego w ustawie (wysokość minimalnego wynagrodzenia określa Prezes Rady Ministrów w drodze rozporządzenia).

– Zastrzeżenia co do redakcji projektowanego nowego typu przestępstwa z art. 165a k.k., wsparte argumentem, że wprowadzenie do jego opisu znamienia celu działania sprawcy może skutkować trudnościami dowodowymi w zakresie wykazania szczególnego psychicznego nastawienia sprawcy – zdaniem podmiotu konsultującego, bardziej zasadna byłaby „penalizacja czynności polegających na finansowaniu takiego przestępstwa, a nie zachowań stanowiących faktyczne czynności przygotowawcze do takiego finansowania”, przy równoczesnym rozważeniu wprowadzenia karalności przygotowania do przestępstwa finansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

Uwaga nie zasługuje na uwzględnienie, gdyż przyjęty w projekcie zakres penalizacji stanowi wyraz realizacji zobowiązań konwencyjnych, wynikających z konwencji ONZ z 1999 r. o zwalczaniu finansowania terroryzmu, a także zaleceń Komitetu Antyterrorystycznego Rady Bezpieczeństwa ONZ, monitorującego przestrzeganie przez państwa członkowskie ONZ Rezolucji Rady Bezpieczeństwa 1373 (2001).

Podkreślić należy, że trudności dowodowe, na które powołuje się podmiot konsultujący, występować mogą w każdym wypadku posłużenia się przez ustawodawcę przy określeniu znamion typu przestępstwa znamionami relacjonowanymi do świadomości sprawcy lub jego psychicznego nastawienia, jednak posłużenie się takimi znamionami niejednokrotnie jest konieczne dla należytego odzwierciedlenia w opisie czynu istoty typizowanego bezprawia.

Proponowane przez podmiot opiniujący rozwiązanie prowadziło do typizowania w postaci sprawczej zachowania, które na gruncie obowiązującego prawa jest traktowane jako pomocnictwo (art. 18 § 3 k.k.) do przestępstwa o charakterze terrorystycznym, a więc w pełnym zakresie objęte jest *de lege lata* kryminalizacją.

– Zastrzeżenia co do redakcji projektowanego przepisu art. 202a § 2 k.k., wsparte argumentem, że w ocenie podmiotu konsultującego realizacja znamion projektowanego występku „może mieć znaczenie w praktyce jedynie w sytuacji, gdy ten, kto sprowadza, przechowuje, posiada wymienione treści, był jednocześnie sprawcą (lub współdziałającym) czynności ich utrwalania bez zgody danej osoby”.

Wyrażona ocena nie jest trafna – w przytoczonym przez podmiot konsultujący wypadku doszłoby do sytuacji pomijalnego zbiegu przestępstw w postaci tzw. współukaranego czynu następczego sprawcy. Projektowane rozwiązanie dotyczyć ma natomiast wypadków, gdy nie zachodzi tożsamość sprawcy realizującego znamiona występuku z art. 202a § 1 k.k. oraz występuku z art. 202a § 2 k.k.

– Uwaga, w odniesieniu do projektowanego typu przestępstwa z art. 202b, że nie stanowi ono przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, i z uwagi na jego charakter powinno być ono umiejscowione w Rozdziale XXIII Kodeksu karnego, grupującym przestępstwa przeciwko wolności oraz uwaga, że przepis ten nie obejmuje wypadków, gdy „nagi wizerunek został utrwalony (...) za pełną aprobatą, wiedzą, świadomością czy zgodą osoby przedstawionej, która jednakże nie zgodziła się na jego dalsze rozpowszechnianie”.

Uwagi te należy ocenić jako nietrafne.

W wypadku projektowanego występuku z art. 202b k.k. pierwszoplanowym przedmiotem ochrony jest obyczajność, co uzasadnia umiejscowienie przepisu w Rozdziale XXV Kodeksu karnego, grupującym przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności.

Odnosząc się do drugiej uwagi, należy wskazać, że rozpowszechnianie obrazu nagiej osoby bez jej zgody, w wypadku gdy obraz ten został utrwalony za wiedzą i zgodą tej osoby, pomimo oczywistej naganności takiego zachowania, nie wydaje się wyczerpywać przesłanek kryminalizacji.

– Krytyka rezygnacji z kary pozbawienia wolności za czyn określony w art. 212 § 1 k.k. oraz uchylecia kwalifikowanego typu przestępstwa zniesławienia dokonanego przy użyciu środków masowego komunikowania (art. 212 § 2 k.k.).

Uwaga nie została uwzględniona, ze względu na jej sprzeczność z racjami projektowanej nowelizacji art. 212 k.k., obszernie przedstawionymi w uzasadnieniu projektu ustawy.

– Zastrzeżenie pod adresem projektowanego brzmienia przepisu art. 52a k.w., z argumentacją, że podobnie jak przepis obowiązujący nie usuwa ono wątpliwości, jaki jest zakres zastosowania zawartego w treści przepisu sformułowania „jeżeli zasięg czynu albo jego skutki nie były znaczne”.

Uwaga nie zasługuje na uwzględnienie. Zakres przywołanego sformułowania, zarówno de lege lata, jak i według projektowanego brzmienia, nie powinien budzić wątpliwości jako odnoszący się do wszystkich odmian wykroczenia, określonych w poszczególnych punktach art. 56a k.w.

Projekt ustawy został również zaopiniowany przez Stowarzyszenie Prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej.

Projektowane zmiany oceniono jako generalnie odpowiadające oczekiwaniom praktyków wymiaru sprawiedliwości, w szczególności popierając projektowane rozwiązania dotyczące poszerzenia katalogu obowiązków możliwych do nałożenia na skazanego w związku z orzeczeniem kary ograniczenia wolności, zmian w obrębie art. 38 § 2 k.k., art. 46 § 1 k.k., art. 78 § 1 k.k. oraz wprowadzenia nowego typu uprzywilejowanego – wypadku mniejszej wagi przestępstwa materialnego fałszerstwa dokumentu (proj. art. 270 § 2a k.k.).

Z uwagami krytycznymi spotkały się natomiast rozwiązania dotyczące uchylenia art. 58 § 4 k.k. (postulat pozostawienia przepisu ograniczonego do sprawcy podobnego występku umyślnego uprzednio skazanego na karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 6 miesięcy bez warunkowego zawieszenia jej wykonania) oraz proj. art. 517c § 3 k.p.k., przewidującego wymóg przesłuchania podejrzanego przez prokuratora, w wypadku zgłoszenia przez podejrzanego w toku postępowania przyspieszonego wniosku o zastosowanie instytucji dobrowolnego poddania się karze (art. 387 § 1 k.p.k.). Z kolei wprowadzenie nowego przepisu do kodeksu karnego wykonawczego – art. 217 § 1a, zostało ocenione jako „rodzące niebezpieczeństwo

nadmiernego sformalizowania postępowania przygotowawczego, zwłaszcza przy wdrożeniu procedury zażaleniowej”, i mogące przyczyniać się do przewlekłości postępowania.

W wypadku uwag i ocen zgłoszonych przez prokuratury i sądy, szczególnie często były analizowane i oceniane, zarówno jako pożądane, jak i krytycznie, projektowane rozwiązania prawnomaterialne oraz związane z nimi zagadnienia dotyczące: katalogu przestępstw z art. 10 § 2 k.k., wprowadzenia instytucji niepodlegania karze w wypadku tzw. usprawiedliwionego przekroczenia granic obrony koniecznej (proj. art. 25 § 3 k.k.), podwyższenia maksymalnej liczby stawek dziennych grzywny (proj. art. 33 § 1 k.k.), poszerzenia zakresu obowiązków możliwych do nałożenia na sprawcę w związku z orzeczeniem kary ograniczenia wolności (proj. art. 36 § 2 k.k.) rezygnacji z instytucji występku chuligańskiego, modyfikacji w zakresie środka karnego z art. 46 § 1 k.k., odstąpienia od systemu parametrycznego i wprowadzenia systemu kwotowego przy określaniu wartości mienia (proj. art. 115 § 5 i 6 k.k.), rezygnacji z typu przestępstwa z art. 132a k.k., oraz formuły nowych typów przestępstw, przewidzianych przez proj. art. 202a i art. 202b k.k.

W odniesieniu do przepisów Kodeksu postępowania karnego oraz Kodeksu karnego wykonawczego takim analizom oraz ocenom poddawane były m.in. rozwiązania dotyczące: obserwacji psychiatrycznej (proj. art. 203 k.p.k.), formuły przepisów art. 247 § 1 k.p.k., art. 263 § 4 k.p.k. oraz art. 297 k.p.k., kształtu postępowania przyspieszonego (proj. przepisy rozdziału 54a k.p.k.) oraz nowe przepisy art. 217 § 1a – 1e k.k.w.

Ostateczna wersja projektu ustawy uwzględnia wiele spośród zgłoszonych przez sądy i prokuratury uwag, m.in. uwagi dotyczące określenia maksymalnej liczby stawek dziennych grzywny w art. 38 § 2 k.k. oraz modyfikacji art. 59 § 1 k.k., w celu objęcia jego dyspozycją pozakodeksowych przestępstw zagrożonych wyłącznie karą grzywny.

Projekt nowelizacji został przedstawiony Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, która na posiedzeniu w dniu 23 lipca 2008 r. nie zgłosiła uwag do projektu.

3. Skutki finansowe i społeczno-gospodarcze ustawy

Projektowana ustawa nie spowoduje skutków na rynku pracy, w sferze konkurencyjności wewnętrznej i zewnętrznej gospodarki oraz pozostanie bez wpływu na sytuację i rozwój regionalny.

Analizując skutki społeczne oraz finansowe projektowanej ustawy, należy zaakcentować następujące okoliczności.

Przewidziana w projekcie ustawy rezygnacja z progu ściśle oznaczonego minimalnego czasu odbywania kary pozbawienia wolności, będącego obecnie warunkiem sine qua non udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia, wpłynie na liczbę skazanych odbywających karę pozbawienia wolności.

W 2007 r. sądy penitencjarne wydały 58.739 orzeczeń w przedmiocie warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty orzeczonej kary pozbawienia wolności, w tym 23.673 orzeczeń o udzieleniu warunkowego zwolnienia i 35.066 postanowień o odmowie udzielenia warunkowego zwolnienia. Warunkowego zwolnienia sądy udzieliły zatem w 40,3% rozpoznawanych spraw.

W 2007 r. sądy penitencjarne wydały 3.131 orzeczeń w przedmiocie warunkowego zwolnienia wobec skazanych powracających do przestępstwa (art. 78 § 2 k.k.), w tym 852 orzeczenia o udzieleniu warunkowego zwolnienia i 2.279 orzeczeń o odmowie udzielenia warunkowego zwolnienia.

Z kolei wobec skazanych w warunkach art. 64 § 1 k.k. sądy wydały 8.529 orzeczeń w przedmiocie warunkowego zwolnienia, w tym 2.304 o udzieleniu i 6.225 o odmowie udzielenia warunkowego zwolnienia. Odsetek zatem udzielonych warunkowych zwolnień skazanym w warunkach powrotu do przestępstwa określonych w art. 64 k.k. wyniósł 27%.

De lege lata, skazani na kary do 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz skazani w warunkach powrotu do przestępstwa określonych w art. 64 § 1 i § 2 k.k. na kary do

1 roku pozbawienia wolności, w ogóle nie mogą korzystać z dobrodziejstwa instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia.

W 2007 r., jak wynika z informacji Centralnego Zarządu Służby Więziennej, zakończono wykonywanie kary pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym 6 miesięcy wobec 14.073 skazanych. W ubiegłym roku zakończono również wykonywanie kary pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym 1 roku wobec 3.735 skazanych określonych w art. 64 § 1 i 2 kk.

Jeżeli odsetek udzielonych warunkowych zwolnień w odniesieniu do obu kategorii skazanych utrzymywać się będzie na tym samym poziomie, przyjąć można, że rezygnacja ze ściśle oznaczonego minimalnego czasu 6 miesięcy odbytej kary pozbawienia wolności skutkować będzie tym, że z dobrodziejstwa instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia skorzysta, w ciągu roku, 5.671 skazanych ($14.073 \times 40,3\%$).

Jeżeli odsetek udzielanych warunkowych zwolnień skazanym określonym w art. 64 k.k. utrzyma się na tym samym poziomie, przyjąć można, że z dobrodziejstwa tej instytucji skorzysta, w ciągu roku, 1008 skazanych ($3.735 \times 27\%$).

Uelastycznienie zatem przesłanek udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty orzeczonej kary pozbawienia wolności skutkowałoby warunkowym zwolnieniem, w ciągu roku, 6.679 skazanych.

W 2007 r. całkowity koszt miesięcznego utrzymania w zakładzie karnym jednego osadzonego wynosił 1941 zł.

Utrzymanie zatem, przez okres 6 miesięcy, populacji 5.671 osadzonych kosztowało budżet państwa 66 044 466 zł ($5671 \text{ skazanych} \times 1941 \text{ zł} \times 6 \text{ miesięcy}$). Warunkowe zwolnienie takiej liczby skazanych, po odbyciu przez nich połowy kary, tj. po 3 miesiącach, skutkowałoby oszczędnością 33 022 233 zł ($5.671 \text{ skazanych} \times 1941 \text{ zł} \times 3 \text{ miesiące}$).

Powyższe oszacowanie oparte jest na założeniu, że wobec wszystkich spośród 5.671 skazanych orzeczono karę 6 miesięcy pozbawienia wolności.

Koszt utrzymania populacji 1008 osadzonych przez okres roku wyniósł 23 478 336 zł (1008 skazanych x 1941 zł x 12 miesięcy).

Warunkowe zwolnienie takiej liczby skazanych po upływie 2/3 kary (przy założeniu, że wszyscy skazani zostali na karę 1 roku pozbawienia wolności w warunkach powrotu do przestępstwa określonych w art. 64 § 1 k.k.) skutkowałoby oszczędnością w kwocie 7 826 112 zł. Wyliczenie to wynika z następującego zestawienia: 23 478 336 zł (roczny koszt utrzymania populacji 1008 osadzonych) – 15 652 224 zł (koszt utrzymania populacji 1008 osadzonych przez okres 8 miesięcy tj. 2/3 kary) = 7 826 112 zł.

Warunkowe zwolnienie 1008 skazanych po upływie 3/4 orzeczonej kary (przy założeniu, że wszyscy skazani zostali na karę 1 roku pozbawienia wolności w warunkach powrotu do przestępstwa określonych w art. 64 § 2 k.k.) skutkowałoby, dla budżetu państwa, oszczędnością 5 869 584 zł. Wyliczenie to przedstawia się następująco: 23 478 336 zł (roczny koszt utrzymania populacji 1008 osadzonych) – 17 608 752 zł (koszt utrzymania populacji 1008 osadzonych przez okres 9 miesięcy, tj. 3/4 kary) = 5 869 584 zł.

Szacowane zatem oszczędności w wydatkach budżetu państwa, wynikające z wejścia w życie projektowanych rozwiązań dotyczących warunkowego przedterminowego zwolnienia, wyniosą od 38 891 817 zł (suma oszczędności wynikających z warunkowego zwolnienia 5.761 osadzonych po odbyciu połowy orzeczonej kary 6 miesięcy pozbawienia wolności tj. 33 022 233 zł i 1008 osadzonych po odbyciu 3/4 orzeczonej kary 1 roku pozbawienia wolności, tj. 5 869 584 zł) do 40 848 345 zł (suma oszczędności wynikających z warunkowego zwolnienia 5.761 osadzonych po odbyciu połowy z orzeczonej kary 6 miesięcy pozbawienia wolności, tj. 33 022 233 zł i 1008 osadzonych po odbyciu 2/3 orzeczonej kary 1 roku pozbawienia wolności, tj. 7 826 112 zł).

Do oceny skutków projektowanej regulacji, w zakresie dotyczącym warunkowego przedterminowego zwolnienia, istotny jest również fakt, iż według stanu na dzień 31 grudnia 2007 r. liczba orzeczeń oczekujących na wykonanie wobec skazanych na karę nieprzekraczającą 6 miesięcy pozbawienia wolności wynosiła 27.022. Natomiast liczba orzeczeń oczekujących na wykonanie wydanych wobec

skazanych określonych w art. 64 k.k. wynosiła 9.506.

Projektowane rozwiązanie zmierzające do uelastycznienia stosowania instytucji warunkowego przedterminowego zwolnienia z pewnością wpłynie na ograniczenie utrzymującego się zjawiska przeludnienia zakładów karnych, a także przyczyni się do zmniejszenia liczby niewykonywanych orzeczeń o karze pozbawienia wolności.

Trudno określić wpływ projektowanych regulacji dotyczących warunkowego zwolnienia na poziom bezpieczeństwa.

W 2007 r. sądy penitencjarne odwołały 3.179 warunkowych zwolnień z powodu popełnienia przez skazanego kolejnego przestępstwa lub naruszenia porządku prawnego w inny sposób, co stanowiło 13,4% wszystkich udzielonych w 2007 r. warunkowych zwolnień.

Zakładając, że odsetek odwołań warunkowych zwolnień, z powodu popełnienia przestępstwa lub naruszenia porządku prawnego w inny sposób, utrzyma się na tym samym poziomie, to można przyjąć, że spośród 6.679 skazanych na kary do 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz skazanych, określonych w art. 64 § 1 i 2 k.k. na kary do 1 roku pozbawienia wolności, 895 popełni kolejne przestępstwo lub naruszy porządek prawny w inny sposób, co skutkować będzie odwołaniem warunkowego zwolnienia (6.679 x 13,4%).

Trudno przewidzieć, w jaki sposób projektowana nowelizacja dotycząca kary ograniczenia wolności wpłynie na liczbę odbywających karę pozbawienia wolności, choć zaistnienie takiego wpływu jest prawdopodobne. Celem projektowanych rozwiązań w tym zakresie jest m.in. usprawnienie wykonywania kary ograniczenia wolności poprzez uproszczenie dotychczasowych procedur, a tym samym wzmocnienie funkcji prewencyjnych i represyjnych tej kary, tak aby mogła ona stanowić realną alternatywę dla kary pozbawienia wolności.

Należy przypuszczać, że największy wpływ na wzrost zainteresowania zatrudnieniem skazanych przez określone w projekcie podmioty wywrze fakt ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów związanych z ubezpieczeniem skazanych od następstw nieszczęśliwych wypadków.

Przy oszacowaniu kosztów ubezpieczenia skazanych od następstw nieszczęśliwych wypadków przyjęto obowiązującą w 2007 r. kwotę 2,68 zł jako

miesięczny koszt ubezpieczenia jednego skazanego.

W 2007 r. wykonywano karę ograniczenia wolności, orzeczoną za przestępstwa i wykroczenia, w 102.184 sprawach (71.947 + 30.237), w formie nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne (nie wliczając w to potrąceń za pracę z art. 35 § 2 k.k.). W tym samym czasie wykonywano 17.536 spraw (14.317 + 3.219) związanych z wykonywaniem pracy społecznie użytecznej w zamian za nieuiszczoną grzywnę. W sumie karę ograniczenia wolności oraz pracę społecznie użyteczną wykonywano w 2007 r. w 119.720 sprawach¹⁾.

Należy wskazać, że średni wymiar kary ograniczenia wolności orzeczonej w postępowaniu karnym wynosi 6 miesięcy. Jednakże, także uśredniając okres trwania postępowania wykonawczego, wykonanie kary ograniczenia wolności trwa dwukrotnie dłużej, a zatem zasadne jest przyjęcie, że wykonywanie orzeczenia w takiej sprawie trwa około 12 miesięcy.

Ten fakt potwierdzają dane statystyczne, z których wynika, że w 2007 r. orzeczono 49.700 kar ograniczenia wolności²⁾, a wykonywano w tym czasie 102.184 tego typu kar (czyli dwukrotnie więcej).

W postępowaniu w sprawach o wykroczenia wymiar kary ograniczenia wolności jest znacznie niższy (1 miesiąc), jednakże i w tym przypadku należy przyjąć, że wykonanie obowiązku pracy w wymiarze od 20 do 40 godzin może zająć około 3 miesięcy.

Przyjmując zatem powyższe założenia, należy dokonać następujących obliczeń.

1. Wykonywanie kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej w postępowaniu karnym zajmuje średnio około 12 miesięcy. Przy przyjęciu zatem, że kara taka wykonywana była w 2007 r. wobec 86.264 osób (71.947 + 14.317), koszt roczny ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków takich skazanych wyniesie 2 774 250,24 zł (86.264 x 12 x 2,68 zł), przy przyjęciu, że w 2008 r. i następnych latach orzekanie kary ograniczenia wolności oscylowało będzie na dotychczasowym poziomie 11–13% wszystkich orzekanych kar.

¹⁾ dane pochodzą z MS – Wydział Statystyki MS – S10r SPRAWOZDANIE z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej w sądzie rejonowym za 2007 rok.

²⁾ dane pochodzą z MS – Wydział Statystyki MS – S6r SPRAWOZDANIE w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji wg właściwości rzeczowej w sądzie rejonowym za 2007 rok.

2. Wykonywanie kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej w postępowaniu w sprawach o wykroczenia zajmuje średnio około 3 miesięcy. Przy przyjęciu zatem, że kara taka wykonywana była w 2007 r. wobec 33.456 osób (30.237 + 3.219), koszt roczny ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków takich ukaranych wyniesie 268 986,24 zł, przy przyjęciu, że w 2008 r. i latach następnych kary tego rodzaju orzekane będą na podobnym poziomie.

Podsumowując, ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych i ukaranych karą ograniczenia wolności bądź pracą społecznie użyteczną może kosztować Skarb Państwa około 3 043 236 (2 774 250 + 268 986) zł, przy dodatkowym założeniu, że przyjęta do powyższych wyliczeń stawka 2,68 zł pozostanie na tym samym poziomie, co w wypadku wzrostu inflacji może być wątpliwe.

Projektowana ustawa może pociągnąć za sobą skutki finansowe dla budżetów jednostek samorządu terytorialnego, polegające na zwiększeniu wydatków finansowanych z budżetów gmin, a związanych z czynnościami organów gminy w zakresie wykonywania kary ograniczenia wolności, w szczególności określonych w projektowanym art. 58 k.k.w. Ewentualne wydatki z tego tytułu, choć jak można przypuszczać nie będą wysokie, są niemożliwe do oszacowania, a pozostawać będą w ścisłej zależności zarówno od sposobu organizacji czynności organów gminy, jak i ich zakresu, związanego również z liczbą udostępnionych miejsc pracy dla skazanych odbywających karę ograniczenia wolności.

Kara ograniczenia wolności w proponowanych rozwiązaniach spowoduje wystąpienie pozytywnych skutków społecznych i gospodarczych.

Praca wykonywana w ramach kary ograniczenia wolności lub w zamian nieuiszczonej grzywny służy bowiem społeczeństwu, w szczególności społeczności lokalnej, na rzecz której jest bezpłatnie wykonywana. Sprzyja to budowaniu ładu społecznego oraz społeczeństwa obywatelskiego.

5. Zainteresowanie pracami nad projektem ustawy

Projekt niniejszej ustawy został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej z chwilą przekazania tego projektu do uzgodnień z członkami Rady Ministrów.

Nie zostały wniesione zgłoszenia zainteresowania tym projektem w trybie ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414).

6. Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Projektowana regulacja jest zgodna z prawem Unii Europejskiej.

**Rozporządzenie
Ministra Sprawiedliwości
z dnia**

w sprawie trybu postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne oraz pracę społecznie użyteczną

Na podstawie art. 56a § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, ze zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa tryb postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne oraz pracę społecznie użyteczną, minimalną i maksymalną sumę ubezpieczenia, na którą umowa taka może zostać zawarta, podmioty uprawnione do zawierania umów ubezpieczenia oraz termin zawierania umów.

§ 2. Ubezpieczeniem następstw nieszczęśliwych wypadków jest objęty skazany wykonujący nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne lub pracę społecznie użyteczną, która jest wykonywana na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu, w czasie wykonywania pracy.

§ 3. 1. Minimalna suma ubezpieczenia skazanego, o którym mowa w § 2, w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte umową

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1997 r. Nr 160, poz. 1083, z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 60, poz. 701, Nr 120, poz. 1268 i Nr 122, poz. 1318, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, Nr 111, poz. 1194 i Nr 151, poz. 1686, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, Nr 121, poz. 1033 i Nr 200, poz. 1679, z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 142, poz. 1380 i Nr 179, poz. 1750 oraz z 2004 r. Nr 93, poz. 889, Nr 210, poz. 2135 i Nr 240, poz. 2405, Nr 243, poz. 2426, Nr 273, poz. 2703 oraz z 2005 r. Nr 163, poz. 1363., Nr 178, poz.1479.

ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków, stanowi 250% minimalnego wynagrodzenia za pracę, obowiązującego w dacie zawierania umowy ubezpieczenia.

2. Maksymalna suma ubezpieczenia skazanego, o którym mowa w § 2, w odniesieniu do jednego zdarzenia, którego skutki są objęte umową ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków, stanowi 1250% minimalnego wynagrodzenia za pracę, obowiązującego w dacie zawierania umowy ubezpieczenia.

§ 4. Podmiotem uprawnionym do zawierania umów ubezpieczenia jest dyrektor sądu okręgowego, w okręgu którego jest wykonywana przez skazanego nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne lub praca społecznie użyteczna.

§ 5. 1. Dyrektor sądu okręgowego zawiera umowę ubezpieczenia, o którym mowa w § 2 na cały rok kalendarzowy, na ogólnych zasadach przewidzianych w ustawie Prawo o zamówieniach publicznych, nie później niż do dnia 31 grudnia roku poprzedzającego rok, na który ma zostać zawarta umowa ubezpieczenia.

2. Liczba osób objętych ubezpieczeniem w danym roku kalendarzowym jest wskazywana przez prezesa sądu okręgowego, nie później niż do dnia 15 grudnia roku poprzedzającego rok, na który ma zostać zawarta umowa ubezpieczenia. Prezes sądu okręgowego wskazuje liczbę osób objętych ubezpieczeniem na podstawie liczby skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne lub pracę społecznie użyteczną do 31 października roku poprzedzającego rok, na który ma zostać zawarta umowa ubezpieczenia.

3. Dyrektor sądu okręgowego jest zobowiązany do zachowania ciągłości ubezpieczenia, o którym mowa w § 2.

§ 6. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Minister Sprawiedliwości

Uzasadnienie

Projekt rozporządzenia stanowi wykonanie delegacji ustawowej przewidzianej w art. 56a § 2 Kodeksu karnego wykonawczego (przepis wprowadzony jest projektem ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny, ustawy – Kodeks karny skarbowy, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw).

Planowane rozporządzenie reguluje tryb postępowania przy zawieraniu przez podmioty uprawnione umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne oraz pracę społecznie użyteczną, minimalną i maksymalną sumę ubezpieczenia, na którą umowa taka może zostać zawarta, podmioty uprawnione do zawierania umów ubezpieczenia oraz termin zawierania umów.

Zgodnie z § 5 obowiązującego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 marca 2004 r. w sprawie podmiotów, w których jest wykonywana kara ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna (Dz. U. Nr 56, poz. 544), obowiązek ubezpieczenia skazanych w zakresie następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej z tytułu wyrządzenia osobie trzeciej szkody przy wykonywaniu pracy, spoczywa na podmiocie, w którym wykonywana jest praca. Koszty ubezpieczenia pokrywa podmiot, w którym wykonywana jest praca. Obecnie podmiot ten ponosi także koszty związane z poddaniem skazanych badaniom lekarskim, wyposażeniem w odzież ochronną i obuwiu robocze oraz zapewnieniem środków ochrony indywidualnej, przeszkoleniem w pełnym zakresie z przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, wypłaty zryczałtowanego wynagrodzenia pracowników itd. (§ 11 cyt. rozporządzenia Rady Ministrów).

Ponoszenie wskazanych kosztów przez podmiot, w którym nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne i praca społecznie użyteczna jest wykonywana, stanowi jedną z najważniejszych przeszkód w realnym wykonaniu kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej.

Z tego względu proponuje się zmianę § 4 ust. 3 obecnie obowiązującego rozporządzenia (vide: § 4 ust. 3 projektu *rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości*

w sprawie podmiotów, w których jest wykonywana kara ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna”) oraz obciążenie kosztami ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków Skarbu Państwa.

Zgodnie z proponowanym art. 56a § 1 Kodeksu karnego wykonawczego, koszty związane z ubezpieczeniem następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne i prace społecznie użyteczną ponosi Skarb Państwa.

Ubezpieczenie to ma na celu eliminację skutków i roszczeń wynikających z nieszczęśliwych wypadków, mogących mieć miejsce podczas wykonywania przez skazanych pracy.

W planowanej regulacji pominięto obowiązek ubezpieczenia skazanych wykonujących pracę w zakresie odpowiedzialności cywilnej za wyrządzoną podczas wykonywania kary szkodę. W przypadku, gdy skazany podczas wykonywania pracy dopuści się umyślnego zniszczenia mienia, odpowiadać będzie za popełnienie przestępstwa z art. 288 Kodeksu karnego lub wykroczenia z art. 124 Kodeksu karnego wykonawczego, co rodzi także zobowiązanie sprawcy do naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem.

Objęcie ubezpieczeniem skazanych w zakresie OC skutkować może w praktyce przejściem odpowiedzialności cywilnej przez firmę ubezpieczeniową, która tego rodzaju sytuacje będzie musiała uwzględnić, ustalając wysokość stawki ubezpieczenia.

Skutki wejścia w życie rozporządzenia, obejmującego obowiązkowe ubezpieczenie w zakresie następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej za szkody wyrządzone przez skazanych podczas wykonywania pracy byłyby dla budżetu państwa zdecydowanie wyższe, niż przy rozwiązaniu przyjętym w projekcie (tj. pozostawieniu tylko ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków).

W § 2 regulacja określa krąg podmiotów, które podlegają planowanemu ubezpieczeniu. Wskazuje także dwie przesłanki, które muszą wystąpić obligatoryjnie, aby można było w przypadku osoby skazanej zawrzeć umowę ubezpieczenia, tj. praca jest wykonywana na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu oraz ubezpieczenie obejmuje skazanych tylko w czasie wykonywania pracy.

Nie poszerzono zakresu obowiązywania ubezpieczenia na czas „drogi do pracy” i „drogi z pracy”, gdyż praca wykonywana jako kara ograniczenia wolności lub praca społecznie użyteczna, nie jest pracą w rozumieniu Kodeksu pracy.

Projekt wprowadza w § 3 ust. 1 pojęcie minimalnej i maksymalnej sumy ubezpieczenia, określając jednocześnie ich poziom co do jednego zdarzenia losowego, na kwoty stanowiące odpowiednio równowartość 250% i 1250% minimalnego wynagrodzenia za pracę, obowiązującego w dacie zawierania umowy ubezpieczenia.

Przyjęcie wartości procentowej (określonej jako minimalnej i maksymalnej sumy ubezpieczenia) w stosunku do wynagrodzenia minimalnego zapewni wzrost realnej kwoty ubezpieczenia bez konieczności nowelizacji rozporządzenia.

Dotychczasowa praktyka ubezpieczeń osób odbywających karę pozbawienia wolności w warunkach zakładu karnego wskazuje, że wysokość kwoty ubezpieczenia wynosi od 2 000 złotych do 5 000 złotych. Na podstawie wskazanych kwot ubezpieczenia, w § 3 projektu ustalono minimalną sumę ubezpieczenia na 250% minimalnego wynagrodzenia, co stanowi obecnie kwotę około 2 000 złotych. Ustalając maksymalną sumę ubezpieczenia na 1 250% minimalnego wynagrodzenia, co stanowi obecnie kwotę około 10 000 złotych, miano na uwadze, z jednej strony konieczność ograniczenia wydatków ponoszonych przez Skarb Państwa, z drugiej zaś konieczność uwzględnienia przy ustalaniu sumy ubezpieczenia specyfiki wykonywanej pracy i związanego z tym ryzyka zaistnienia nieszczęśliwych wypadków i potencjalnych ich skutków.

Określona w regulacji suma ubezpieczenia powinna zapewnić niezbędną rekompensatę finansową dla skazanego wykonującego nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne lub pracę społecznie użyteczną, w przypadku zaistnienia zdarzenia losowego o znamionach nieszczęśliwego wypadku.

Podmiotem uprawnionym do zawierania umów ubezpieczenia jest dyrektor sądu okręgowego. Działa on jako organ kierujący gospodarką finansową danego sądu, zgodnie z art. 179 ustawy z dnia 27 lipca 2001r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, z późn. zm.) – reprezentując tym samym Skarb Państwa.

Dyrektor sądu okręgowego winien zabezpieczyć w budżecie środki finansowe na pokrycie kosztów ubezpieczenia. Zawierając umowę ubezpieczenia, kieruje się przy tym wskazaniem § 5 rozporządzenia, tj. ogólnymi zasadami wynikającymi z ustawy Prawo o zamówieniach publicznych, liczbą osób objętych ubezpieczeniem – wg liczby skazanych z poprzedniego roku kalendarzowego, podaną przez prezesa sądu okręgowego. Dyrektor sądu okręgowego został także, w planowanym ust. 3 § 5, zobowiązany do zachowania ciągłości ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych, wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne lub pracę społecznie użyteczną.

Nałożenie na sąd obowiązku ubezpieczenia skazanych wykonujących karę ograniczenia wolności w zakresie następstw nieszczęśliwych wypadków ma na celu eliminację ich skutków oraz roszczeń z nich wynikających w przypadku ich zaistnienia, podczas wykonywania pracy przez skazanych.

Projekt wprowadza terminy, do których zachowania został zobligowany dyrektor sądu okręgowego oraz prezes sądu okręgowego.

W przypadku prezesa sądu okręgowego, w § 5 ust. 1, wprowadzono termin do jakiego ma wskazać liczbę osób objętych ubezpieczeniem w danym roku kalendarzowym, określając go na 15 grudnia roku poprzedzającego rok, na który ma zostać zawarta umowa ubezpieczenia.

Końcowy termin zawarcia umowy ubezpieczenia, określono dla dyrektora sądu okręgowego, w § 5 ust. 1, na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok, na który ma zostać zawarta umowa ubezpieczenia.

Liczba osób objętych ubezpieczeniem w danym roku kalendarzowym jest wskazywana - przez prezesa, na podstawie ust. 2 § 5 - na podstawie liczby skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne i pracę społecznie użyteczną do 31 października roku poprzedzającego rok, na który ma zostać zawarta umowa ubezpieczenia.

Proponowane terminy pozwolą na przedsięwzięcie przez dyrektora sądu okręgowego prawidłowych działań w zakresie ubezpieczenia, a także dadzą gwarancję rzetelności dokonanych obliczeń. Data 31 października roku poprzedzającego rok, na który ma zostać zawarta umowa ubezpieczenia, wskazana w § 5 ust. 2 projektu

koreluje z datą określoną § 2 ust. 1 projektu *rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie podmiotów, w których jest wykonywana kara ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna*.

Regulacje te zapewnić powinny sprawne wykonywanie czynności związanych z zawarciem umowy ubezpieczenia, a co za tym idzie również zagwarantować skazanym podstawowe prawa związane z ochroną życia i zdrowia.

Alternatywne rozwiązanie, polegające na możliwości tymczasowego ponoszenia kosztów ubezpieczenia przez podmioty, w których będzie wykonywana nieodpłatna, kontrolowana praca na cele społeczne i praca społecznie użyteczna, a następnie zwrotu poniesionych kosztów przez Skarb Państwa (jako refundacja) podniosłaby znacznie ogólne koszty ubezpieczenia (ponoszone ostatecznie przez Skarb Państwa).

Przeciwko przedstawionemu rozwiązaniu przemawia również fakt, iż wydatkowanie – nawet niewielkich kwot pieniężnych – przez podmioty, takie jak np. fundacje, stowarzyszenia, organizacje niosące pomoc charytatywną, które nie prowadzą własnej działalności gospodarczej i nie posiadają własnych dochodów, będzie stanowić dla wskazanych podmiotów w rzeczywistości poważny problem, którego skutkiem mogła by być odmowa zatrudnienia skazanych.

Przy wyborze formy ponoszenia kosztów przez Skarb Państwa kierowano się przede wszystkim przesłanką urealnienia wykonania kary ograniczenia wolności oraz zminimalizowaniem kosztów ponoszonych przez budżet państwa.

Wejście w życie planowanego rozporządzenia wywoła skutki finansowe dla budżetu państwa, które mogą wynosić od około 1 500 000 złotych do około 3 000 000 złotych w skali roku.

Przy ustalaniu tej wartości wzięto pod uwagę dotychczas zawierane umowy ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków przez dyrektorów zakładów karnych w stosunku do osób odbywających karę pozbawienia wolności. Kwoty ubezpieczenia w przeliczeniu na jedną osobę kształtują się w przedziale: 0,23 złote – 2,68 złotych na jeden miesiąc ubezpieczenia.

Z danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że liczba wykonywanych kar ograniczenia wolności polegających na wykonywaniu

nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, orzeczonych za przestępstwa i wykroczenia w 2005 r., wynosiła łącznie: 126 466. Na podstawie zgromadzonych danych statystycznych nie można jednak określić dokładnej ilości orzeczonych kar i ich wysokości (konkretna ilość miesięcy) oraz liczby ich wykonań.

Wobec powyższego do obliczeń szacunkowych przyjęto ogólną liczbę orzeczonych kar ograniczenia wolności w 2005 r., która wyniosła 69 111 (łącznie za przestępstwa i wykroczenia). W poszczególnych przedziałach, podana ilość kształtuje się w następujący sposób:

1. kara ograniczenia wolności orzeczona w przedziale do 3 miesięcy – liczba orzeczeń: 6 818,
2. kara ograniczenia wolności orzeczona w przedziale od 3 do 6 miesięcy – liczba orzeczeń: 31 967,
3. kara ograniczenia wolności orzeczona w przedziale od 6 do 12 miesięcy – liczba orzeczeń: 30 326.

Liczba wydanych postanowień w przedmiocie zamiany kary grzywny na pracę społecznie użyteczną w 2005 r. wynosiła 28 437 (22 352 w związku z przestępstwami i 6 085 w związku z wykroczeniami).

Do wyliczeń przyjęto najwyższą stawkę ubezpieczenia, wynikającą z ubezpieczenia skazanych odbywających karę ograniczenia wolności, tj. wartość: 2,68 złotych na jeden miesiąc ubezpieczenia za jednego skazanego.

Koszt ubezpieczenia skazanych, przy uwzględnieniu podanej najwyższej stawki ubezpieczenia kształtuje się w następujący sposób:

1. na karę ograniczenia wolności w przedziale do 3 miesięcy wynosi: 54 816,72 złotych (6 818 orzeczeń x 2,68 złotych x 3 miesiące)
2. na karę ograniczenia wolności w przedziale od 3 do 6 miesięcy wynosi: 514 029,36 złotych (31 967 orzeczeń x 2,68 złotych x 6 miesięcy)
3. na karę ograniczenia wolności w przedziale od 6 do 12 miesięcy wynosi: 975 284,16 zł. (30 326 orzeczeń x 2,68 złotych x 12 miesięcy),

co daje łączną kwotę: 1 544 130,24 złotych w okresie jednego roku kalendarzowego.

Dla wyliczeń przyjęto we wszystkich przedziałach orzeczonej kary ograniczenia wolności, maksymalną liczbę miesięcy, tj. odpowiednio: 3, 6 i 12 miesięcy.

Przy przyjęciu wielkości 126 466 wykonywanych w 2005 r. kar ograniczenia wolności (94 307 za przestępstwa i 32 159 za wykroczenia) oraz zasad liczenia kosztów szacunkowych, jak wyżej, kwota maksymalnego obciążenia Skarbu Państwa nie przekroczy 3 119 099,24 złotych (94 307 orzeczeń x 2,68 złotych x 12 miesięcy - wynosi: 3 032 913,12 złotych przy przestępstwach oraz 32 159 orzeczeń x 2,68 złotych x 1 miesiąc wynosi - 86 186,12 złotych przy wykroczeniach).

Wejście w życie rozporządzenia nie spowoduje natomiast konieczności zatrudnienia dodatkowych osób w sądach, gdyż czynności zawarcia umowy ubezpieczenia wejdą w zakres obowiązków dyrektora sądu okręgowego.

**Rozporządzenie
Ministra Sprawiedliwości**
z dnia

**w sprawie podmiotów, w których jest wykonywana kara ograniczenia wolności oraz
praca społecznie użyteczna**

Na podstawie art. 58 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557, ze zm.¹⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie reguluje tryb wyznaczania przez właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta zwanych dalej „właściwym organem gminy” podmiotów, dla których organ gminy, powiatu lub województwa jest organem założycielskim, w których wykonywana jest kara ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna, organizowania miejsc pracy oraz czynności tych podmiotów, a także wskazanych za ich zgodą przez właściwy organ gminy innych państwowych lub samorządowych jednostek organizacyjnych, podmiotów prawa handlowego z wyłącznym udziałem skarbu państwa, gminy, powiatu lub województwa, placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, placówek służby zdrowia, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, fundacji, stowarzyszeń

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 1997 r. Nr 160, poz. 1083, z 1999 r. Nr 83, poz. 931, z 2000 r. Nr 60, poz. 701, Nr 120, poz. 1268 i Nr 122, poz. 1318, z 2001 r. Nr 98, poz. 1071, Nr 111, poz. 1194 i Nr 151, poz. 1686, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, Nr 121, poz. 1033 i Nr 200, poz. 1679, z 2003 r. Nr 111, poz. 1061, Nr 142, poz. 1380 i Nr 179, poz. 1750 oraz z 2004 r. Nr 93, poz. 889, Nr 210, poz. 2135 i Nr 240, poz. 2405, Nr 243, poz. 2426, Nr 273, poz. 2703 oraz z 2005 r. Nr 163, poz. 1363., Nr 178, poz.1479.

i innych instytucji lub organizacji użyteczności publicznej, niosących pomoc charytatywną, w zakresie wykonywania tej kary i pracy, uwzględniając także dopuszczalny wymiar czasu pracy oraz obowiązki w zakresie kontroli skazanych i informowania o wykonaniu kary i pracy.

2. Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o "podmiocie", należy przez to rozumieć podmiot wyznaczony przez właściwy organ gminy, będący dla niego organem założycielskim, obowiązany do przyjęcia skazanych w celu wykonania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne i pracy społecznie użytecznej orzeczonej w zamian nieściągalnej grzywny, zwanych dalej "pracą".

§ 2. 1. Prezes sądu rejonowego sporządza corocznie, nie później niż do dnia 31 października opinię dotyczącą potrzeb sądu rejonowego w zakresie wykonywania pracy przez skazanych oraz przesyła ją niezwłocznie właściwemu organowi gminy.

2. Opinia, o której mowa w ust. 1, określa w szczególności przewidywaną na przyszły rok kalendarzowy liczbę skazanych zobowiązanych do wykonywania pracy, niezbędną liczbę godzin w przeliczeniu na jednego skazanego oraz w miarę potrzeby miejsce i rodzaj pracy.

§ 3. 1. Właściwy organ gminy wyznacza podmioty, uwzględniając opinię, o której mowa w § 2. Informację o podmiotach właściwy organ gminy przekazuje do zespołu kuratorskiej służby sądowej w terminie 30 dni od dnia otrzymania opinii.

2. Właściwy organ gminy prowadzi wykaz podmiotów zawierający w szczególności:

- 1) nazwę i adres podmiotu;
- 2) miejsce i rodzaj pracy;
- 3) liczbę skazanych, którzy mogliby wykonywać pracę;
- 4) dane osoby odpowiedzialnej za organizowanie i kontrolowanie pracy.

3. Informację o zmianie danych zawartych w wykazie, o którym mowa w ust. 2, właściwy organ gminy przesyła do zespołu kuratorskiej służby sądowej w terminie 14 dni od dnia wystąpienia zmiany.

§ 4. 1. Podmiot jest obowiązany przyjąć skazanego skierowanego przez sądowego kuratora zawodowego w celu wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, pouczyć go o obowiązku sumiennej pracy oraz konieczności przestrzegania ustalonego w miejscu pracy porządku i dyscypliny.

2. Przy przydziale pracy uwzględnia się wiek skazanego, stan jego zdrowia oraz w miarę możliwości posiadane kwalifikacje.

3. Podmiot jest obowiązany:

- 1) zapoznać skazanego z przepisami dotyczącymi bezpieczeństwa i higieny pracy w niezbędnym zakresie, odpowiednim dla wykonywanej pracy;
- 2) zapewnić skazanemu bezpieczne i higieniczne warunki pracy, a w uzasadnionych przypadkach środki ochrony indywidualnej oraz odzież i obuwie robocze, przewidziane na danym stanowisku pracy.

4. Nie wolno kierować:

- 1) skazanych, którzy w chwili podejmowania pracy nie będą mieli ukończonych 18 lat - do prac wzbronionych młodocianym;
- 2) kobiet - do prac szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla ich zdrowia.

Wykaz prac wzbronionych młodocianym oraz wykaz prac szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet określają przepisy wydane na podstawie odpowiednio art. 204 § 3 i art. 176 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - Kodeks pracy (Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, ze zm.²⁾).

5. Do skazanych wykonujących prace, przy których wykonywaniu istnieje możliwość przeniesienia zakażenia na inne osoby, stosuje się przepisy o chorobach zakaźnych i zakażeniach.

§ 5. 1. Podmiot przydziela skazanemu pracę w wymiarze godzin określonym w orzeczeniu i dokonuje podziału godzin pracy na dni w sposób odpowiadający organizacji wykonywanej pracy. Przy ustaleniu godzin pracy, w miarę możliwości, uwzględnia się prośbę skazanego.

2. W uzasadnionych przypadkach podmiot może wyznaczyć skazanemu indywidualną normę pracy, odpowiadającą liczbie godzin, które mogą być przepracowane w danym dniu.

3. Czas pracy skazanego, który nie pozostaje w stosunku pracy, nie może przekraczać 8 godzin na dobę. Na wniosek skazanego czas ten może być przedłużony do 12 godzin.

4. Skazanemu pozostającemu w stosunku pracy przydziela się pracę, którą może on wykonywać w czasie niewykonywania zatrudnienia. Łączny czas pracy skazanego nie może przekraczać 8 godzin na dobę. Na wniosek skazanego czas ten może być przedłużony do 12 godzin.

5. Czas pracy skazanych:

- 1) skierowanych do pracy na stanowiskach, na których występują przekroczenia najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia;
 - 2) kobiet w ciąży;
 - 3) którzy nie ukończyli 18 lat
- nie może przekroczyć 8 godzin na dobę lub niższego wymiaru godzin przewidzianego w przepisach odrębnych.

§ 6. Podmiot wskazuje sądowemu kuratorowi zawodowemu osobę odpowiedzialną za organizowanie i kontrolowanie pracy skazanych, zwaną dalej "wyznaczoną osobą".

§ 7. 1. Wyznaczona osoba ustala harmonogram pracy skazanych, określający czas, miejsce i rodzaj pracy na okres co najmniej jednego miesiąca. Odpis harmonogramu przekazuje się sądowemu kuratorowi zawodowemu.

2. Wyznaczona osoba przekazuje sądowemu kuratorowi zawodowemu, w terminach przez niego wyznaczonych, informację o liczbie godzin przepracowanych przez skazanego, rodzaju wykonywanej przez niego pracy.

3. Wyznaczona osoba jest obowiązana niezwłocznie zawiadomić sądowego kuratora zawodowego o przeszkodzie uniemożliwiającej wykonywanie pracy.

§ 8. 1. Przepisy § 4-7 stosuje się odpowiednio do innych samorządowych jednostek organizacyjnych, dla których właściwy organ gminy nie jest organem założycielskim, państwowych jednostek organizacyjnych, podmiotów prawa handlowego z udziałem skarbu państwa lub gminy, placówek oświatowo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych, młodzieżowych ośrodków socjoterapii, placówek służby zdrowia lub pomocy społecznej, fundacji, stowarzyszeń lub instytucji i organizacji użyteczności publicznej, niosących pomoc charytatywną, wskazanych przez właściwy organ gminy, za ich zgodą.

2. Podmioty określone w ust. 1 mogą zgłaszać zespołowi kuratorskiej służby sądowej właściwemu ze względu na ich siedzibę, gotowość przyjęcia skazanych, skierowanych przez sądowego kuratora zawodowego w celu wykonania pracy, określając liczbę skazanych mogących ją wykonać, a także miejsce i rodzaj pracy oraz wskazując osobę odpowiedzialną za organizowanie pracy i kontrolowanie jej przebiegu.

§ 9. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Minister Sprawiedliwości

W porozumieniu:

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji

Uzasadnienie

Projektowane rozporządzenie stanowi wykonanie delegacji ustawowej przewidzianej w art. 58 § 3 k.k.w. W projekcie recypowano część rozwiązań z obowiązującego dotychczas rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 marca 2004 r. w sprawie podmiotów, w których jest wykonywana kara ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna (Dz. U. Nr 56, poz. 544).

Zasadnicze zmiany, w stosunku do dotychczas obowiązującego rozporządzenia, sprowadzają się do modyfikacji § 1 ust. 1. Wskazuje on, możliwie najszerzej i zgodnie z aktualną praktyką wykonawczą podmioty, które mogą być wyznaczone przez właściwy organ gminy, będący dla nich organem założycielskim, a także te podmioty, dla których organem założycielskim jest organ powiatu lub województwa oraz inne państwowe lub samorządowe jednostki organizacyjne, podmioty prawa handlowego z wyłącznym udziałem skarbu państwa, gminy, powiatu, bądź województwa, placówki oświatowo-wychowawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, placówki służby zdrowia, jednostki organizacyjne pomocy społecznej, fundacje, stowarzyszenia i inne instytucje lub organizacje użyteczności publicznej, do wykonywania kary ograniczenia wolności w postaci nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne oraz pracy społecznie użytecznej orzeczonej w zamian nieściągalnej grzywny. Aktualnie obowiązujące rozporządzenie znacznie zawężyło i ograniczało ilość oraz rodzaj podmiotów, co miało istotny wpływ na występowanie licznych problemów z realnym wykonaniem tych kar. Istotna zmiana, w stosunku do obecnie obowiązującego rozwiązania, dotyczy podmiotu, który wskazuje za ich zgodą inne państwowe lub samorządowe jednostki organizacyjne, zakłady pracy itd., wymienione w § 1 ust. 1 projektu. Projektodawca wskazuje tu w miejsce sądu, właściwy organ gminy. Zmianę wprowadza projektowany art. 56 § 2 k.k.w.

W § 1 ust. 2 zostały określone podmioty „twarde”, które są zobowiązane do zorganizowania i przyjęcia skazanych w celu wykonania nieodpłatnej, kontrolowanej

pracy na cele społeczne oraz pracy społecznie użytecznej. Do grupy tych podmiotów zalicza się podmioty wyznaczone przez właściwy organ gminy, tj. właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, dla których organ gminy jest organem założycielskim. Wyłącznie do podmiotów określonych w § 1 ust. 2 stosuje się przepisy zawarte w § 2 i § 3. Przepisy te regulują szczegółowe zasady i tryb wyznaczania przez właściwy organ gminy podmiotów „twardych”, w których wykonywana jest kara ograniczenia wolności oraz praca społecznie użyteczna oraz obowiązki organów gminy i tych podmiotów w omawianym zakresie.

§ 2 ust. 1 został zmodyfikowany poprzez wskazanie daty, do której Prezes sądu rejonowego sporządza corocznie opinie dotyczącą potrzeb sądu rejonowego w zakresie wykonywania pracy (nieodpłatnej, kontrolowanej na cele społeczne oraz społecznie użytecznej) przez skazanych. W celu zapewnienia prawidłowej realizacji kar, wprowadza się w projekcie termin 31 października danego roku. Umożliwia on podjęcie czynności organizacyjnych i administracyjnych przez organy gminy - z odpowiednim wyprzedzeniem - w planowaniu zadań związanych z wykonaniem kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej w następnym roku kalendarzowym.

Zgodnie z treścią § 3, informację o podmiotach właściwy organ gminy przekazuje do zespołu kuratorskiej służby sądowej w terminie 30 dni od dnia otrzymania opinii. Właściwy organ gminy wyznacza podmioty, uwzględniając opinię, o której mowa w § 2.

§ 4 określa obowiązki podmiotu, związane z wykonywaniem nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne oraz pracy społecznie użytecznej. Ust. 1, 2, 4 i 5 zostały w całości przeniesione do projektu z obowiązującego rozporządzenia.

Redakcyjnej zmianie ulegała treść § 4 ust. 1, gdzie zwrot „w celu wykonywania pracy”, zastąpiono określeniem „w celu wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne.” Zmiana ta wynika z brzmienia projektowanego przepisu art. 56 § 2 ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.

Znacznej zmianie uległa treść § 4 ust. 3 obecnie obowiązującego rozporządzenia. Urealniając wykonanie nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne oraz pracy społecznie użytecznej, projektodawca zdejmuje z podmiotów wykonujących pracę obowiązki, które utrudniały lub wręcz uniemożliwiały wykonanie tych kar. Najważniejszą przeszkodą w realnym wykonaniu kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej, było ponoszenie przez podmioty, w których praca była wykonywana, kosztów związanych z wykonaniem kar, określonych w szczególności w § 5 i 11 obowiązującego rozporządzenia. Chodzi tu o koszty związane z obligatoryjnym ubezpieczeniem skazanych od następstw nieszczęśliwych wypadków i od odpowiedzialności cywilnej z tytułu wyrządzenia osobie trzeciej szkody przy wykonywaniu pracy, poddaniem ich badaniom lekarskim, wyposażeniem w odzież ochronną i obuwie robocze oraz zapewnieniem środków ochrony indywidualnej, przeszkoleniem w pełnym zakresie z przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, wypłaty zryczałtowanego wynagrodzenia wyznaczonych pracowników, łącznie ze składkami na ich ubezpieczenie społeczne oraz na Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, nagród wypłacanych za wyróżniające wykonanie obowiązków z zakresu kontroli pracy skazanych.

W § 4 ust. 3 projektodawca pozostawia, jako oczywisty, obowiązek zapoznania skazanego z przepisami BHP, ale tylko w niezbędnym zakresie, odpowiednim dla wykonywanej pracy. Proponuje się również wyposażenie skazanego w odzież ochronną i obuwie robocze oraz środki ochrony indywidualnej, ale tylko w uzasadnionych przypadkach, gdy wymaga tego – niezbędnie – charakter wykonywanej pracy. Oczywiste jest, że wszystkim skazanym wykonującym w ramach kary pracę, zapewnia się bezpieczne i higieniczne warunki jej realizacji.

Dotychczasowy obowiązek wykonywania odpłatnych badań lekarskich, ciążyący na podmiocie wykonującym kary, przeniesiono na skazanego. To po stronie skazanego leży w proponowanym rozwiązaniu udowodnienie, że jego stan zdrowia uniemożliwia wykonanie orzeczonej w wyroku pracy.

Dla urealnienia wykonania kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej, projektodawca zniósł z podmiotów obowiązek ponoszenia kosztów ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej za wyrządzoną szkodę przez skazanych podczas wykonywania kary (§ 5 obowiązującego rozporządzenia). Projektodawca wprowadza jedynie ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków. Koszty związane z ubezpieczeniem ponosi Skarb Państwa, zgodnie z projektowanym, dodanym art. 56a k.k.w. Z tego względu, kwestie ubezpieczenia nie zostały uwzględnione w projekcie. W projektowanym art. 56a § 2 k.k.w. przewiduje się delegację ustawową dla Ministra Sprawiedliwości, który w porozumieniu z Ministrem Finansów określi w drodze rozporządzenia zasady i tryb obowiązkowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne oraz pracę społecznie użyteczną, podmioty uprawnione do zawierania umów ubezpieczenia i minimalną wysokość ubezpieczenia (vide: *„Projekt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie zasad i trybu obowiązkowego ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków skazanych wykonujących nieodpłatną, kontrolowaną pracę na cele społeczne oraz pracę społecznie użyteczną, podmiotów uprawnionych do zawierania umów ubezpieczenia i minimalnej wysokości ubezpieczenia”*).

§ 6 obowiązującego rozporządzenia, dotyczący organizowania przez podmiot i przebiegu nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne i pracy społecznie użytecznej, został w całości przeniesiony do projektu, jako § 5.

Projektodawca zrezygnował z rozwiązań przewidzianych w § 7, 11 i 12 obowiązującego rozporządzenia:

§ 7 obowiązującego rozporządzenia, nakazuje podmiotowi kierowanie skazanych do pracy w zorganizowanych grupach liczących do 10 osób. Rezygnacja z tego zapisu w projekcie umożliwi bardziej elastyczne dostosowanie organizacji pracy do ilości godzin pracy, jej charakteru oraz specyfiki podmiotu zatrudniającego. Określenie ilości osób w

grupie było konsekwencją, m.in. konieczności wypłaty zryczałtowanego wynagrodzenia dla wyznaczonych pracowników odpowiedzialnych za organizowanie i kontrolowanie pracy skazanych oraz przebiegu tej pracy, a także nagród wypłacanych za wyróżniające wykonywanie obowiązków w zakresie kontroli pracy skazanych (§ 11 ust. 2 i § 12 obowiązującego rozporządzenia). Praktyka wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne i pracy społecznie użytecznej wskazuje na to, że przepisy § 11 i 12 obowiązującego rozporządzenia są przepisami martwymi. Wskazane zapisy wywołują fałszywe przekonanie, że realizacja tych kar przynosi podmiotom je realizującym wymierny dochód, który należy zgodnie z obowiązującymi przepisami dzielić, uwzględniając także podwyżki płac dla pracowników. W rzeczywistości są to wirtualne środki finansowe - pieniądze te występują jedynie w teoretycznej sprawozdawczości, jej przelicznikach. W projekcie określono zadania podmiotu zatrudniającego, sprowadzając je do niezbędnego zakresu. Zredukowało to do minimum administracyjne czynności podmiotu związane z organizacją i dokumentowaniem przebiegu wykonywania pracy. Pociąga to za sobą konieczność pominięcia w projekcie treści § 11 obowiązującego rozporządzenia.

§ 8 obowiązującego rozporządzenia przyjęto w całości do projektu i treść ta znajduje się w § 6 projektu.

Zmieniono natomiast treść § 9 obowiązującego rozporządzenia – jest to § 7 projektu. W miejsce podmiotu zatrudniającego, jako organizatora i realizatora zadań związanych z wykonaniem pracy, proponuje się osobę wyznaczoną przez ten podmiot. Proponowana zmiana usprawni czynności administracyjne podmiotu, co może stanowić dla niego zachętę do organizowania stanowisk pracy dla skazanych. Czyni to także wykonywanie czynności administracyjnych bardziej konkretnym, gdyż realizuje je konkretna, wyznaczona osoba, a nie niedookreślony podmiot. W § 6 i 7 projektu pozostawiono sądowego kuratora zawodowego, jako koordynatora organizowania i nadzorowania pracy skazanych, który powinien współdziałać z wyznaczoną przez podmiot osobą odpowiedzialną za wykonywanie pracy. Pozostawienie roli kuratora jest konsekwencją

zmian przyjętych w propozycjach zmian do k.k.w. (vide: wspomniany powyżej projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw”).

Projektodawca wyróżnia dwie grupy podmiotów, w których możliwe jest wykonywanie nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne oraz pracy społecznie użytecznej. Są to tak zwane podmioty „twarde”, określone w § 1 ust. 2 projektu, do których zastosowanie mają dodatkowo przepisy § 2 i 3 oraz podmioty „miękkie”, określone w § 8 ust. 1 projektu. Na podmiotach, wyznaczonych przez właściwy organ gminy spoczywa obligatoryjność organizowania miejsc pracy w ramach wykonywania kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej. Natomiast na podmiotach określonych w § 8 ust. 1 projektu organizowanie pracy ma charakter fakultatywny – możliwy jest wyłącznie za zgodą podmiotu lub na jego wniosek. Podmioty te, zgodnie z § 8 ust. 2 mogą zgłaszać zespołowi kuratorskiej służby sądowej właściwemu ze względu na ich siedzibę, gotowość przyjęcia skazanych, skierowanych przez sądowego kuratora zawodowego w celu wykonania pracy, określając liczbę skazanych mogących ją wykonać, a także miejsce i rodzaj pracy oraz wskazując osobę odpowiedzialną za organizowanie i kontrolowanie jej przebiegu.

Wejście w życie rozporządzenia nie spowoduje skutków finansowych dla budżetu państwa.